

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ε' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 721. 8308 | 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983 | ΑΡΙΘ. 6

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας ἀπεκρούσαμεν ὡς ὄλως ἀστήρικτον τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν ιδεῶδες τῆς παιδείας εἶναι δῆθεν «χουντικόν» καὶ «ἀντιδραστικόν».

Ἄλλ' ἐναντίον τοῦ ιδεώδους αὐτοῦ ὑπάρχον καὶ ἄλλαι αἰτιάσεις. Ἡ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν στρέφεται ἐναντίον αὐτῆς τῆς παραγράφου 2 τοῦ 16ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, καθ' ἣν ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀποβλέπει εἰς «τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς συνειδήσεως».

Βεβαίως μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Συντάγματος ἀπάλειψιν τῆς φράσεως «ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ιδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος παράγραφος τοῦ Συντάγματος εἶναι ὄλως ἀναιμικὴ καὶ περιέχει ἀοριστολογίαν. Παρὰ ταῦτα αὐτὴ ἐγένετο προσφάτως στόχος ζωηρῶν ἐπιθέσεων. Δίαν γνωστὸν λ.χ. εἶναι τὸ ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς ΟΛΜΕ «Λόγος καὶ Πράξις» δημοσιευθὲν πρό τινων μηνῶν ἄρθρον, ὅπερ ἐν σπουδαιοφανείᾳ καὶ δοκησισοφίᾳ ἐπιστρατεῦσαν πάντα τὰ εἶδη τῶν σοφισμάτων καὶ λογικῶν σφαλμάτων ἐχαρακτήρισεν ὡς «ἀδίστακτους σκοταδιστὲς» τοὺς θιασώτας τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας καὶ ἰσχυρίσθη, ὅτι ἡ ἀληθὴς παιδεία δὲν δύναται νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος

ἐπιβαλλόμενον θρησκευτικὸν προσανατολισμόν της. Ἐπειτα καὶ διαπρεπεῆς κατὰ τὰ ἄλλα πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος ἔγραψεν ὅτι ὁ ἐπίσημος θρησκευτικὸς προσανατολισμὸς τῆς παιδείας «ὑπονομεύει καὶ περιορίζει βασικὰ τὴ δυνατότητα διεξαγωγῆς ἀντικειμενικῆς καὶ ἀνεπηρέαστης, δηλαδὴ πραγματικῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ διδασκαλίας».

Τὸ ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι εἶναι ἐσφαλμένοι ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι — ὡς ἐτόνισεν ὁ ὑπογραφόμενος ἐν τῷ πρωτανικῷ του λόγῳ — «ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων καὶ αὐτῶν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ὑπῆρξαν θρησκευτικῆς προσωπικότητες. Ἐπειτα ὁ ἰσχυρισμὸς προδίδει γνωσιολογικὴ καὶ ἐπιστημολογικὴ ἀγνοία. Ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Θρησκεία εἶναι δύο αὐτοτελεῖς κύκλοι μὲ διαφορετικὴ ὑφή καὶ διαφορετικὸ περιεχόμενον. Ἐὰν ἡ Ἐπιστήμη ἀναζητῇ τὴν λογικὴν γνώσιν τοῦ ἐνθάδε, τοῦ ἐμμόνου, τοῦ ἐντὸς τόπου καὶ χρόνου ἐνδοκοσμικοῦ, ἡ θρησκευτικὴ βιωματικὴ ἐμπειρία φέρνει σὲ ἐπαφὴ τὸν ἄνθρωπον καὶ τίς ἱστορικῆς του συναρτήσεις πρὸς τὸ ἐπέκεινα, πρὸς τὸ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου ὑπερβατικόν. Ἄρα τὸ ἓνα δὲν ἀποκλείει τὸ ἄλλο. Πραγματικὴ σύγκρουση μεταξὺ τούτων δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ» (Ἐδαγγ. Θεοδώρου, Τὰ ὄρια

τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, Ἀθήνα, 1981, σ. 21-22).

Ἐπειτα οἱ μνημονευθέντες ἰσχυρισμοὶ παραθεωροῦν, ὅτι ἡ ἀληθῆς παιδεία ἀφορᾷ εἰς τὴν καλλιέργειαν οὐ μόνον τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου. Ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ ἐλευθερώνη ἐκ τῆς δεσποτείας τοῦ νοησιαρχικοῦ μονισμού καὶ σωβινισμού καὶ τοῦ ἀκράτου ἐπιστημονισμού, ὅστις ἐξαφανίζει ἐκ τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου τὰς ἀνωτέρας πνευματικὰς ἀξίας.

Εἰς λόγον μας πρὸς φοιτητάς, ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα οὐ μόνον ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Χριστῷ καλλιέργεια τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως, εἶχομεν τονίσει τὰ ἑξῆς: «Ἄλλ' ἐὰν ἡ Ἐπιστήμη δὲν μπορῇ νὰ ἰκανοποιήσῃ πλήρως τὸν ἀνθρώπο στὸν διανοητικὸ καὶ γνωστικὸ τομέα, πολὺ περισσότερο δὲν μπορεῖ νὰ τὸν λυτρώσῃ, ὅταν ἡ ζωὴ τοῦ προσφέρῃ ἀναπόφευκτα τὸ ποτήρι τῆς θλίψεως ἢ ὅταν βλέπῃ τὸ θάνατο νὰ τοῦ ἀρπάξῃ μιὰ ἀγαπημένην του ὑπαρξίαν ἢ ὅταν διαπιστώνῃ, πῶς ἡ θέλησίς του εἶναι τσακισμένη καὶ ἡ ψυχὴ του σφαδάζει κάτω ἀπ' τὴν τυραννίαν καὶ τὸ πέλμα κάποιου πάθους, πὸν τοῦ παραλύει τὸ ἀγωνιστικὸν τοῦ νεῦρο καὶ τὸν κάνει σκλάβο πνευματικά. Τὰ ραντάρ, οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι, τὰ διαστημόπλοια, τὰ ρομπότ μπορεῖ νὰ δημιουργοῦν τὸ ἄγγος γιὰ μιὰ ξαφνικὴ ὀλοκληρωτικὴ ἐξόντωσι, μὰ ποτὲ δὲν μποροῦν ν' ἀφαιρέσουν τὸν πόνο ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη καρδιά ἢ νὰ ἐπουλώσουν τὰ τραύματά της. Μόνον ὁ Χριστὸς χαρίζει στὸν ἀνθρώπο τὴν ἀληθινὴν λύτρωσι. Ἡ συμφιλίωσις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Οὐράνιο Πατέρα, ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας· ἡ ἀποτίναξις ἀπ' τὴν ψυχὴν τῆς νάρκης καὶ τῆς σκουριᾶς μιᾶς ἀκάθαρτης ζωῆς· ἡ ἀποτοξίνωσις τοῦ ψυχοσωματικοῦ ὀργανισμοῦ ἀπ' τὶς τοξίνες καὶ τὰ δηλητήρια τῆς ἁμαρτίας· τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, πὸν δημιουργεῖται ἀπ' τὴν ἐμπιστοσύνην στὴ Θεῖαν Πρόνοια — ὅλα αὐτὰ εἶναι οἱ συντελεστὲς τῆς ἀληθινῆς λυτρώσεως καὶ χαρᾶς» (Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἐρησκέια καὶ Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι, Ἀθήναι, 1971, σ. 10-11).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, καθίσταται φανερόν, ὅτι ὁ προπαγανδισμὸς τοῦ κοσμοθεωριακοῦ καὶ βιοθεωριακοῦ ἀποχρωματισμοῦ ἢ τῆς ἀξιολογικῆς οὐδετερότητος τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς καθ' ὅλου παιδείας ἀποσκοπεῖ συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως οὐχὶ εἰς τὸ νὰ προαχθῇ τυχόν ἡ γνώσις ἢ ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ μείνῃ ὁ δρόμος ἀνοιχτός πρὸς εἰσβολὴν ἄλλης κοσμοθεωριακῆς καὶ βιοθεωριακῆς διδασκαλίας, ἣτις θὰ κινήσει τὴν συναισθηματικὴν καὶ βουλευτικὴν ζωὴν. Ὡς ἐλέχθη, μερικοὶ θολώνουν τὰ νερά, διὰ νὰ ἀποτρέψουν ἄλλους νὰ ἐπιδίδονται εἰς τὴν πνευματικὴν ἀλιείαν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι πυρετωδῶς ἐτοιμάζουν διὰ τὰ ψάρια δίχτυα καὶ δολώματα. Ὁ ἄκρος καὶ ἀπόλυτος νυχιλισμὸς ἢ μηδενισμὸς εἶναι φαινομενικὸς καὶ οὐχὶ πραγματικὸς. Ἡ ἄρνησις τοῦ Ὑπερβατικοῦ καὶ τῆς Ἐρησκέιας ὀδηγεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν ποικίλων ὑποκαταστάτων των.

Ἐπομένως ἰδεολογικὸς ἀποχρωματισμὸς τῆς παιδείας εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ. Ὑποθετικῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι μερικοὶ τομεῖς τῆς συνολικῆς παιδείας θὰ ἦτο δυνατόν εἰς μιὰν ἀποφράδα συγκυρίαν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς νὰ ἐξαναγκασθοῦν οὐχὶ πρὸς ἀποχρωματισμόν, ἀλλὰ πρὸς χρωματικὴν μεταλλαγὴν. Θὰ ἦτο δυνατόν, ὃ μὴ γένοιτο, νὰ καταργηθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ κνανόλευκος καὶ νὰ ὑποχρεωθοῦν μελανοχίτωνες ἢ ἐρυθροχίτωνες μαθηταὶ καὶ σπουδασταὶ νὰ ὑφίστανται διαβουκόλησιν ὑπὸ μιᾶν μέλαιναν ἢ ἐρυθρὰν ἰδεολογικὴν σημαίαν. Τὴν θέσιν εἰς τὸν κενὸν θρόνον μιᾶς ἰδεολογίας καταλαμβάνει ὅπωςδῆποτε ἐν ἄλλο ἰδεολογικὸν σχῆμα. Ὅθεν ἡ εἰλικρίνεια ἀπαιτεῖ νὰ διακηρυχθῇ, ὅτι κατὰ τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς παιδείας πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ προσωπεῖον τῆς ἰδεολογικῆς ἢ ἀξιολογικῆς οὐδετερότητος. Κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην τὸ ζητούμενον ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει δὲν εἶναι ἡ ἐπίτευξις τοῦ κοσμοθεωριακοῦ ἢ βιοθεωριακοῦ ἀποχρωματισμοῦ, δηλαδή τοῦ πνευματικοῦ μηδενισμοῦ. Τὸ ζητούμενον εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀξιολογικῶν κριτηρίων τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ τοῦ α' ἢ τοῦ β' χρώματος, μεταξὺ τῆς α' ἢ β' ἰδεολογικῆς ταυτότητος τῆς παιδείας.

Διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Ἕλληνας δὲν ὑπάρχει ἐκλογή διάφορος τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν μακραιώνων συνειδητῶν ἢ ὑποσυνειδήτων βιωμάτων τοῦ Γένους. Τὰ βιώματα αὐτὰ μαρτυροῦν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία λ.χ. κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ἔχουσα ἐθναρχικὸν ρόλον, ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀπεσόβησεν ἀφομοίωσιν πρὸς τοὺς κατακτητάς, ἀνεχαίτισε τοὺς ὁμαδικοὺς ἐξισλαμισμούς, περιώρισε τὴν προσηλυτιστικὴν δρᾶσιν τῶν δυτικῶν «μισσιοναρίων», προσέβαλε τοὺς θησαυροὺς τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἴδρυσε σχολεῖα, ἀνέδειξε πλῆθος ἐπιφανῶν διδασκάλων, προώθησε τὴν ἀνάπτυξιν καὶ αὐτῶν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἀνήγειρε βιβλιοθήκας καὶ πνευματικὰ κέντρα, ὠργάνωσε τὴν παροχὴν συσσιτίων καὶ ὑποτροφιῶν, ἴδρυσε τυπογραφεῖα, ἀπέπτυξε τὴν κοινοτικὴν ὀργάνωσιν, ἐδημιούργησε πρότυπα πραγματώσεως τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος, ἠδλόγησε λαϊκὰ πανηγύρια, διεπότισε τὸν ζωντανὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν, προέβαλε τοὺς τρόπους τῆς περισυλλογῆς, τῆς διατηρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας, τῆς ἀναζωπυρώσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς πνευματικῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἰδεολογικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς πάντα ταῦτα εὐρίσκεται ἀκριβῶς ἡ βαθυτέρα γενεσιουργὸς αἰτία τῆς ἐθνεγερείας τοῦ 1821.

Ἱστορικοὶ καὶ οὐσιαστικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουν, ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἔχῃ τὸν πρῶτον καὶ κύριον λόγον εἰς τὸ ζήτημα τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ ἵνα συνεργάζεται ἀρμονικῶς τόσον μετὰ τῶν φορέων τῆς κρατικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅσον καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν παραγόντων τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου (οἰκογενείας, στρατοῦ, πολιτιστικῶν συλλόγων, τύπου, ραδιοφώνου, τηλεοράσεως κ.λπ.).

Ἐπειτα, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν σημειωθέντων εἰς τὸ ἄρθρον μας «Ἡ Ἐκκλησία ὡς λαὸς τοῦ Θεοῦ» («Ἐκκλησία», 1-10-1982, ἀρ. 19), καὶ λόγοι δημοκρατικῆς συνεπειᾶς ἀποκλείουν τὸν ἐξοβελισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τοῦ καθ' ὅλον μορφωτικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ μας ἔργου. Ἐντὸς τῶν δημοκρατικῶν

πλαisiῶν τοῦ πολιτειακοῦ βίου πᾶσα τυχὸν ἀπόπειρα πρὸς ἀποκλεισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τοῦ νὰ εἶναι ἡ κυρία ἐγγυήτρια δύναμις εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς θὰ ἐσήμαιεν ἀσυνέπειαν καὶ ἀπεμπόλησιν τῶν συνθημάτων δι' ἐκδημοκρατισμὸν τῶν πολιτειακῶν δομῶν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη ἀληθῆς «λαϊκὴ κυριαρχία», ὅταν ἐκ τῶν καθοριζόντων τὴν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν συλλογικῶν ὀργάνων ἀπουσιάσῃ ἡ ἐκπροσώπησις τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ κοσμοθεωρία καὶ ἡ βιοθεωρία τοῦ Χριστιανισμοῦ πληρώματος δημιουργοῦν τὸν μέγιστον κοινὸν παρονομαστὴν τοῦ κοσμοθεωριακοῦ καὶ βιοθεωριακοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐὰν πάντα τὰ συντάγματα τῶν ἐλευθέρων δημοκρατικῶν χωρῶν θεωροῦν ὡς ἐπιβεβλημένην τὴν μύησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ὁμολογίαν τῶν γονέων των, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ συμβαίη αὐτό, ὅταν ἡ θρησκευτικὴ ὁμολογία ἐκπροσωπῆται ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν πολιτῶν. Τοιοῦτο δικαίωμα ἐπεκαλέσθη καὶ ὁ πολωνικὸς λαός, ὅταν ἤξιώσεν ἐκ τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος τὴν ἐπανεισαγωγὴν τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ τὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Λειτουργίας ὑπὸ τῆς τηλεοράσεως.

Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωσις τῆς ἑλληνορθοδόξου παιδείας ἐπιβάλλει τὴν ἀποφυγὴν τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικῆς ἀγωγῆς εἰς μίαν ψευδοουμανιστικὴν ἢ ἀπλῶς ἠθικοκοινωνικὴν ἢ θρησκευτολογικὴν διδασκαλίαν μὲ θύραθεν ἀπλῶς καὶ ἐνδοκοσμικοὺς σκοπούς. Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν πρέπει νὰ ἔχῃ πάντα τὰ γνωρίσματα τῆς διδαχῆς, τὴν ὁποίαν ἀπαιτοῦν ἡ δογματικὴ πίστις καὶ τὰ βιοθεωριακὰ ιδεώδη τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον θὰ περατώσωμεν τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὅλου ζητήματος τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας διὰ τῆς κριτικῆς ἀξιολογήσεως καὶ ἄλλων κατ' αὐτῆς αἰτιάσεων ἢ ἐπιφυλάξεων.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΕΣ ΕΝ ΕΥΒΟΙΑ,*

Πολύκαρπος Συνοδινός.

Εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος Λουκάς τῆς νήσου Σίφνου, ἐν ἔτει 1870, γεννηθεὶς ὁ κατὰ κόσμον Γεώργιος, καὶ κατὰ τὴν μοναχικὴν κουρὰν Πολύκαρπος Συνοδινός, καὶ ἐκεῖ διδασκθεὶς τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου, ἐφοίτησεν ἀκολουθῶν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, λαβὼν τὸ πτυχίον μὲ βαθμὸν ἀριστα, κατὰ τὸ ἔτος 1892, διάκονος τότε ὢν. Μὴ δεχθεὶς ἀξιολόγους θέσεις ἐν τῷ οἰκουμένικῳ πατριαρχείῳ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγων τὸ 22 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, διωρίσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1892, ἱεροκλήρυξ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Ἀρτης. Ἐπειτα εἰργάσθη ὡς ἱεροκλήρυξ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος (1894), ἔθθα καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ἐχειροθετήθη ἀρχιμανδρίτης ὑπὸ τοῦ Πατρῶν καὶ Ἡλείας Ἱεροθέου Μητροποῦλου (1892-1903), καὶ διηύθυνε τὸ ἐν Πάτραις ἐκδιδόμενον περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου «Ἀπόστολος Ἀνδρέας». Ὡς ἱεροκλήρυξ εἰργάσθη καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας Ἀκαρνανίας καὶ Ναυπακτίας (1902), Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης (1905), καὶ ἐν συνεχείᾳ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας, καὶ δὴ κατὰ τὰ ἔτη 1907-1910.

Εἰδικώτερον, περὶ τῆς κηρυγματικῆς ἐργασίας τοῦ Πολύκαρπου Συνοδινοῦ ἀνά τὴν τότε ἐνιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν Χαλκίδος καὶ Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, καθίστανται γνωστὰ τινὰ ἐκ τῶν ἐκθέσεων πεπραγμένων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 1907 καὶ 1909. Εἰς τὴν ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου 1908 ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τοῦ ἔργου του κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1907, καταχωρίζει, πλὴν ἄλλων, καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἔτος σχεδὸν παρήλθεν ἀφ' οὗ χρόνου μετετέθην παρὰ τῆς Ἐπισκοπῆς Χαλκίδος καὶ Καρυστίας. Διήλθον ὄλην σχεδὸν τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ ἐκήρυξα τὸν θεῖον λόγον, μὲ ὄλην τὴν θερμότητα τῆς πίστεως ὡς ἀπαιτεῖ τὸ ὑψηλὸν ἔργον μου. Ὁ λαὸς τῆς Ἐπισκοπῆς εἶναι κατὰ βάθος εὐσεβῆς καὶ ἀγαθός, ἐργατικός καὶ δραστήριος καὶ ἀξιοπρεπής... Εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος συντελεῖ, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τοῦτο, ὅτι κατὰ τὰς Κυριακὰς γίνεται ἐν Ἐηροχωρίῳ, Κύμη καὶ ἀλλαχοῦ ἐβδομαδιαία ἀγορὰ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀπουσιάζουσιν ἀπὸ τῆς θείας ἱερουργίας διότι, ὄρθρου βαθέως, μεταβαίνουσιν εἰς τὰς πόλεις πρὸς πώλησιν τῶν προϊόντων των. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἐὰν ἐγίνετο ἡ κατάλληλος ἐνέργεια πρὸς μεταβολὴν τῆς ἡμέρας τῆς Κυ-

ριακῆς ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ ἐπιθυμοῦσι τοῦτο. Οἱ ἱερεῖς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ δὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, εἰ καὶ εἰς τινὰς ἐνορίας εὐρίσκει τις ἀξιοπρεπεῖς καὶ ἐν τινι μέτρῳ μορφωμένους... Ὁ ἱερεὺς εἶναι τὸ φῶς τῆς κοινωνίας καὶ τὸ ἄλας αὐτῆς. Δὲν ἀρκεῖ δὲ νὰ ἐπιτελῇ τυπικῶς τὰ μυστήρια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα ἄνευ συναισθήσεως τοῦ ὕψους αὐτῶν. Ἀπαιτεῖται νὰ ἔχη πίστιν θερμὴν καὶ ζῶν πνευματικὴν... Ἐλλείψις μεγάλη παρατηρεῖται Πνευματικῶν πατέρων, Πνευματικῶν οἰτινες οὐχὶ τυπικῶς ν' ἀναγινώσκωσι τὴν εὐχὴν, ἀλλὰ διδασκτικῶν καὶ μορφωμένων καὶ ἱκανῶν ψυχολόγων. Πολλοὶ χριστιανοὶ προσέρχονται εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια ἄνευ τῆς δεούσης προπαρασκευῆς καὶ προετοιμασίας καὶ τοῦτο βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ... Εὐτυχῶς ὁ νέος Ἐπίσκοπος Χαλκίδος πολλὴν τὴν μέριμναν ἔχει εἰς τὸν καταρτισμὸν Πνευματικῶν πατέρων, εἰ καὶ θὰ ἦτο, τὸ γ' ἐπ' ἐμοί, ὠφελιμώτερον ἐὰν ὑπῆρχον ἱερομόναχοι εὐσεβεῖς περιοδεύοντες εἰς τὰς κομποπόλεις καὶ χωρία. Ὁ ξένος Πνευματικὸς ἔχει γοητεῖαν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς. Ὁ λαὸς εὐτυχῶς κατανοεῖ, εἴπερ ποτε, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην θρησκευτικῆς μορφώσεως... Τὰ ἔθνη προσδεύουσι καὶ, προσδεύοντα, ἀκμάζουσι καὶ, ἀκμάζοντα, μεγαλοφυοῦσιν ἐφ' ὅσον ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία βαίνει παραλλήλως μετὰ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως καὶ ἀληθοῦς φιλοπατρίας. Ἐντεῦθεν καὶ ἐγώ, διὰ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων, μετὰ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας συνδέω καὶ τὴν ἐθνικὴν». Μετὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ὑπεβλήθη τῇ Συνόδῳ καὶ Λόγος αὐτοῦ περὶ βλασφημίας, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Νικολάου τῆς Χαλκίδος.

Ἐσαύτως, εἰς τὴν ἄλλην ἔκθεσιν πεπραγμένων αὐτοῦ, χρονολογουμένην ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου 1910, καὶ ἀφορῶσαν εἰς τὸ κήρυγμα αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1909, γράφει πρὸς τὴν Σύνοδον: «Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκήρυξα, κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς πέριξ χωρίοις, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ἐπὶ πεντάμηνον περιοδεύων, ἐν τοῖς ἄλλοις τόποις τῆς Εὐβοίας καὶ κατ' αὐτὰς τὰς καθημερινὰς, ἐνιαχοῦ δὲ δις τῆς ἡμέρας. Οὐδὲ παρέλειψα ἑορτὴν νὰ μὴ κηρύξω τὸν θεῖον λόγον καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ ἐκ συναισθήσεως τοῦ ἔργου τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία μοι ἀνέθηκεν ἀπὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον. Ἀληθῶς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ προθύμως προσέρχονται πανταχοῦ εἰς τὰ κηρύγματά μου διότι προσαρμόζω ταῦτα πρὸς τὰς δεινὰς περιστάσεις, ἃς διέρχεται τὸ ἔθνος, καὶ ἀποφεύγω τὰς ἀφηρημένους καὶ ἀκαταλήπτους διδασκαλίας εἰς ἃς ὁ λαὸς ἤμιστα εὐχαριστεῖται...». Μετὰ τῆς ἐκθέσεώς του ταύτης ὁ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 140 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

ιεροκήρυξ υπέβαλε και δύο όμιλίας αυτού, ήτοι: 'Όμιλία εϊς τήν ενάτην έντολήν του Δεκαλόγου, και 'Όμιλία εϊς τήν δεκάτην έντολήν του Δεκαλόγου⁵⁵.

Μετατεθείς εκ τής θέσεως του ιεροκήρυκος παρά τή επισκοπή Χαλκίδος και Καρυστίας, υπηρέτησεν έν συνεχεία ως ιεροκήρυξ εϊς τās εκκλησιαστικάς επαρχίας Δημητριάδος (1912), Γυθείου και Οϊτύλου (1915) και Μαντινείας και Κυνουρίας (1916) τής όποιας διετέλεσε και τοποτηρητής, διηύθυνε δε και τήν έν Τριπόλει 'Ιερατικήν Σχολήν. Κατά τó έτος 1921 ειργάσθη ως ιεροκήρυξ έν 'Ιωαννίνοις, κατά δε τó επόμενον έτος προσελήφθη ως πρωτοσύγκελλος τής μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Κατά Δεκέμβριον μήνα του έτους τούτου 1922 προσκρίθη υπό τής Συνόδου ως πρώτος γραμματεΰς αυτής, πριν δε αναλάβη τά καθήκοντα αυτού εξέλεγή μητροπολίτης Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως, χειροτονηθείς τή 27 Μαρτίου του επομένου έτους 1923. Κατά Σεπτέμβριον του 1933 μετετέθη εϊς τήν μητρόπολιν Μεσσηνίας, παραιτηθείς ταύτης τή 20 'Ιουλίου 1945, λόγω κλονισμού τής υγείας αυτού εκ των κακουχιών κατά τήν ξενικήν Κατοχήν (1941-1944). 'Απεβίωσεν έν 'Αθήναις τή 17 Σεπτεμβρίου 1947. «'Ο Πολύκαρπος Συνοδινός εκέκτητο βαθεΐαν πίστιν, άρετήν, ύψηλόν φρόνημα φιλοπατρίας, και εύρυτάτην μόρφωσιν, χαρίσματα άτινα πολλαχώς καταφαίνονται εϊς τά πλείστα συγγράματά του»⁵⁶. Γενικώτερον «έν τή ένθουσιώδει ψυχή του ιεράρχου (τούτου) εκυριάρχουν, καθ' όλα τά έτη τής ζωής του, δύο στενωΰς συνηνωμένοι έννοιαι — ό χριστιανισμός και ό έλληνισμός — έν τή ύπηρεσία δε αυτών ήνάλωσε πάσας τās πνευματικάς και σωματικάς του δυνάμεις. Του λόγου και του καλάμου ικανώτατος χειριστής, πάσαν κατέβαλε διά του προφορικού του κηρύγματος και των πολυαριθμων συγγραφών και άρθρων του προσπάθειαν διά τήν πνευματικήν προαγωγήν τής τε 'Εκκλησίας και του 'Εθνους»⁵⁷. 'Εν τώ κηρύγματι του θείου λόγου υπήρξε συνεργάτης του έν 'Αθήναις 'Ορθόδοξου Χριστιανικού Συλλόγου «Οϊ τρεΐς 'Ιεράρχαι»⁵⁸.

55. 'Αρχεΐον 'Ιεράς Συνόδου τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος — Φάκελλος ιεροκηρύκων Χαλκίδος.

56. Θεοδοσίου Σπεράντσα, Πολύκαρπος ό Συνοδινός, έν Θρησκευτική και 'Ηθική 'Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 10, 'Αθήναι 1967, σηλ. 534-536.

57. Βασιλείου 'Ατέση Μητροπολίτου πρώην Λήμνου, 'Επίτομος 'Επισκοπική 'Ιστορία τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος, τόμος Β', 'Αθήναι 1953, σελ. 233-234. Και τόμος Γ', 'Αθήναι 1969, σελ. 290-292.

58. «Οϊ τρεΐς 'Ιεράρχαι» 'Ορθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος, έτος ίδρύσεως 1905, 'Ιστορία - όργάνωσις όράσις - πολιτεία, 'Αθήναι 1970, σελ. 235.

'Ο Πολύκαρπος Συνοδινός αφήκε μέγα και αξιόλογον συγγραφικόν έργον, τó όποιον ήρχισεν από του έτους 1898 και κατέληξε κατά τó έτος του θανάτου αυτού 1947. Διατελών ιεροκήρυξ έν Εύβοία έδημοσίευσεν αυτότελές έργον έν Χαλκίδι, κατά τó έτος 1909, υπό τόν τίτλον, 'Επιστολαί περι έθνικών και θρησκευτικών ζητημάτων, εϊς δε τó έν 'Αθήναις περιοδικόν, 'Ιερός Σύνδεσμος, έδημοσίευσεν άρθρον υπό τόν τίτλον, Περιοδεία έν Σκιαθώ και Σκοπέλω⁵⁹.

Εϊδικώτερον, έργα και λόγοι αυτού αυτότελώς εκδοθέντα ή έν ανατύποις, εϊναι: 1) 'Η ήθική έν τώ Χριστιανισμώ τελειομένη (Πάτραι 1901). 2) Δύο θρησκευτικοί Λόγοι: α) 'Ελληνισμός και Χριστιανισμός, και β) 'Η χριστιανική θρησκεία και ή κοινωνική και ήθική πρόοδος (Πάτραι 1902). 3) 'Ο Μασσωνισμός έν 'Ελλάδι άποκαλυπτόμενος (Πάτραι 1902). 4) Τρεΐς επιστολαί 'Ελλήνων κληρικών περι του Μακεδονικού ζητήματος (Πάτραι 1904). 5) 'Αναμνήσεις θρησκευτικής περιδείας (Πάτραι 1905). 6) 'Επιστολαί περι έθνικών και θρησκευτικών ζητημάτων (Χαλκίς 1909). 7) 'Ανθιμος Γαζής — Γρηγόριος Κωνσταντάς — Νεόφυτος Δούκας — Νεόφυτος Βάμβας ('Αλεξάνδρεια 1917). 8) Δανιήλ Φιλιππίδης ('Αθήναι 1920). 9) Λόγος εϊς τó Μνημόσυνον του σφαγιασέντος Μητροπολίτου Σύμυνης Χρυσοστόμου και των συν αυτώ μαρτυρησάντων ('Αθήναι 1922). 10) Περι των ιεροκηρύκων και του θεσμού αυτών έν τή 'Εκκλησία τής 'Ελλάδος ('Αθήναι 1923). 11) Κωνσταντίνος Οικονόμος ό έξ Οικονόμων ('Αθήναι 1923). 12) 'Όμιλίας επί τή χειροτονία και εγκαθιδρύσει ('Αθήναι 1924). 13) 'Εκκλησία και Πολίτευμα ('Αθήναι 1925). 14) 'Όμιλία επί τή 1600ή επέτειώ τής Α' Οικουμενικής Συνόδου ('Αθήναι 1925). 15) Λόγος εϊς τόν Γρηγόριον τόν Ε' ('Αθήναι 1925). 16) 'Η 'Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου έν Γορτυνία ('Αθήναι 1926). 17) Λόγος επί τή εκατονταετηρίδι του Παλαιών Πατρών Γερμανού ('Αθήναι 1926). 18) 'Υπόμνημα προς τήν 'Ιεράν Σύνοδον τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος περι 'Ιεροκηρύκων ('Αθήναι 1926). 19) Εύγένιος Διογενίδης ('Αθήναι 1927). 20) 'Ο Τριπολιτσάς και 'Αμυκλών Δανιήλ ('Αθήναι 1929). 21) Λόγοι περι του θριάμβου τής χριστιανικής πίστεως ('Αθήναι 1929). 22) Οϊ άγώνες του 'Ελληνικού κλήρου υπέρ τής πατρίδος και τής έλευθερίας ('Αθήναι 1930). 23) Λόγοι περι τής αληθοΰς παιδείας ('Αθήναι 1930). 24) 'Η 'Εκκλησία και ό Μασσωνισμός ('Αθήναι 1931). 25) Καλλίνικος Καστόρχης ('Αθήναι 1931). 26) 'Η όρθόδοξος Χριστιανική 'Εκκλησία και τó 'Ελληνικόν 'Εθνος ('Αλεξάνδρεια 1932). 27) Λόγοι επί των Κυριακών Εύαγγελίων, τόμος Α' ('Αθήναι 1933). 28) 'Η Χριστιανική θρησκεία και ή πατρις ('Αθήναι 1935). 29) 'Η περι τής άκάρπου συκής παραβολή (Διδάγματα) ('Αθήναι

59. 'Ιερός Σύνδεσμος, έτος ΙΑ', άριθ. φύλλου 129-131, 'Αθήναι.

1939). 30) Σκέψεις ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει. Ἡ κατάσταση εἰς τῶν ἔθνων (Ἀθῆναι 1940). 31) Εἰς Μνημόσυνον Κωνσταντίνου Διαλασημα (Ἀθῆναι 1946). 32) Λόγοι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων (Ἀθῆναι 1947).

Ὡσαύτως ἐδημοσίευσεν μελετήματα καὶ ἄρθρα εἰς τὰ ἐξῆς περιοδικά: 1) Ἀνάπλασις. 2) Ἀναμόρφωσις. 3) Γρηγόριος Παλαμάς. 4) Ἐκκλησία. 5) Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος. 6) Ἑλληνισμός. 7) Ἡμερήσιος Τύπος. 8) Ἡπειρωτικὰ Χρονικά. 9) Θεολογία. 10) Ἱερὸς Σύνδεσμος. 11) Καινὴ Κτίσις. 12) Νέα Σιών καὶ 13) Πάνταϊνος. Ἐδημοσίευσεν εἰσέτι ἄρθρα καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας Σημαία καὶ Θάρος τῆς Καλαμάτας, καὶ εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς γενετήρας του Σίφνου. Τέλος, δημοσιεύματα αὐτοῦ κατεχωρήθησαν καὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἑγκυκλοπαιδείαν, τὰ Χριστιανικὰ Γράμματα, καὶ εἰς ἄλλα ἔντυπα. Ἐδημοσιεύθησαν δὲ καὶ ἔργα αὐτοῦ ἐκ τῶν καταλοίπων του, ἐν οἷς, Δέκα ὀμιλίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν νεότητα (ἐκδόσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) (Ἀθῆναι 1950) καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος» (Ἀθῆναι 1960). Ὑπάρχουν ἀκόμη ἀνεκδοτὰ τινὰ ἔργα αὐτοῦ⁶⁰.

Ἰωακείμ Σπετσιέρης.

Εἰς τὰ Κοντογουράτα τῆς Κεφαλληνίας τῇ 3 Φεβρουαρίου τοῦ 1858 γεννηθεὶς ὁ Ἰωακείμ Σπετσιέρης, ἐκ μικρᾶς εἰσέτι ἡλικίας ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γίνῃ μοναχός. Τοιουτοτρόπως λοιπόν, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς γενετήρας αὐτοῦ καί, ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν περίπου εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνεχώρησε διὰ Θεσσαλονίκην καὶ ἐκεῖθεν ὁδοπορικῶς μετέβη εἰς τὴν ἐν ἀγίῳ Ὁρει Νέαν Σκῆτην τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου. Ἀφοῦ παρέμεινεν ἐν ἀγίῳ Ὁρει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1877 μέχρι τοῦ ἔτους 1885 εἰς τὴν Καλύβην «Ἁγιοὶ Ἀνάργυροι» τῆς ὡς ἄνω Νέας Σκῆτης, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ μετέβη εἰς Παλαιστίνην διὰ προσκυνηματικούς σκοπούς, ὅπου τῇ ἐντολῇ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νικοδήμου (1883-1890) ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν Ἀγιοταφικὴν ἀδελφότητα καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Σταυροῦ. Ἐχειροτονήθη κληρικὸς ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νικοδήμου κατ' Αὐγούστον τοῦ 1889, ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου. Ἐν ἔτει 1891 ἐστάλη ὑπὸ τῆς Συνόδου τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ὡς ἐφη-

μέριος ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἐξαρχίας τοῦ Παναγίου Τάφου, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ μίαν δεκαετίαν. Ἐν Ἀθῆναις διαμένων, ἐφοίτησεν εἰς τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν, ἔχων διευθυντὴν τὸν Πενταπόλεως ὄσιον Νεκτάριον Κεφαλαῖν, τοῦ ὁποίου ἀμέσως διέκρινε τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου. Ἐν συνεχείᾳ ἐφοίτησεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, λαβὼν τὸ δίπλωμα τοῦ προλύτου τῆς θεολογίας, ὡς μέχρι τοῦ 1911 ὀνομάζοντο οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν λαμβάνοντες τὸ πτυχίον των με βαθμόν, σχεδὸν καλῶς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1902 καὶ ἐξῆς ὑπηρετήσεν ὡς ἱεροκέρυξ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας Λευκάδος, Ἡλείας, Ἀκαρνανίας, Φωκίδος, Φθιώτιδος, Ἄρτης, Χαλκίδος καὶ Καρυστίας, καὶ Κορινθίας.

Εἰς τὴν ἐνιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν Χαλκίδος καὶ Καρυστίας εἰργάσθη ὡς ἱεροκέρυξ κατὰ τὰ ἔτη 1910-1914. Κατὰ τοὺς πολέμους Ἑλληνοτουρκικὸν καὶ Ἑλληνοβουλγαρικὸν (1912-1913) ἐπεστρατεύθη καὶ διετέλεσεν ἱερεὺς τοῦ 19 Συντάγματος πεζικοῦ τῆς Ζ' Μεραρχίας, συμπαρασταθεὶς ἐπαινετῶς εἰς τοὺς μαχομένους Ἕλληνας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Καραϊσμάκι (Λουδίας ποταμός) τὸν Ὀκτώβριον 1912, καὶ ἀλλαγῶν, ὡς ἐξιστορεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ περὶ τῶν δύο πολέμων 1912-1913. Κατὰ τὴν κηρυγματικὴν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας καὶ δὴ τὸν Μάϊου τοῦ 1910, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σύνοδον δύο Λόγους αὐτοῦ, κατὰ τὰ τότε τεθεσπισμένα διὰ τοὺς ἱεροκέρυκας, εἰς τὴν ἐνάτην καὶ δεκάτην τοῦ Δεκαλόγου ἐντολῆν. Μετὰ τοῦ ἔργου τοῦ θείου κηρύγματος, ἐξήσκει ἐπιτυχῶς καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐξομολόγου-πνευματικοῦ.

Παραιτηθεὶς ἐν ἔτει 1923 ἐκ τῆς θέσεως τοῦ, ὡς ἀναγράφει εἰς ἔργα αὐτοῦ, «ἱεροκέρυκος τοῦ κράτους», καὶ ἀπὸ ἐτῶν ἡσυχάζων εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν Νέαν Σκῆτην τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους τακτικὸς γραμματεὺς αὐτῆς, ἀλλὰ μετὰ τρίμηνον μόλις παρητήθη, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1927⁶¹. Ἐνεκα τῆς πείρας καὶ τοῦ ἡθους αὐτοῦ διετέλεσεν Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος χηρευσῶν μητροπόλεων καὶ δὴ Ὑδρας, Παροναξίας καὶ Κυθήρων. Ὁ Ἰωακείμ Σπετσιέρης προὔταθη ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ τριπρόσωπον πρὸς πρόκρισιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας α) Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ἐν ἔτει 1906, β) Λευκάδος καὶ Ἰθάκης ἐν ἔτει 1907, γ) Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ἐν ἔτει 1912, καὶ δ) Γόρτυνος καὶ

60. Ἰωάννου Βορβίλα, Πολυκάρπου Συνοδικοῦ Μητροπολίτου πρῶτην Μεσσηνίας, τὸ συγγραφικὸν ἔργον (1898-1947), Ἐκδόσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, ἀριθ. 32 (ἀνάπτυον ἐκ τῆς Διδασχῆς), Καλαμάτα 1981, σελ. 1-30.

61. Ἀρχιμ. Ἀθανασίου Παντοκράτορινοῦ, Ἀναγραφὴ τῶν Γραμματέων καὶ Ὑπογραμματέων τῆς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐν Γρηγόριος Παλαμάς, ἔτος II' (1929), σελ. 530.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ (ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

2. Οἱ διαρκῶς προσευχόμενοι νεκροὶ τῆς.

Ἐκάστην πρώϊαν, καὶ ἰδιαιτέρως τὰς Κυριακάς εἰς τοὺς ἐν τῷ Ναϊδίῳ τῆς Σχολῆς συνηθροισμένους μαθητὰς ὁ Θεός, ὁ ὅποιος εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἤνοιγε τὴν αὐλαίαν τῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν καὶ τῆς Σχολῆς καὶ ἔκανε νὰ λάμπη εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τῶν τὸ ἱστορικὸν γεγονός τῆς λαμπροφόρου ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεώς Του καὶ ἡ ἀδιαμφισβήτητος διὰ κάθε πονεμένον καὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀπερχόμενον ἄνθρωπον ἀλήθεια τῆς τελικῆς Κρίσεως φωτίζων, διὰ τοῦ αἰσθητοῦ Του ἀπλέτου φωτός, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν μέρος τῶν ἐν τῷ Ναϊδίῳ τῆς Σχολῆς ἀπεικονιζομένων βυζαντινῶν ἀσκητικῶν μορφῶν τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας Του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ εὐρισκομένους περικαλλεῖς τάφους ὀρισμένων ἡρώων τῆς πίστεως, οἱ ὅποιοι προσέφερον ὅ,τι ἠδύνατο καὶ ὅ,τι τοὺς ἐζήτησε διὰ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός Του, διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ θείου Του λόγου, διὰ τὴν ἐπιγράτησιν τοῦ θελήματός

Του «ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἐν οὐρανῷ»⁹³, καταστάντες πραγματικοὶ ἀγωνισταὶ καὶ στεφανηφόροι ἀθληταὶ οὐ μόνον ἐν τῇ περιφρουρήσει τοῦ Δόγματος καὶ τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας Του, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ βιώσει αὐτῶν καὶ οἱ ὅποιοι, στενῶς καὶ ἀδιαρρήκτως συνδεδεμένοι μὲ τὴν «Ὁδύσειαν» τῆς Σχολῆς καὶ τῆς Ρωμησοῦνης, ἀναπαύονται ἐκεῖ νικῆσαντες τὸν φόβον τοῦ θανάτου καὶ ἀναμένοντες τὴν ἡμέραν τῆς νίκης, τοῦ θριάμβου, τοῦ αἰωνίου φωτός τῆς Ἀναστάσεώς Του, τῆς ἀμετρήτου χαρᾶς, ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης τῶν ἐπουρανίων Του ἀγγέλων, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς «σαλπίζει ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι» (καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσεται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσεται ἀθανασία)⁹⁴. Τὴν ἡμέραν, λέγω, καθ' ἣν θὰ «εἰσεέλθῃ εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα διὰ νὰ ζήσουν καὶ στηθοῦν ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν»⁹⁵. Τούτων τὰ σώματα, τὰ ὅποια ἐτάφησαν εἰς τὸ προαύλιον τῆς Σχολῆς καὶ τῶν ὁποίων ἀέως τοῦ αἰῶνος οὐκ ἐξαλειφθήσεται, οὐκ ἀποστήσεται τὸ μνημόσυνον αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζήσεται

93. Πρβλ. Μαθθ., 6, 10.

94. Α' Κορ. 15,52. 54.

95. Πρβλ. Ἰεζ., 37,5 ἐξ..

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 143 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

Μεγαλοπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1921, ἀλλὰ δὲν ἐτέλεσφόρησαν καὶ αἱ τέσσαρες προτάσεις τῆς Συνόδου παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως (Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς παιδείας)⁶². Ἐφησυχάζων, μετὰ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροκλήρου, ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν Καλύβην τῶν «Ἁγίων Ἀναργύρων» τῆς Νέας Σκῆτης, ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον τὸ 1943⁶³.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ Σπετσιέρης ἐδημοσίευσεν διάφορα ἔργα καὶ δὴ: 1) Τὰ Ἀσκητικὰ τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου (Ἀθῆναι 1895. Ἀνατύπωσις τῆς ἐν Λειψία ἐκδόσεως ἐν ἔτει 1770, ἐπιμελεία τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη). 2) Περιγραφή τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὁρθρουοῦ Ἱερᾶς Μονῆς Ἀν-

τινίτσας. 3) Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (Ἀθῆναι 1907). 4) Ἡ ἐρημίτης Φωτεινὴ εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου (Ἀθῆναι 1926). 5) Ὁ Θεός. Α' Μέρος Ἐτυμολογία, ἐρμηνεία τῆς λέξεως «Θεός» (Θεσσαλονίκη 1928). 6) Βιογραφικὴ σκιαγραφία τοῦ ἐν ὁσίοις ἀειμνήστου πατρὸς ἡμῶν καὶ ποιμενάρχου Νεκταρίου Μητροπολίτου πρώην Πενταπόλεως (Ἀθῆναι 1929). 7) Ἀπομνημονεύματα, τόμος Α'. Ἁγίου Ὄρος - Ἱεροσόλυμα (Ἀθῆναι 1931). 8) Λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς ἀπάσας τὰς Δεσποτικὰς ἑορτὰς τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ (Ἀθῆναι 1933). 9) Ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν δύο πολέμων 1912-1913 (Ἀθῆναι 1934). 10) Ἀπάντησις πρὸς τὸν φίλτατόν μοι Θεόδωρον περὶ τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς πέραν τοῦ τάφου αἰωνίου ζωῆς (Ἀθῆναι). 11) Περὶ τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως — Περὶ τῆς λεγομένης ἀθείας καὶ τοῦ λεγομένου κομμουνισμοῦ (Ἀθῆναι 1935). 12) Λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς τοὺς ἑορταζομένους Ἁγίους τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ (Ἀθῆναι 1936). 13) Περὶ θείας μεταλήψεως (Ἀθῆναι 1937).

(Συνεχίζεται)

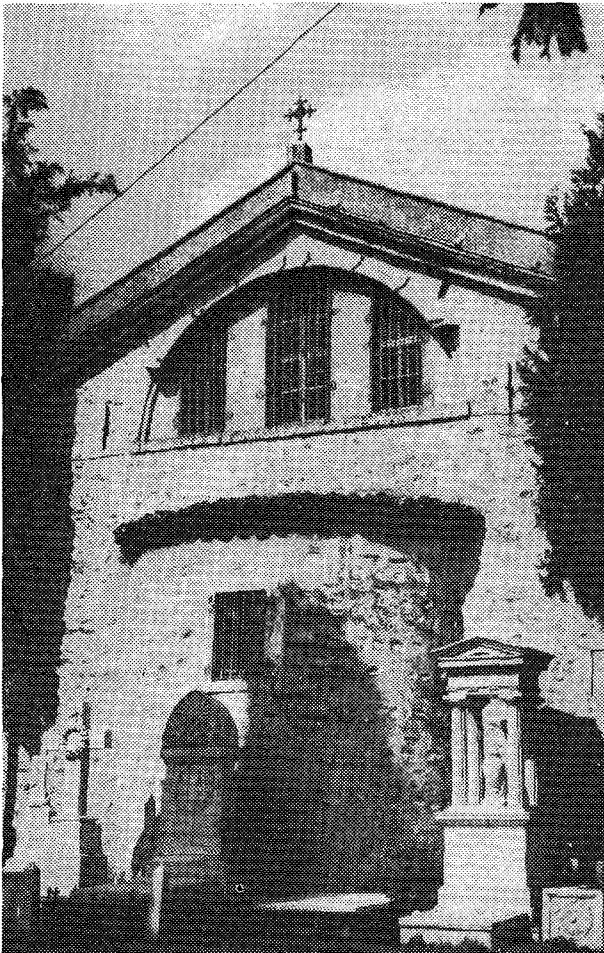
† Ὁ Μεσογηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

62. Βασίλειου Ἀτέση Μητροπολίτου πρώην Ἀθηνῶν, Ἐπίτομος Ἐπισκοπικῆ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμος Β', Ἀθῆναι 1953, σελ. 128, 130, 205, 403 καὶ 407.

63. Ἡλία Τσιτσέλη, Κεφαλληνικά Σύμμικτα, τόμος Α', Ἀθῆναι 1904, σελ. 871. Καὶ τόμος Β', Ἀθῆναι 1960, σελ. 646.

εἰς γενεάς γενεῶν»⁹⁶, ἀναπέμπουν ἱκετηρίου εὐχὰς καὶ δεήσεις εἰς Αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τῆς Σχολῆς, τὴν ὁποῖαν ἠγάπησαν τόσο πολύ, ὅσον σχεδὸν Αὐτὸς οὗτος ὁ Θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον τοῦτον, «ὥστε τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν»⁹⁷ «ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα» γενόμενος⁹⁸ προκειμένου νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἁρμονίαν μεταξὺ ἀνθρωπότητος καὶ φυσικοῦ κόσμου ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐχαριστίας, νὰ αἰσθανθῆ καλλίτερον παντὸς ἄλλου τοὺς παλμούς, τὰς ἀνησυχίας, τὰς ἀγωνίας, τὰς προσπαθείας, τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ ἐπὶ γῆς ζώντος καὶ διαρκῶς ἀγωνιζομένου ἀνθρώπου,

Τὸ ἀνατολικὸν μέρος καὶ ἡ κόγχη τοῦ Ναοῦ μετὰ τοὺς τάφους Πατριάρχων καὶ Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, οἱ ὁποῖοι κατεστράφησαν κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου τῆς Ρωμησοῦνης (6/7 Σεπτεμβρίου 1955).

96. Σοφ. Σειρ., 39,9.

97. Ἰωάν., 3,16.

98. Ἰωάν., 1,14. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Γλαφύρα εἰς τὴν Γένεσιν, I, 4, II, 4 (PG, 69, 48 B. 88 B).

διὰ νὰ ζῆσῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀθλιότητα αὐτοῦ καί, τέλος, νὰ τὸν δικαιώσῃ εἰς τὰ ὄνειρά του προσκαλῶν τοῦτον νὰ γίνῃ μέτοχος τῆς «τελειωτάτης κοινωνίας βίου, ἐν ἣ κτίσεως μὲν ἰδιότης ἐξώρισται, γνώμης δὲ ἐναντίωσις ἀπελήλαται, ταραχὴ δὲ πᾶσα καὶ φιλονεικία καὶ ἐριδες ἐκ ποδῶν ἐστήκασιν· κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα»⁹⁹.

Αἱ προσευχαὶ τῶν ἀπλυνόντων τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ λευκανόντων αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου¹⁰⁰ κοιμηθέντων καὶ ἐν τοῖς θείοις Αὐτοῦ κόλποις ἀναπαυθέντων Σχολαρχῶν, Καθηγητῶν καὶ Μαθητῶν ἐνάγονται μὲ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς παρακλήσεις τῶν ἐν τῷ Ναϊδίῳ τῆς Σχολῆς συναθροισζομένων Σχολάρχου, Καθηγητῶν καὶ Μαθητῶν, καὶ ὡς θυμίαμα ἀναβαίνουν «ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου Του»¹⁰¹ δίδουσαι «δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»¹⁰², ἱκετεύουσαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Σχολῆς καὶ παρακαλοῦσαι Αὐτὸν, ὅπως «ποιμανῆ καὶ ὁδηγήσῃ αὐτὴν ἐπὶ ζωῆς πηγᾶς ὕδατων, καὶ ἐξαλείψῃ πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς»¹⁰³, ὅπως ξηράνῃ τὰ τῆς κακίας ρεύματα διὰ τῆς ἀναβλύσεως τῶν ποταμῶν τῆς θείας Του Χάριτος, τέλος δὲ ὅπως ἄρῃ κάθε ἐναντίωσιν τοῦ πεπερασμένου νοῦ μας, κάθε ἐμφωλεῦον ἀνθρώπινον πάθος καὶ κάθε χροϊκὴν ἐπιθυμίαν μας ἐρεθίζοντας τὴν ἐφεσίν μας πρὸς τὸ ἀπόλυτον, πρὸς τὴν ἀγιότητα τῆς καρδίας, πρὸς τὴν καθαρότητα τοῦ ἥθους, καὶ ἀναβιβάζοντας τὸ πνεῦμα μας εἰς τὸν μεταφυσικὸν κόσμον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος.

Τὴν δὲ ἐσπέραν καὶ πάλιν θὰ «ἀνοίξῃ ὁ Ναὸς τῆς σκηπῆς τοῦ μαρτυρίου»¹⁰⁴ διὰ νὰ δεχθῆ τοὺς ἱερολοχίτας τῆς Σχολῆς, οἱ ὁποῖοι, ἀκοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι¹⁰⁵ ἐκ τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας καὶ ἐκ τοῦ καμάτου τῆς ἡμέρας, ἔρχονται πλησίον Του διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν, διὰ νὰ ζήσουν στιγμὰς ἀγιότητος καὶ πνευματικῆς ἐξάρσεως, «ἀποθέμενοι πᾶσαν βιτικὴν μέριμναν», διὰ νὰ ζητήσουν τὴν ἀπέλασιν τῆς ἀκαρπίας τῆς στερηροῦσης αὐτῶν διανοίας καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς ψυχῆς των διὰ τῆς εὐκαρπίας τῶν ἀρετῶν, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν δι' ὅ,τι ἀγαθόν, πνευματικὸν καὶ ὕλικόν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διὰ νὰ εὑρουν τὸν ἔμπειρον ποδηγέτην τοῦ πλοίου τῆς ζωῆς των, τὸ ὁποῖον εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἀνατάσεις καὶ πτώσεις, ἀπὸ αἰσιοδοξίαν καὶ ἀπαισιοδοξίαν, ἀπὸ ἐλπίδα καὶ ἀπελπισίαν, ἀπὸ

99. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ἀσκητικά, XVIII, 1.

100. Ἀποκ., 7,14 ἐξ., 22,14.

101. Ἀποκ., 8,3.

102. Ἀποκ., 4,9.7.12.

103. Πρβλ. Ἀποκ., 7,17.

104. Ἀποκ., 15,5.

105. Πρβλ. Μαθ., 11,28.

γαλήνην και τρικυμίαν, από ένθουσιασμόν και άπογοή-
τευσιν, τελικώς δέ δια να δώσουν «έν μιᾷ ώρα
έαυτούς εις εὐχὴν και άρπάζεται εις προσευχὴν ὃ
έσω άνθρωπος, εις άπειρον βάθος εκείνου τοῦ αἰῶνος
έν ἡδύτητι πολλῇ, ὡστε ξενίζεσθαι τὸν νοῦν ὅλον ὄντα
μετέωρον και ἠρπασμένον εκεί, ὡστε κατ' εκείνον τὸν
καιρὸν λήθην ἐγγενέσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ φρονή-
ματος τοῦ ἐπιγείου, δια τὸ μεστωθῆναι τοὺς λογι-
σμούς και αἰχμαλωτισθῆναι εις τὰ θεῖα και ἐπουρά-
νια, εις άπέραντα και άκατάληπτα πράγματα, εις
θαυμάσιά τινα ἀνθρωπίνῳ στόματι φρασθῆναι ἀδύ-
νατα, ὡστε έν εκείνη τῇ ώρα εὐχεσθαι και λέγειν,
ὡς εἶθε συναπῆλθεν ἡ ψυχή σὺν τῇ εὐχῇ»¹⁰⁶.

* * *

Ἦ Θεέ μου! Ἐάν ἔλειπεν ἐκ τῆς ζωῆς τῶν
μαθητῶν τῆς Σχολῆς ὁ κατανυκτικός καθημερινὸς
Ἐσπερινὸς ἴσως νὰ ἀπουσίαζες και Ἐσὺ, αἰσθητῶς,
ἀπὸ τὴν Σχολὴν και τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν αὐτῆς.
Ἡ σκέψις μου αὐτὴ δὲν εἶναι οὔτε βλασφημία τοῦ
ὀνόματός Σου, ἀλλ' οὔτε και περιορισμὸς τῆς παν-
ταχοῦ παρουσίας και θείας Σου Προνοίας, ἀλλ' οὔτε
κάτι ἐναντίον τῆς διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Ἰησοῦ Σου
ἀποκαλυφθείσης θρησκείας, ἡ ὁποία, σὺν τοῖς ἄλλοις,
προϋποθέτει πόνον και θλίψιν, θυσίαν και ταπεινώσιν,
εἰρήνην και ἀγάπην, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως ἀρραγῆ και
βαθεῖαν πίστιν εις τὸ αἰῶνιον πρόσωπόν Σου, ἡ ὁποία
εἶναι ἱκανὴ «και ὄρη μεθιστάναί» και τοὺς ἐναντίους
ἀνέμους νὰ κοπάζῃ και τοὺς ὀλιγοψύχους ἐκάστης
ἐποχῆς Πέτρους νὰ στηρίξῃ. Εἶναι, Θεέ μου, μίαν
ἐξομολόγησις. Εἶναι, ἴσως, τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο
σκίρτημα, τὸ ὁποῖον ἠσθάνθην εὐρεθεῖς, διὰ πρώτην
φορὰν, εις τὸ μυστικοπαθὲς και αἰθέριον περιβάλλον
τοῦ Ναϊδίου τῆς Σχολῆς, εις τὸ ὁποῖον δύο τοῦλά-
χιστον φορὰς ἐκάστην ἡμέραν και ἐπὶ μίαν συναπτὴν
ἐξαστίαν εἰσερχόμην «κλῖναι γόνυ, και ἡ καρδία» μου
ὑψουμένη εις αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπερουράνιον θυσιαστή-
ριόν Σου «ἐπληροῦτο τῆς θείας ἐνεργείας και ἠὺφραί-
νετο ἡ ψυχή» μου «μετὰ τοῦ Κυρίου ὡς νύμφη μετὰ
τοῦ Νυμφίου κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἡσαίου» (Ἡσ.
62,5)¹⁰⁷ «ὑπὲρ δύναμιν αἰεὶ ἐπεκτεινομένη πρὸς τὸ
«Σὸν» θέλημα, κατὰ σκοπὸν και ἐπιθυμίαν τῆς «Σῆς
δόξης»¹⁰⁸. Εἶναι ἡ πρώτη συνειδητὴ ἀντίδρασις τοῦ
«ἐγὼ» εις τὴν θέαν τοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καθημα-
γμένου παναχράντου σώματός Σου και εις τὴν ἀναπό-
λησιν τῶν λόγων τοῦ Σειραχίδου: «Τέκνον ἐάν προσ-
έρχῃ δουλεύειν Θεῷ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εις
πειρασμόν· εὐθυνον τὴν καρδίαν σου και καρτέρησον
και μὴ σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. Κολλήθητι αὐτῷ
και μὴ ἀποστής, ἵνα αὐξήθῃς ἐπ' ἐσχάτων σου. Πᾶν,

ὃ ἐάν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι και ἐν ἀλλάγμασι ταπεινώ-
σεώς σου μακροθύμησον· ἔτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται
χρυσὸς και ἄνθρωποι δεκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.
Πίστευσον αὐτῷ και ἀντιλήψεται σοι· εὐθυνον τὰς
ὁδοὺς σου και ἔλπισον ἐπ' αὐτόν»¹⁰⁹. Εἶναι τὸ πρῶτον
βίωμα, ὅτι μέσα μου ὑπάρχει κάποιος, ὁ ὁποῖος δὲν
προέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, και ὡς ἐκ τούτου
δὲν παρέρχεται ποτέ. Καὶ αὐτὸς ὁ κάποιος εἶσαι Σὺ,
ὁ ὁποῖος ἐσπείρες εις τὴν ψυχὴν μου τὴν ἰδέαν και τὴν
ἐλπίδα τῆς «σημερινῆς» αἰωνιότητος, τῆς αἰωνίου
βασιλείας Σου, ἡ ὁποία καίτοι «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ
κόσμου τούτου», ἐν τούτοις «ἐντὸς ἡμῶν ἔστιν». Εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ στιγμή τῆς ζωῆς μου, κατὰ
τὴν ὁποίαν ἐπῆλθεν ἡ μεγαλύτερα μεταβολή, ἡ ὁποία
με ὠδήγησεν εις τὰ μυστικὰ τοῦ πόνου διὰ τὸν φίλον
μου, διὰ τὸν συμμαθητὴν και τὸν διδάσκαλόν μου, γενι-
κῶς δὲ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ὅσον αὐτὸς οὗτος ὁ
πόνος, ὡς τὸ πλέον μεταφυσικὸν γεγονός τῆς ζωῆς,
κρύβει μέσα του τὴν φύσιν τοῦ ἀπείρου και εἶναι τὸ
μέσον, τὸ ὁποῖον «μᾶς ἐνώνει ξανά με τὸν Θεόν»
(Δάντης). Εἶναι ὡσαύτως κατ' ἐξοχὴν ἀγία και ἱερὰ
ἡ στιγμή αὐτὴ διότι μέσα εις αὐτόν τὸν θεϊκὸν κόσμον
τοῦ Ἐσπερινοῦ και τῆς λειτουργικῆς διαχρονικότητος
ἠσθάνθην ἔντονον τὴν παρουσίαν Σου, τὴν συνοδοι-
πορίαν και τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν Σου εις τὴν διαρ-
κῆ μου πάλην με τὸ παρὸν και τὴν αἰωνιότητα, ὡς
και εις τὴν γέννησιν τῆς ἐντόνου ἐπιθυμίας νὰ ἐνεργῶ
ὡσάν μύστης τοῦ ἀπολύτου και νὰ σκέπτομαι ὡσάν
ιεροφάντης, δύο ἐνδόμυχοι πόθοι και ἀντικειμενικοὶ
σκοποὶ τῆς ζωῆς μου, τοὺς ὁποίους ἔκτοτε προσπαθῶ
πάντοτε νὰ κατακτήσω, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δύναμαι
νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος ὅτι τὸ ἐπραγματοποίησα.

3. «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς
θυμίαμα ἐνώπιόν Σου».

Και ἰδοὺ, Θεέ μου, ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον λέγω,
ὅτι ἐάν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν Σχολὴν ὁ Ἐσπερινὸς και
κατ' ἐπέκτασιν τὸ Μέγα Ἀπόδειπνον, οἱ Χαιρετισμοὶ
τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς και αἱ ἀκολουθίαι τοῦ
Νυμφίου τῆς Μ. Ἐβδομάδος, μαζὶ με αὐτὰ ἴσως νὰ
«ἔλειπε» και ἡ τόσον ἔντονος και «προκλητικὴ» παρ-
ουσία Σου εις τὰς ψυχὰς και τὰς καρδίας τῶν εὐελ-
πίδων τῆς Σχολῆς, ὡς ἐπίσης και ἡ βαθεῖα αὐτῶν
συναίσθησις τῆς κλήσεως εις τὸ ὑπόργημα τῆς
Ἱερωσύνης.

Ἐν ᾧ τὸ πρῶτ ἤρχεσο νὰ ζωντανέψης, διὰ τοῦ
αἰσθητοῦ Σου φωτός, εις τὰ πνεύματα και τὰς καρ-
δίας τῶν σπουδαστῶν τὴν εἰκόνα τῆς λαμπροφόρου
Ἀναστάσεώς Σου, τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας
και τῆς ἐνδόξου πάλιν ἐπὶ γῆς Θεοφανείας Σου, τὴν
φορὰν αὐτὴν ἤρχεσο, ὦ Χριστέ μου, διὰ νὰ ζωντα-
νέψης εις τὰς αὐτὰς καρδίας, εις τὰς αὐτὰς ψυχὰς, εις
τὰ ἴδια πνεύματα και σώματα τῶν μαθητῶν οὐχὶ
πλέον τὴν εἰκόνα τῆς Θαβωρείου δόξης Σου, τῆς τρι-

106. ΨΕΥΔΟΜΑΚΑΡΙΟΥ, Ὁμιλίαι, VIII, 1, (ΒΕΠ, 41, 189, 24-33).

107. ΨΕΥΔΟΜΑΚΑΡΙΟΥ, Ὁμιλίαι, VIII, 1 (ΒΕΠ, 41, 189, 191).

108. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ΣΙΑ (ΒΕΠ, 63, 315, 24,25).

109. Σοφία Σειράχ, 19,30.

ημέρου ἐκ νεκρῶν λαμπροφόρου ἐγέρσεώς Σου, τῆς εἰς οὐρανοὺς Ἀναλήψεως καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας Σου, οὐχί, λέγω, διὰ τὴν δώσης ἔμφρασιν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐν Σοὶ καὶ διὰ τοῦ ἀναστημένου πεπτωκότος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν παύει νὰ εἶναι συγχρόνως τὸ πᾶν καὶ τὸ τίποτε, ὁ δυνατὸς καὶ ἀδύνατος μέσα εἰς τὴν ἀχανῆ ἔκτασιν τοῦ κόσμου, ὁ γνωστὸς καὶ ἄγνωστος μέσα εἰς τὸ γνωστὸν καὶ ἄγνωστον σύμπαν, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ δούλος τοῦ κόσμου καὶ τῶν δυνάμεων του, ὁ προσφιλεῖς καὶ ἀντιπαθὴς εἰς τὴν ἀγκάλῃν τῆς φύσεως, ὁ μεγάλος καὶ ὁ μικρὸς μέσα εἰς τὸ βασίλειον τῆς αἰωνιότητος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐλεύθερος καὶ σκλάβος μέσα εἰς τὴν βίοσφαιραν τῆς ζωοποιούσης χάριτός Σου, ἀλλ' ὅπως τούναντιον ἤρχεσο διὰ τὴν ζωντανέψης, τὴν φορὰν αὐτῆν, μὲ τὸν ἰδικόν Σου πολύχρωμον καὶ ἀμίμητον χρωστήρα Σου, τὴν εἰκόνα τοῦ πάσχοντος δούλου, τοῦ ἐσφαγμένου ἀρνίου τοῦ αἵροντος τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, τοῦ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐμπυτσοῦς καὶ κολαφισμοῦ δεχθέντος Ναζωραίου, τὴν εἰκόνα, ἐπαναλαμβάνω, τοῦ Ἐσταυρωμένου θεανθρώπου Χριστοῦ Σου, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς προσωπικῆς Του θυσίας, συνήρτησε, κατὰ τρόπον ἄριστον, ἀγάπην, πόνον, θάνατον, ἀνάστασιν καὶ αἰώνιον ζῶην. Ἡρχεσο, Θεέ μου, ὡς λαμπρὸς καὶ χρυσοῦς ἀποσπερίτης, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ποιητής, διὰ τὴν φωτίσης μὲ τὰς ἀκτίνας τοῦ κτιστοῦ φωτός Σου τὸ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καθηλωμένον καὶ καθημαγμένον θεῖον Σου σῶμα, διὰ τὴν ζωντανέψης τὴν φωτεινότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ Σου ἐκπηγάσαντος σωτηριώδους καὶ αἰωνίου φωτός τῆς Σῆς ἀληθείας, διὰ τὴν λαμπρύνης μὲ μίαν ἑσπερινὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου Σου, καὶ μὲ τὸ «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ» τῶν μαθητῶν «ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Σου»¹¹⁰ τὴν «μορφὴν δούλου» ποῦ ἔλαβες¹¹¹. Ἡρχεσο, Λυτρωτὰ Χριστέ μου, διὰ τὴν παρουσιάσης εἰς τοὺς μαθητὰς περισσώτερον ἀνάγλυφον τὸν πειρασμὸν ποῦ ἐδέχθης, διὰ τὴν χάρισης εἰς ἡμᾶς τὴν δυνατότητα τῆς νίκης καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατον ποῦ ὑπέστης «προσηλώσας τῷ Σταυρῷ» Σου «τὸ κατ' ἡμῶν χειρόγραφον»¹¹² καὶ οὕτω πληρώσας τὴν θεῖαν οἰκονομίαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀνακαίνισις καὶ ἡ θέωσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καταφθαρέσις διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, ἔδωκες νέαν διάστασιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν εἶναι ἕτερος εἰ μὴ «Θεῶ συγγενέσθαι καὶ τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ κραθῆναι»¹¹³.

Ἡρχεσο διὰ τὴν τονίσης τὴν ἀγάπην Σου εἰς ἡμᾶς τοὺς μαθητὰς Σου, διὰ τὴν μᾶς ἐλύσης πρὸς τὸ «μυστήριον τοῦ Σταυροῦ» Σου, ὁ ὁποῖος ὡς «Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις» ζωοποιεῖ, πνευματοποιεῖ, ἀνα-

πλάσσει καὶ φωτίζει τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα καλῶν εἰς πνευματικὸν ἀγῶνα, εἰς τὴν ἐπιτακτικὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος, εἰς διαρκῆ μετάνοιαν ἢ «πρὸς τὰ κρείσσονα στροφῆν»¹¹⁴, διὰ τὴν διασκεδάσης πάντα φόβον καὶ πᾶσαν ἀμφιβολίαν τοῦ πνεύματος ἡμῶν, διὰ τὴν διαβεβαίωσης ἐκάστην καρδίαν καὶ ἐκάστην ψυχὴν χωριστά, ὅτι παραμένεις, λόγῳ τῆς ἀνάρχου καὶ ἀναλλοιώτου Σου φύσεως, πάντοτε, «χθές, σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»¹¹⁵, ὁ ἴδιος ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ὁ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας διὰ τοῦ ἁγίου Σου Πνεύματος καθιστῶν τὸν ἄνθρωπον «συμμέτοχον τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεώς» Σου¹¹⁶, διὰ τὴν μᾶς ἐνισχύσης, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὸν ὠραῖον ἀγῶνα τῆς νίκης τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τοῦ κράτους τῆς ἁμαρτίας. Κατήρχεσο ἐκ τῶν οὐρανῶν διὰ τὴν μᾶς ἐξαγάγης ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα σύνορα καὶ νὰ μᾶς εἰσαγάγης εἰς τὸν ὑπερβατικὸν κόσμον, εἰς τὸν κόσμον τῆς θείας Σου οὐσίας, ἥτις καλεῖται Ἀλήθεια, Ζωή, Ἀνάστασις, Ἀφθαρσία, Αἰωνιότης, Θεῖα μακαριότης, εἰς τὴν σφαῖραν, λέγω, τῶν Χριστιανικῶν ὑπαρξιακῶν ἀνατάσεων καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ ὁποῖου ἦτο πλέον εὐκόλον νὰ ἀποσπάσωμεν καὶ νὰ ἀποβάλωμεν, ὅσον ἦτο δυνατόν καὶ ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τῆς θελήσεως ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, κάθε παράστασιν, εἴτε ὀχληρὰν εἴτε ξένην πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἱερὰν ἀποστολήν μας, διὰ τὴν ἔχωμεν εὐθὺς κατόπιν τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς μας, τὴν ἐσωτερικὴν μας ἀνεξαρτησίαν, τὴν συνδιαλλαχὴν μὲ τὸν πλησίον καὶ τὸν ἑαυτὸν μας, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν αἰσθανθῶμεν βαθύτερον καὶ ἐντονώτερον τὴν ὄντως μεγάλην καὶ θεῖαν κλήσιν πρὸς τὸ ὑπόργημα τῆς Ἱερωσύνης καὶ τὴν διάστασιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ Κοκεῖου, κατὰ τὸν ὁποῖον «Θεολόγος ἐστὶν ὁ περὶ Θεοῦ, ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον Θεοῦ καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ λέγων».

Ἰδοῦ, Κύριε, διὰ ποῖον λόγον δίδω τόσην μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν ἐν τῇ Σχολῇ ἀδιαλείπτως τελούμενον Ἐσπερινόν, εἰς τὸν ὁποῖον, μετὰ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν δικταῶρου διδασκαλίας, προσήρχοντο οἱ μαθηταὶ διὰ τὴν συνεχίσουν οὐχὶ πλέον τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν πράξιν καὶ ἐφαρμογὴν αὐτῆς, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ κανένα ἄλλον δὲν ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ ἀπὸ Σὲ τὸν ἴδιον ἀτενίζοντες τὸ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ζωηφόρου Σταυροῦ κρεμιζόμενον σῶμά Σου, τὸ ὁποῖον κάθε φορὰ ἐχρωμάτιζες, διὰ τοῦ χρυσοῦ Σου ἀποσπερίτη, διαφορετικὰ, προκειμένου νὰ ἐγγίσης ὅλας τὰς δυνάμεις ποῦ ἀπέρρευσαν καὶ μετωχτεῦθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἰδικοῦ Σου εἶναι, νὰ ἴδης τὰς

110. Ψαλμ., 140,2.

111. Φιλίπ., 2,6.

112. Κολ., 2,14.

113. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον, XXI, 2.

114. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Ἐπιτάφιος Θεολογικά, ἡθικά, XXXIV (BEP, 61, 228, 11).

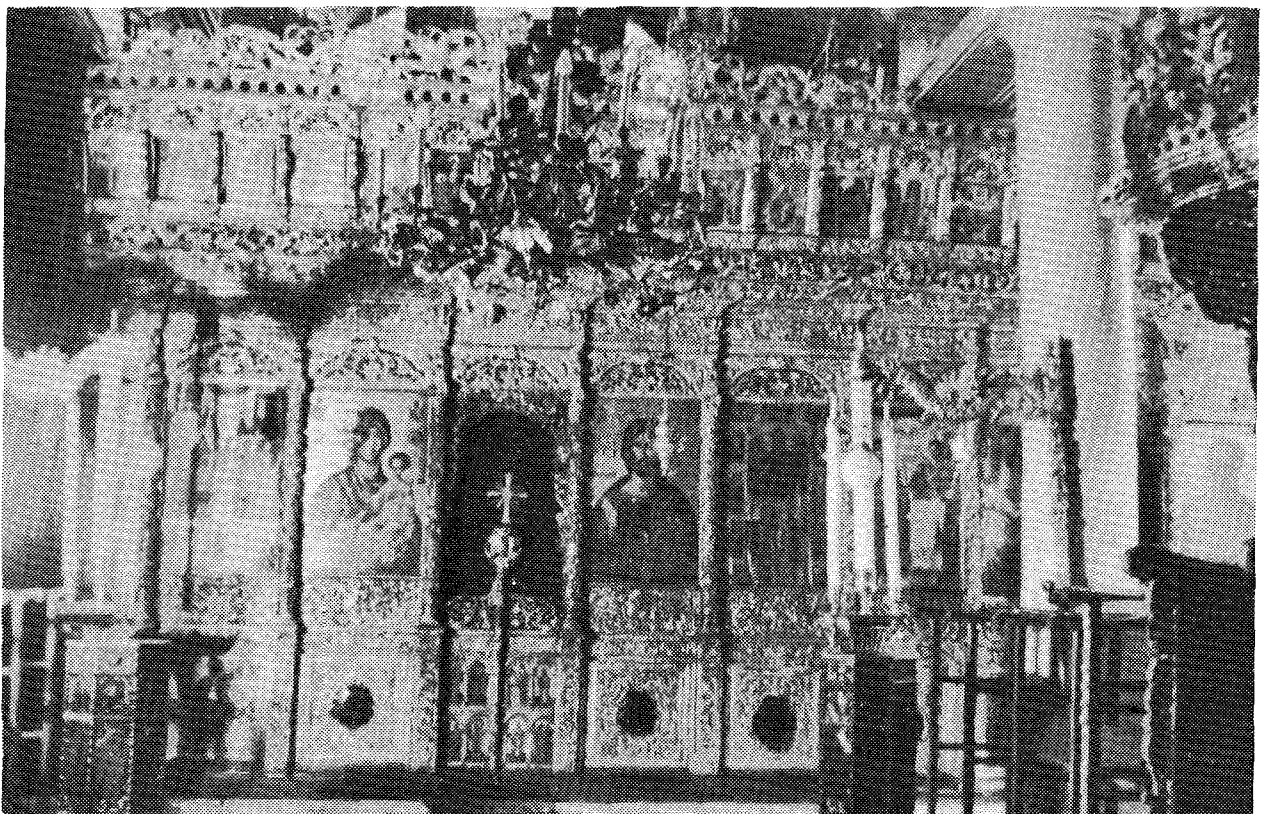
115. Πρβλ. Ἐβρ., 13,8.

116. Ἰδὲ ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Κατηχησεις, VI (τόμ. Α, σελ. 44-46).

ψυχάς τῶν ἱερολογιτῶν ἀπογεγυμνωμένας τῶν σωματικῶν ἀγγείων, τῶν φλοιῶν καὶ τῶν καλυμμάτων των, νὰ ἐλύσης καὶ νὰ θέλξης τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν φοιτητῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ μεταφέρει αὐτούς, διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς των τὴν φορὰν ταύτην, ἀπὸ τὸν ἐξώκοσμον εἰς τὸν ἐνδόκοσμον, ἀπὸ τὸν μικρόκοσμον εἰς τὸν μακρόκοσμον, ἀπὸ τὴν φαινομενολογίαν εἰς τὴν πραγματολογία, τ.ἔ. εἰς τοὺς κόσμους τῶν μυστικῶν ἐξάρσεων καὶ τῶν ἱερῶν βιωμάτων, μῶν αὐτούς, ἰδίᾳ διὰ τῶν συγκινητικῶν καὶ μεστῶν θεολογικοῦ περιεχομένου ὕμνων τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ ὅπως ἰδιαιτέρως τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς αὐταπαρνήσεως ὡς καὶ εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐξίλαστηρίου σταυρικῆς Σου θυσίας, ἡ ὁποία μᾶς ἐδίδασκεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἡ ἀρετὴ οὐδὲν εἶναι θεωρία, ἀλλ' ὅτι εἶναι κυρίως πράξις καὶ ζωὴ διδάσκουσα καὶ φωτίζουσα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ θεία Σου ἀγάπη δὲν συγγενεῖ μετὰ τὸν κενὸν λόγον»¹¹⁷, δὲν ἐπεκτείνεται μόνον εἰς αἰσθήματα καὶ συναισθήματα, ἀλλὰ προχωρεῖ πρὸς ὑψηλά, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κατόρθωμα, εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν κατόρθωμα τοῦ ζωοποιοῦ Σου Σταυροῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ζωντανὴ ἔκφρασις τῆς ταπεινώσεώς Σου, τῆς ἀνεκφράστου καὶ ἀμετρήτου δι' ἡμᾶς τοῦ ἀνθρώπου

θείας Σου φιλανθρωπίας, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως τὸ κατ' ἐξοχὴν σύμβολον τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς οὐσίας τοῦ πόνου, ὁ ὁποῖος καὶ διαμορφώνει τελικῶς τὸν χαρακτῆρα καὶ ὁλόκληρον τὴν ὑπαρξιακὴν μας δυνατότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἕτερον μέρος, ὁμοῦ μετὰ τὴν ἀγάπην μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, εἰς τὴν πίστιν, ἐφ' ὅσον ὁποῖος πονεῖ καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸς ἀσφαλῶς καὶ πιστεύει, δεδομένου ὅτι «ἡ σχολὴ τοῦ πόνου μορφώνει διὰ τὴν αἰωνιότητα» (Κίρκεγκαρντ), ἀνοίγει εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν μας τὸν ἀτελείωτον μεταφυσικὸν δρόμον πρὸς τὸ ἀπόλυτον ἄγνωστον, πρὸς τὸ ἄπειρον, πρὸς τὸ ὄντως ὄν, πρὸς τὸν Θεόν. "Ἡρχεσο διὰ νὰ ὁμιλήσῃς εἰς τὸν καθένα χωριστὰ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ νὰ τὸν ἀγαπήσῃς ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Σταυροῦ Σου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰ μὴ ποίημα τῆς καρδιᾶς καὶ ὕμνος τῆς πρὸς ἡμᾶς θείας Σου ἀγάπης, ἡ ὁποία χθές, σήμερον, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας καλεῖ ἡμᾶς, ὅπως ἀγωνισθῶμεν ἐναντίον πάσης μοφῆς καταπιέσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀνθρώπου, δοθέντος ὅτι ἡ πάσης μορφῆς κοινωνικὴ ἀδικία, ἡ καταδυνάστευσις καὶ ἡ τυραννία εἶναι πραγματικῶς ἄρνησις τῆς ἰδικῆς Σου ἀγάπης, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐλεημοσύνη τοῦ ἔχοντος πρὸς τὸν μὴ ἔχοντα, ἀλλὰ διαρκὴς ἀγὼν καὶ μέριμνα πρὸς δημιουργίαν τῶν καταλλήλων κοινωνικῶν δομῶν. Ὁ ἀγὼν οὗτος δὲν εἶναι μάταιος, οὔτε ὡσαύτως κενὸς διότι ἀρχίζει πρῶτον ἀπὸ Σέ, τὸν ἄνθρωπον Χριστόν,

117. Πρβλ. Α' Κορ., 15,14.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Σχολῆς μετὰ τοῦ περιφήμου καθαρῶς βυζαντινοῦ εἰκονοστασίου.

διό και ἐπιτακτικῶς καλούμεθα «ἕως ἐστὶ καιρὸς Χριστὸν ἐπισκεψώμεθα, Χριστὸν θεραπεύσωμεν, Χριστὸν θρέψωμεν, Χριστὸν ἐνδύσωμεν, Χριστὸν συνανάγωμεν, Χριστὸν τιμήσωμεν»¹¹⁸. Μέσα εἰς μίαν τοιαύτην «ἐπαρσιν τῶν χειρῶν» καὶ τῶν ψυχῶν «θυσίαν ἐσπερινήν»¹¹⁹, μέσα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τοῦ θυμιάματος, τοῦ ἐσπερινοῦ θαύματος, τοῦ γνώφου καὶ τῆς ἐλλάμψεως τῶν ἀσκητικῶν βυζαντινῶν μορφῶν τοῦ Εἰκονοστασίου, μέσα εἰς τὸ ἀναλλοίωτον τοῦτο φέγγος τοῦ προσώπου Σου ἦτο ἀδύνατος, παρὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ διαβόλου, νὰ ἀποφευχθῆ ἢ χρονικὴ ἐξαύλωσις τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός, ἢ ἀπελευθέρωσις τοῦ «ἐγὼ» ἀπὸ τὰς δελεαστικὰς ὁρμὰς τῶν αἰσθήσεων, ἢ ὑποταγὴ τῶν ὁρμῶν εἰς τὸ πνεῦμα, ἢ μέθεξις τοῦ ἀνθρωπίνου μετὰ τοῦ θείου, τοῦ χοϊκοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ ἐπουρανοῦ, τοῦ πεπερασμένου μετὰ τοῦ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου «ὄντως ὄντος», τοῦ προσκαίρου καὶ τοῦ ἐφημέρου μετὰ τοῦ αἰωνίου, τοῦ συμβατικοῦ μετὰ τοῦ ὑπερέραν, τοῦ ἀμαρτωλοῦ μετὰ τοῦ Ἀναμαρτήτου, τοῦ φυσικοῦ μετὰ τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος μετὰ τοῦ θείου Σου πνεύματος, τῆς κατὰ κόσμον σοφίας μετὰ τῆς ἐπουρανοῦ πανσοφίας Σου, τῶν ἐκμαγείων τοῦ κόσμου τούτου μετὰ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πρωτοτύπων αὐτῶν, τῆς ἐπιγείου τάξεως μετὰ τῆς ἐπουρανοῦ τοιαύτης, τοῦ ἐπιγείου ἀρχιερέως μετὰ Σοῦ τοῦ «ἐφάπαξ, διὰ τοῦ ἰδίου Σου αἵματος εἰσελθόντος εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος»¹²⁰ Ἀρχιερέως «τῶν μελλόντων ἀγαθῶν»¹²¹, τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας μετὰ τῆς θριαμβευούσης τοιαύτης.

Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ κραῖσις, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ μέθεξις, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ σύγκρασις καὶ ἀντίδοσις ἐνηργεῖτο «ἱεροκυφίως» καὶ βαθμιαίως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς ὑπὸ Σοῦ, Θεέ μου, «Ὅστις, ἀπὸ τοῦ τιμίου Σου Σταυροῦ, μᾶς ἐκύνταξας ἀσκαρδαμυκτί, εἰς οἰανδήποτε θέσιν καὶ ἐὰν ἡύρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ Ναϊδίου τῆς Σχολῆς, με ἕνα γλυκὺ χαμόγελο, με ἕνα βλέμμα ἄδολον καὶ ἀνυπόκριτον, με μίαν πρᾶον καὶ ταπεινὴν μορφήν, με ἕνα ἱκετευτικὸν πρόσωπον καὶ με μίαν θερμὴν παράκλησιν καὶ παραγγελίαν, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν συνεχίζοντες τὴν πάλην με τὴν αἰωνιότητα καὶ ἀντιμετωπίζοντες τὸν ἀνθρώπον καὶ τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν σκοπιάν καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ὑπερχρονικότητος «πορευθῶμεν καὶ μαθητεύσωμεν πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ» ἰδικόν Σου ὄνομα, «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς» Σου «καὶ τοῦ ἁγίου» Σου «πνεύματος διδάσκοντες τηρεῖν πάντα ὅσα» ἐνέτειλας τοῖς ἁγίοις Σου μαθηταῖς

118. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Περὶ φιλοπρωχίας, XIV, 50 (BEI, 59, 83,25-27).

119. Ψαλμ., 140,2.

120. Ἐβρ., 9,12.

121. Ἐβρ., 10,1.

καὶ ἀποστόλοις¹²², ἀφ' ἑτέρου δὲ «ὅπως τρέχωμεν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἀφορῶντες εἰς» Σὲ «τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν»¹²³, ὃς «ἐπαθες ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνεσίν» Σου¹²⁴, ἀφοῦ πρότερον Ἐσὺ ὁ ἴδιος «τὴν διερωρωγῖαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν καὶ εἰς μύρια κατατμηθεῖσαν» συνήγαγες «πρὸς ἑαυτὴν τε καὶ πρὸς τὸν Θεόν»¹²⁵. «Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας» Σου, Θεέ μου, δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο εἰ μὴ «ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας»¹²⁶, ἀπάρνησις τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἄρσις τοῦ Σταυροῦ Σου¹²⁷ διὰ νὰ Σὲ ἀκολουθήσωμεν γενόμενοι συνοδοιπόροι καὶ συνδέσμοι Σου, σύμφρονες τῷ Σῶ θελήματι ὡς καὶ συνθληταὶ τοῦ πάθους Σου, «μιμούμενοι τὴν» Σὴν «ἡλικονίαν»¹²⁸ θέτοντες ἑαυτοὺς εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀκενώτου θείας Σου χάριτος, εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς ἀποκαθάρσεως, εἰς τὸν χαροποιὸν κόσμον τῆς ἀναστάσεώς Σου, ὅστις «ἄφθῃτι καινός, τρόπον ἕτερος, ὅλος ἡλλοιωμένος»¹²⁹.

Πάντα ταῦτα, Θεέ μου, με ὠδήγησαν νὰ σχηματίσω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐὰν ἔλειπεν ὁ Ἐσπερινὸς μετὰ τὸ μυστικοπαθὲς καὶ οὐράνιον περιβάλλον τοῦ Ναϊδίου τῆς Σχολῆς, συμπληρούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ μεθυστικοῦ αὐτῆς φυσικοῦ περιβάλλοντος, θὰ «ἐλείπες», ἴσως, καὶ Ἐσὺ ἀπὸ αὐτῆν. Θὰ ἦτο προβληματικὴ καὶ ἡ καθημερινὴ ἐσπερινὴ μετάνοια τῆς ἰδικῆς μου ψυχῆς, ἢ ὅποια ἐνατενίζουσα τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀνηρητημένον σῶμα Σου καὶ ζῶσα τὸν ἐρχομὸν τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς ὠμολόγει ἀναφωνούσα: «Ἀναπαύσου τώρα μέσα στὴν δόξαν Σου, εὐγενικὲ μύστα. Τὸ ἔργον Σου περατώθηκε, ἢ θεότητά Σου ἐθμελιώθη. Μὴ φοβᾶσαι πιά πῶς θὰ ἰδεῖς νὰ γερμίζεται ἀπὸ κάποιον λάθος τὸ οἰκοδόμημα τῶν προσπαθειῶν Σου. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, μακριὰ ἀπ' τις προσβολές τῆς ἀνθρωπίνης ἀστάθειας, θὰ πρωτοστατεῖς, ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς θεϊκῆς εἰρήνης, στὶς ἀτέλειωτες συνέπειες τῶν ἔργων Σου. Μὲ τίμημα λίγες ὥρες ὀδύνης, ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ προσβάλλουν μάλιστα τὴ μεγάλην ψυχὴν Σου, ἐξαγόρασες τὴν πιὸ τέλεια ἀθανασία. Ἐπὶ χιλιάδες χρόνια ὁ κόσμος θὰ ζεῖ με τὸ ὄνομά Σου! Σημαία τῶν ἀντιθέσεών μας, ἐσὺ θὰ εἶσαι τοῦ λοιποῦ τὸ σημεῖον, ποὺ γύρω ἀπὸ αὐτὸ θὰ γίνεται ἢ πιὸ φλογε-

122. Ματθ., 28,19-20.

123. Ἐβρ., 12,1-2.

124. Α' Πέτρ., 2,21.

125. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ἀσκητικά, XVIII, 3 (BEI, 57,4,11-13).

126. Α' Τιμ. 1,5.

127. Πρβλ. Ματθ., 16,24.

128. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μ. Βασίλειον, XXXV.

129. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν, VIII (BEI, 60, 183,33-34).

Η ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ — ΠΟΙΜΕΝΟΣ

Ἐπιστοασία ἐπὶ τοῦ Α' Πέτρ. 5,1-4
ἢ τοῦ δ' καν. τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου.

Πρόλογος

Γεγονός εἶναι, ὅτι σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία καὶ ἰδιαιτέρως ἡ χριστιανικὴ διέρχεται χαλεποὺς καιροὺς, κρίσιμους ἡμέρας, ἐνεκα καὶ τῆς ἀξανομένης δραστηριότητος τοῦ διαβόλου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰδικώτερον τοῦ Χριστιανοῦ, μάλιστα δὲ τοῦ κληρικοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον κ' ἐγὼ ἀπεφάσισα νὰ προσφέρω μίαν μικρὰν καὶ ἀσθενῆ βοήθειαν ποιμαντικῆς φύσεως πρὸς τὰ μέλη αὐτῆς, ἰδίᾳ τὰ ἱερομένα μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐβδομάδος (τῶν ἱερατικῶν κλίσεων). Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν προέκοινα ὡς βᾶσιν τῆς παρούσης προσφορᾶς τὴν ἀνωτέρω ἀποστολικὴν περικοπήν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐγράφη εἰς ἀναλόγους καὶ δι' ἀναλόγους μετὰ τοὺς σημερινούς καιροὺς περιστάσεις¹. Ἐπομένως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ τὸ μῆνυμά της εἶναι ἐπίκαιρον.

Ἄλλ' ὡς ἀναγνώσωμεν προηγουμένως αὐτὴν μετὰ προσοχῆς, διὰ νὰ ἴδωμεν, τί λέγει ἐπὶ λέξει: «Πρεσβυτέρους οὖν ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός».

1. Πρβλ. Βασ. Στογιάννου, Πρώτη Ἐπιστολὴ Πέτρου, Ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 424.

ρὴ μάχη. Χίλιες φορές πιδ ζωντανός, χίλιες φορές πιδ ἀγαπητός μετὰ τὸν θάνατόν Σου παρὰ τις ἡμέρες πού πέρασες στὴ γῆ, θὰ γίνης σὲ τέτοιον σημεῖο ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἀνθρωπότητος, ὥστε τὸ νὰ ἀποσπάσῃ κανεὶς τὸ ὄνομά Σου ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον θὰ ἦταν σὰν νὰ τὸν κλόνιζε ἀπ' τὰ θεμέλια. Ἀνάμεσα σὲ Σένα καὶ στὸν Θεό, δὲν θὰ γίνεταί διακρίσι πιά. Ἀπόλυτα νικητῆς τοῦ θανάτου, ἀνάλαβε τὸ βασιλεῖο, ἔπου θὰ σὲ ἀκολουθήσουν ἀπ' τὸν βασιλικὸ δρόμο πού ἐχάραξες, αἰῶνες λατρείας¹³⁰.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

130. PENAN Ἐρνέστου, Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ, μετάφρασις Πολ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Ἀθήναι, σ. 400.

ποιμάνετε² τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, (ἐπισκοποῦντες) μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλὰ ἐκουσίως κατὰ Θεόν, μηδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομιέσθε τὸν ἀμαράντιον τῆς δόξης στέφανον!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Προϋποθέσεις ἀναλήψεως καὶ ἐξασκήσεως τῆς ποιμαντικῆς διακονίας.

1. Ἡ «κοινωνικὴ» τοποθέτησις τοῦ ποιμένου.

α) Ἡ ταπεινοφροσύνη.

Πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν, ἐμβάθυσιν καὶ ἀνάλυσιν τῆς παρούσης περικοπῆς, σκόπιμον κρίνομεν νὰ ὑπογραμμίσωμεν καὶ νὰ τονίσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι τὴν περικοπήν αὐτὴν ἔγραψεν ὁ Ἀπ. Πέτρος³, ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων⁴, καὶ τῶν ἐπισκόπων. Τοῦτο δὲ πράττομεν διὰ νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ νὰ δώσωμεν τὴν ἀπαιτουμένην βαρύντητα εἰς τὰς χρησιμοποιουμένας ὑπ' αὐτοῦ κατωτέρω ἐκφράσεις.

Ἐντύπωσιν, λοιπόν, προξενεῖ τὸ γεγονός, ὅτι παρ' ὅλην τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὁ Ἀπ. Πέτρος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ καὶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ (πρεσβύτερον).

«Πρεσβυτέρους οὖν ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος», λέγει.

Βεβαίως εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπη τις, ὅτι ὑπὸ τὴν

2. Οἱ στίχοι 2-4 ἀποτελοῦν τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ δ' καν. τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου. Ἴδε Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β', Ἀθήνησι 1852/1966, σελ. 567.

3. Πρβλ. Βασ. Ἰωαννίδου, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 391 ἐξ. καὶ Σάβ. Ἀγορίδου, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Ἀθήναι 1971, σελ. 362 ἐξ.

4. Πρβλ. τὸν λόγον τοῦ Ἀπ. Παύλου, «τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων» (Β' Κορ. 11,5, καὶ 12,11), τὸν δ' καν. τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου, «ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης» (Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 567), ὡς καὶ τὸν θ' καν. τοῦ Πέτρου Ἀλεξανδρείας, «ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος» (αὐτόθι, τόμ. Δ', σελ. 27).

λέξιν πρεσβυτέρους ἐννοεῖ (καί) τοὺς προέδρους τῶν Ἐκκλησιῶν, τοὺς ἐπισκόπους⁵, τοὺς ἀρχιερεῖς⁶. Ὅμως ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι περιλαμβάνει καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς ἀπλοὺς ἱερεῖς. Καὶ αὐτούς, λοιπόν, τοὺς θεωρεῖ ὡς συμπρεσβυτέρους⁶, ὡς συναδέλφους του, ὡς συνεργάτας του⁷. Ἴδε ἀγάπην, οἰκειότητα, φιλίαν, κοινωνίαν, καταδεκτικότητα, δημοκρατικότητα, μετριοφροσύνην καὶ ταπεινοφροσύνην!

«Ταπεινοφροσύνης ἔνεκεν συμπρεσβύτερον ἑαυτὸν λέγει», παρατηρεῖ ὁ Οἰκουμένιος, ἐπίσκοπος Τρίκκης⁸. Δὲν κομπορρημονεῖ, δὲν καμαρώνει, δὲν κορδώνεται, δὲν μεγαλαυχεῖ, δὲν ἀνυψώνει τὸν ἑαυτὸν του, ἢ τὴν θέσιν του, ἀλλ' ἀντιθέτως συγκαταβαίνει, ταπεινοφρονεῖ. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο πράττει ὁ Ἄπ. Πέτρος, ὁ «ὑπερλίαν ἀπόστολος», ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐπίσκοπος, οὐδεὶς δύναται νὰ φέρῃ ἀντίρρησην ἐκ τῶν ἐπισκόπων ἢ νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν δυνατότητα γενικῆς ἰσχύος καὶ ἐφαρμογῆς αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐπισκόπων πρὸς τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης.

Βεβαίως, διὰ τοῦ ἀνωτέρου τρόπου ὁ Ἄπ. Πέτρος ὑποδεικνύει τὸ πρέπον εἰς τοὺς συνεπισκόπους του μὲ εὐγένειαν καὶ λεπτότητα, δὲν τοὺς τὸ ἐπιβάλλει. Ὅμως ἡ συμπεριφορὰ του αὐτῆ, λόγῳ τῆς ἐξεχούσης θέσεώς του καὶ τοῦ ἀξιώματός του, εἶναι δυνατόν νὰ ἐκκληφθῇ καὶ ὡς μία ἀρχή, ὡς μία διδομένη γραμμὴ, ἢ ὅποια ὀφείλει νὰ ἀκολουθῆται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

β) Ἡ διάθεσις πρὸς συνεργασίαν.

Ὁ τρόπος δὲ αὐτὸς τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἄπ.

5. «Πρεσβυτέρους γὰρ καὶ τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡ τῶν Πράξεων βίβλος οἶδε λεγομένους» (Οἰκουμένιου, Ἐπισκόπου Τρίκκης, Ἐπόμνημα εἰς τὴν Ἀ' Ἐπιστολὴν Πέτρου, J.-P. Migne, Patrologia Graeca, 119, 572 B. Πρβλ. καὶ Θεοφυλάκτου, Ἀρχιεπ. Βουλγαρίας, Ἐπόμνημα εἰς Ἀ' Ἐπιστολὴν Πέτρου, PG 125, 1245D. Πρβλ. Πράξ. 11,30.14,23 καὶ 20,17. Πρβλ. καὶ Γερ. Κονιδάρη, Περὶ τῆς φερομένης διαφορᾶς μορφῶν ἐν τῷ πολιτεύματι τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ (34-156 μ.Χ.), Ἀθήναι 1959.

6. Ὁ ὅρος «συμπρεσβύτερος» εἶναι ἀπαξ λεγόμενος ἐν τῇ Κ.Δ. Οὗτος ἀπαντᾷ ἀργότερον εἰς τὸν Εὐσέβιον (Ἐκκλ. Ἱστ. Ε', 16,5. Ζ', 5,6-7,1-2 καὶ 11,3) καὶ τὸν Χρυσόστομον, ὁ ὁποῖος μάλιστα παρατηρεῖ, ὅτι «καὶ νῦν πολλοὶ 'συμπρεσβυτέρῳ' ἐπίσκοποι γράφουσι καὶ 'συνδιακόνῳ'» (Ὁμιλ. Α', εἰς Φιλιππησίους, PG 62, 183. Πρβλ. Χρ. Βούλαρη, Ἐπόμνημα εἰς τὴν Πρώτην Καθολικὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 246.

7. Πρβλ. J. Schneider, Die Kirchenbriefe (Das Neue Testament deutsch, 10), Die Briefe des Jakobus, Petrus, Judas und Johannes, Göttingen 1967, σελ. 88.

8. Οἰκουμένιου Τρίκκης, ἐνθ' ἄνωτ., PG 119, 572 B. Τὸν ὄρον πρεσβύτερος χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Ἰωάννης δι' ἑαυτὸν. Πρβλ. Β' Ἰω. 1, καὶ Γ' Ἰω. 1.

Πέτρου δὲν εἶναι σχῆμα λόγου, δὲν εἶναι ἓνας συνηθισμένος τύπος εὐγενείας ἐπιφανειακῆς, ἀλλὰ εἶναι ἓνας τρόπος καὶ κανὼν οὐσιαστικῆς, πραγματικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτου καὶ ποιμένου πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ποιμαινομένους κληρικούς καὶ λαϊκούς. Καὶ τοῦτο καταφαίνεται ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ ῥήματος «παρακαλῶ». Δὲν λέγει «διατάσσω», «ἐπιτάσσω», «ἐντέλλομαι» καὶ τὰ τοιαῦτα συνώνυμα, οὔτε κἀν «ὀρίζω», ἀλλὰ λέγει «παρακαλῶ», «κἀμνω ἔκκλησιν», «ἰκετεύω ταπεινῶς».

Καὶ ἀποκορυφώνεται ἡ μᾶλλον καὶ ἐκδηλώνεται ἡ ταπεινοφροσύνη του⁹ αὐτῆ εἰς ὅλον τῆς τὸ μεγαλεῖον, ὅταν λέγῃ «παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος». Δὲν λέγει «παρακαλῶ ἐγώ». Ὑποτονίζεται τὸ «ἐγώ» καὶ τονίζεται τὸ «σύ». Ὑποβιβάζεται ἡ μονοκρατορία τοῦ ἐγὼ καὶ ἀνυψοῦται ἡ συνεργασία¹⁰ τοῦ «σύ καὶ σύ καὶ σύ». Καταλύεται ἡ αὐτοκρατορία τοῦ ἐνός καὶ ἀναδεικνύεται ἡ προεδρία τῶν πολλῶν¹¹. Προβάλλεται ἡ κοινότης, ἡ κοινωνία. Ἐπιτυγχάνεται ἡ ὁμοτιμία, ἡ ἰσότης, ἡ ἐξομοίωσις¹² καὶ δι' αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἡ πρόσθεσις καὶ ἡ ἄθροισις αὐτῶν. Καὶ δι' αὐτὸ χρησιμοποιεῖται ἡ πρόθεσις «σύν» («συμ-πρεσβύτερος»)¹³.

Τῆς τοιαύτης δὲ τάξεως καὶ καταστάσεως φύλακας, φαίνεται, ὁ Ἄπ. Πέτρος καθιστᾷ καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, κλῆρον καὶ λαόν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἄπ. Πέτρος, γράφων πρὸς τοὺς Χριστιανούς — καθολικῆ ἄλλως τε εἶναι ἡ

9. «Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι καὶ ὁ μέγας φρουρὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς τάξεως εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας. Ἐνῶ τούναντιον ἡ ὑπερφάνεια εἶναι ὁ μέγας παραξίας τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν καὶ ἡ αἰτία τῶν διαιρέσεων καὶ σχισμάτων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ» (Παν. Τρεμπέλα, Ἐπόμνημα εἰς τὰς ἐπιστολάς τῆς Καινῆς Διαθήκης, τόμ. Γ', ἐκδ. Β', Ἀθήναι 1956, σελ. 378).

10. Πρβλ. Φιλιπ. 2,3: «Σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονούντες... τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν».

11. Πρβλ. τὸ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου (εἰς Ἅγιον Ἄπ. Παῦλον, ὁμιλ. 7, PG 50, 509) λεγόμενον: «Τὰ μὲν τοῦ παρόντος ἀξιώματα βίου τότε μείζονα φαίνονται, ὅταν εἰς ἓνα περιστῆ μόνον· ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν τούναντιον· τότε μάλιστα λάμπει τὸ τῆς τιμῆς, ὅταν πολλοὺς τῆς προεδρίας ἔχῃ κοινωνοὺς, καὶ ὅταν ὁ μετέχων μὴ εἰς ἢ, ἀλλὰ πολλοὺς ἔχῃ τοὺς τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας». Πρβλ. καὶ Κων. Μουρατίδου, Ἡ οὐσία καὶ τὸ Πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χρυσόστομου, Ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 234 ἐξ.

12. Πρόσθεσις γίνεται μεταξύ ὁμοίων προσώπων ἢ πραγμάτων.

13. «Ἄλλως τε δέον νὰ ὑπομνησθῇ «ὅτι ὁ ὅρος 'συμπρεσβύτερος' ἐκφράζει ἐπὶ πλέον, τὸσον τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀποστόλου ἄρσιν αὐτῶν εὐθυνῶν τῶν πρεσβυτέρων, ὅσον καὶ τὰ αἰσθητά στοργῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς πάσχοντας πρεσβυτέρους τῆς Ἀσίας (Πρβλ. καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰεζεκιῆ ἐν 3,15)» (Χρ. Βούλαρη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 247).

έπιστολή — λέγει, «πρεσβυτέρους ἐν ὑμῖν». Τους πρεσβυτέρους, πού είναι «ἐν μέσῳ ὑμῶν», μεταξὺ σας, καὶ τοὺς ὁποίους ὀφείλετε βεβαίως νὰ προσέχετε καὶ νὰ παρακολουθῆται, ἐὰν τηροῦν αὐτὰ πού γράφω. Δι' αὐτὸ ἄλλως τε τὰ γράφω δημοσίως καὶ ὄχι ἰδιαιτέρως, ὥστε εὐχερῶς νὰ ἐλέγχεται, ἐὰν τὰ ἐφαρμοζουν. Ἐξ ἄλλου εἶναι ἓνα μέρος ἀπὸ σας. Πρεσβυτέρους τοὺς «ἐν ὑμῖν» λέγει, ὄχι τοὺς «ἐκτὸς ὑμῶν».

Συγχρόνως δὲ ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὲν λέγει τοὺς «ἐφ' ὑμᾶς», τοὺς ὑπεράνω ὑμῶν. Μὲ αὐτὴν δὲ τὴν ἔκφρασιν δίδει εἰς τοὺς ποιμένας νὰ ἐννοήσουν, ὅτι δὲν εὐρίσκονται ὑπεράνω τῶν ἄλλων πιστῶν Χριστιανῶν, τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ἐπικάθηνται, οὔτε κατεξουσιάζουν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὅπως συμπεριφέρεται πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἄπ. Πέτρος τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ συμπεριφέρονται καλῶς πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν αὐτοὶ δὲν συμπεριφέρονται καλῶς πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τότε ὀφείλει καὶ ἡ Ἐκκλησία (τὸ ἀρμόδιον ὄργανον αὐτῆς) νὰ λάβῃ τὰ ἀνάλογα μέτρα δι' αὐτούς.

γ) Ἡ ὠριμότης καὶ ἡ ἔξωθεν
καλὴ μαρτυρία.

Περαιτέρω διὰ τῆς προτάσεως «Πρεσβυτέρους παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος» ὑποδεικνύεται, ὅτι τὸσον οἱ ἐπίσκοποι (οἱ «συμπρεσβύτεροι»), ὅσον καὶ οἱ φέροντες τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου κληρικοὶ πρέπει πράγματι νὰ εἶναι πρεσβύτεροι κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἡλικιωμένοι, παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Παν. Τρεμπέλας¹⁴. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ κανόνες ἐπιβάλλουν νὰ διατρέχῃ τουλάχιστον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ ὁ χειροτονούμενος εἰς διάκονον καὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος ὁ χειροτονούμενος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου¹⁵.

Σήμερον δὲ καλὸν θὰ ἦτο, ἐκτὸς τοῦ τριακοστοῦ ἔτους, τὸ ὅποιον ἔχει καθορισθῆ διὰ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς ἱερούς κανόνες, νὰ καθορισθῆ διὰ μιᾶς ἔστω προσωρινῆς ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως τὸ τεσσαρακοστὸν διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἢ πρωτοπρεσβυτέρου καὶ τὸ πεντηκοστὸν διὰ τὴν ἐκλογὴν τινος εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ ἀναδεικνύονται π.χ. περισσότεροὶ ἐπίσκοποι, ἢτοι θὰ ἐκπληροῦνται οἱ «πόθου» περισσοτέρων ὑποψηφίων ἐπισκόπων. Ἐπίσης, δὲν θὰ ἀπογοητεύωνται πρεσβύτεροι τὴν ἡλικίαν κληρικοί, ὅταν βλέπουν νὰ γίνωνται νεώτεροι αὐτῶν ἐπίσκοποι, ἀφοῦ οὕτως οὐδεμίαν ἢ ἐλάχιστας πιθανότητας προβιασμοῦ των θὰ ἔχουν. Ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἐπαίρωνται, οὔτε θὰ «κορδώνονται», οἱ νεαροὶ τὴν ἡλικίαν ἐπίσκοποι, ἐπειδὴ θὰ ἔχουν ὡς ὑφισταμένους των περισσότερον σεβασμίους ἢ καὶ περισσότερον

μορφωμένους πρεσβυτέρους. Δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἐπίσκοποι πολλάκις πίπτουν εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα παρὰ τὴν θέλησίν των, διότι τὸ πράττουν ἀπλῶς ὡς μίαν μέθοδον, διὰ νὰ ἐπιβληθοῦν.

Ὁ πρεσβύτερος, λοιπόν, καὶ ὁ ἐπίσκοπος, πού ἀναλαμβάνει μίαν τοιαύτην ὑψηλὴν ἀποστολήν, ὀφείλει νὰ ἔχῃ κάποιον κύρος καὶ νὰ ἐμπνέῃ τὸν ἀνάλογον σεβασμὸν εἰς τοὺς πιστούς. Καὶ πράγματι ἡ λέξις «πρεσβύτερος» δηλοῖ καὶ τὸν μεγάλῃς αὐθεντίας καὶ κύρους ἡγέτην, ὅπως καὶ εἰς τὴν Β' Ἰωάν. 1 καὶ Γ' Ἰωάν. 1¹⁶. Ἡ ἐκδοχὴ αὐτῆ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι «ὁ θεσμὸς τῶν ἰουδαίων καὶ χριστιανῶν πρεσβυτέρων ἔχει τὰς ρίζας αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐβδομήκοντα (70) πρεσβυτέρους τῆς Π.Δ., οἵτινες συμφώνως Ἄριθ. 11,14-17 ἐκλήθησαν νὰ βοηθήσωσι τὸν Μωϋσέα εἰς τὴν διαποίμωσιν τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ»¹⁷.

Θὰ ἠδύνατό τις μετὰ ταῦτα νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνάληψιν καὶ ἐξάσκησιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστιανοῦ ποιμένος εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ μὲ ἐπακόλουθον τὴν συνεργασίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ποιμένων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὑπαρξίς κάποιας ἡλικίας μὲ συνακόλουθον τὴν αὐθεντίαν, τὸ κύρος καὶ τὴν ἔξωθεν καλὴν μαρτυρίαν. Πέραν ὅμως ἀπὸ αὐτὰς ὁ Ἄπ. Πέτρος ἀπαριθμεῖ καὶ ἄλλας βασικὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ θεοφιλῆ ἐξάσκησιν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.

2. Ἡ πνευματικὴ τοποθέτησις τοῦ ποιμένου.

α) Θαρραλέος κήρυξ (τῶν παθημάτων) τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ στίχου ὁ Ἄπ. Πέτρος σημειοῖ, συνιστῶν ἑαυτόν: «Καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων». Συνεχίζει δηλ. καὶ ἐδῶ ὁ Ἄπ. Πέτρος νὰ δεικνύῃ τὴν ταυτότητά του. Πλὴν ὅμως ὅπως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν τὴν δεικνύει ἀπλῶς καὶ ταπεινοφρόνως, ὅπως ἕκαμε προηγουμένως, ἀλλὰ τὴν προβάλλει καὶ μάλιστα ἐντόνως. Ἀλλάζει θὰ ἔλεγε κανεὶς ὁ ταπεινόφρων τόνος τῆς παρουσίας του καὶ τῆς «φωνῆς» του καὶ γίνεταί λόγος καυχῆσεως, λόγος παρρησίας. Διακηρύσσει, ὅτι εἶναι «μάρτυρας» τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο ὑπενθυμίζει εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν παράλληλον λόγον τοῦ Ἄπ. Παύλου πρὸς τοὺς Γαλάτας: «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένηται καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. 6,14).

Μὲ τὸν συνδυασμὸν δὲ αὐτῶν τῶν παραλλήλων χωρίων δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸ περιεχόμενον

14. Παν. Τρεμπέλας, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 375.

15. Πρβλ. ιδ' καν. τῆς Πενθέκτης Οἰκουμ. Συνόδου, ια' καν. τῆς Νεοκαισαρείας καὶ ιστ' (κα') τῆς Καρθαγένης.

16. Πρβλ. Σάβ. Ἀγουρίδου, Ἰπόμνημα εἰς τὰς Α', Β' καὶ Γ' ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου, Ἀθήναι 1973, σ. 244.

17. Χρ. Βούλγαρη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 246.

τῶν λόγων τοῦ Ἄπ. Πέτρου καὶ νὰ διακριβώσωμεν τί σημαίνει, ὅταν λέγῃ ὅτι εἶναι μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων. Πολλοὶ ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Ἄπ. Πέτρος ἐνοεῖ τὸν ἑαυτὸν του. "Ὅτι δηλ. ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅτι ἐμιμήθη καὶ ὑπέστη τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλὰ ὅταν ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ὁ Ἄπ. Πέτρος¹⁸ δὲν εἶχεν ἀκόμη μαρτυρήσει ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καίτοι πολλὰ εἶχε πάθει ὑπὲρ αὐτοῦ. "Ἄλλως τε δὲν λέγει «μιμητῆς» τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ἀλλὰ λέγει «μάρτυς».

Οὔτε ἐπίσης λέγει μεγαλορημονῶν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς ὄλων τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ¹⁹, ἀλλὰ ἀπλῶς περιορίζεται νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι εἰς μάρτυς, ἕνας ὁμολογητῆς αὐτῶν. Ἐπομένως δὲν ὑψηλοφρονεῖ, δὲν καυχᾶται διὰ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν προβάλλει τὸ ἄτομόν του. Ἄντιθέτως καὶ πάλιν ταπεινοφρονεῖ: Προβάλλει τὸν Χριστὸν καὶ τὰ παθήματα Αὐτοῦ. "Ὅχι τὰ ἰδικά του. Καὶ πράγματι, εἶναι μεγάλη ἔνδειξις ταπεινοφροσύνης τὸ νὰ προβάλλῃς τὰ κατορθώματα τοῦ ἄλλου καὶ ὄχι τὰ ἰδικά σου. Καὶ αὐτὴ ἡ τακτικὴ δὲν εἶναι μόνον τεκμήριον ταπεινοφροσύνης, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ ἰδιόζον γνώρισμα τοῦ γνησίου ἐργάτου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ: "Ὅταν δηλ. δὲν προβάλλῃ τὰ ἰδικά του ἔργα, τὰ κατορθώματά του, ἀλλὰ προβάλλῃ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ.

"Ἴσως προβάλλῃ τις εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν ἐξῆς ἀντίρρησην: "Ὁ Ἄπ. Πέτρος δὲν λέγει, ὅτι εἶναι μάρτυς τῶν κατορθωμάτων τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ εἶναι μάρτυς τῶν παθημάτων Αὐτοῦ. Καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δύσκολον, οὔτε ἀπαιτεῖ ἥρωϊσμόν ἢ ταπεινοφροσύνην τὸ νὰ προβάλλῃς — καὶ νὰ διατυμπανίζῃ ἀκόμη — τὰ παθήματα τοῦ ἄλλου, μάλιστα δὲ τοῦ «συμπρεσβυτέρου» σου. Μᾶλλον εὐχαρίστησιν σοῦ προκαλεῖ, καὶ τὸν ἐγωϊσμόν σου τροφοδοτεῖ. Βεβαίως, ὅταν διαδίδῃς, διαλαλῇς καὶ διαφημίζῃς τὰ παθήματα, τ.ἔ. τὰ ἁμαρτήματα, ἢ τὰ σφάλματα τοῦ ἄλλου ἀπὸ μικροψυχίαν ἢ χαιρεκακίαν ἢ καὶ ἀπὸ σαδισμόν, τότε πράγματι ὑποθάλλεις τὸν ἐγωϊσμόν σου. "Ὅταν ὅμως προβάλλῃς καὶ ὁμολογῆς τὰ κατορθώματα τοῦ ἄλλου ἢ τὰ παθήματα (θυσίας, στερήσεις, τραύματα κ.ἄ.), πού ὑπέστη διὰ τὸ καλὸν τῶν συνανθρώπων του, καὶ πού καταλήγουν κι αὐτὰ νὰ εἶναι κατορθώματα, τότε χρειάζεται καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ ἥρωϊσμός καὶ μεγαλοψυχία. Καὶ ὁ ἥρωϊσμός αὐτὸς καὶ ἡ γενναιοψυχία γίνεται ἀκόμη μεγαλυτέρα, ὅταν διακηρύττῃς τὰ ἐν λόγῳ παθήματα — κατορθώματα ἐντὸς ἐχθρικοῦ διὰ τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον κλίματος καὶ περιβάλλοντος.

18. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἄπ. Πέτρου, ἴδε Σ α β. Ἄγου ρίδου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, σελ. 367.

19. Ὁ J. Schneider (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 88) λέγει, ὅτι «ὁ Ἄπ. Πέτρος δὲν ὑπέρξεν ἕνας πραγματικὸς αὐτόπτης μάρτυς τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ».

Καὶ ὁ Ἄπ. Πέτρος ἦτο μάρτυς παντοῦ, σὲ φίλους καὶ σὲ ἐχθρούς, τῶν παθημάτων πού ὑπέστη ὁ Κύριος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ διὰ τὴν ἀνύψωσιν καὶ διὰ τὴν θέωσιν τοῦ πεσόντος Ἀδάμ. "Ἄλλως τε ὁ Κύριος δὲν ἐβαρύνετο μὲ σφάλματα-παραπτώματα, ὥστε νὰ εἶναι μάρτυς τοιούτων παθημάτων ὁ Ἄπ. Πέτρος. "Ὁ ἴδιος ὁ Ἄπ. Πέτρος ἄλλοῦ ὁμολογεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. 2,22). Ἐπομένως ὁ Ἄπ. Πέτρος ἦτο μάρτυς, κήρυξ, τῶν σωτηρίων διὰ τὴν ἀνθρωπότητα παθημάτων τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν προερχομένης σωτηρίας²⁰ καὶ αὐτὰ κατήγγελλε καὶ καταγγέλλει καὶ προέβαλλε καὶ προβάλλει εἰς τοὺς πιστούς. Τὴν τοιαύτην δραστηριότητα τοῦ Ἄπ. Πέτρου ὑποστηρίζει ὁ Οἰκουμένιος, ὅταν θέτῃ εἰς τὰ χεῖλη αὐτοῦ τὴν ἔκφρασιν: «Ἐγὼ ὁ τῶν τοιούτων θεαμάτων ὑμῖν ὑφηγητῆς»²¹. Καὶ τοῦτο δέχεται ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Wohlenberg μετ' ἄλλων, ὅταν λέγῃ, «ὅτι ὁ Πέτρος ἀναφέρεται στὸ ἀποστολικὸ κήρυγμά του γιὰ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ»²².

Ἡ ἐπιτέλεσις αὐτοῦ τοῦ ἔργου εἶναι ἀπόδειξις τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ Ἄπ. Πέτρου καὶ δι' ἕνα ἄλλον λόγον: Διότι, πράττοντας τοῦτο, ἐκπληροῦ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, διότι πειθαρχεῖ καὶ ὑπακούει εἰς τὸν λόγον Του. Εἰς τὸν λόγον πού εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητάς Του, ἀποχωριζόμενος ἀπ' αὐτῶν κατὰ τὴν Ἀνάληψίν Του: «Καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1,8). Πρβλ. καὶ Ἰω. 15,27.

β. Ἐτοιμος εἰς τὸ μαρτύριον καὶ τοὺς πειρασμοὺς (ὄνειδισμοὺς).

Βεβαίως, οὔτε εἰς τὸ κήρυγμα τῶν παθημάτων τοῦ Ἰ. Χριστοῦ περατοῦται τὸ ἔργον καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ καλοῦ ποιμένου. Ἄλλὰ πρέπει οὗτος νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ δεχθῇ καὶ τὴν ἀνάλογον μεταχείρισιν ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἴσως μάλιστα ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ἄπ. Πέτρου εἰς τὰ Παθήματα τοῦ Ἰ. Χριστοῦ καὶ ἡ μαρτυρία αὐτοῦ περὶ αὐτῶν νὰ γίνεται καὶ διὰ τὴν ὑπομνήσῃ τὴν πραγματικότητα τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν νὰ πενηθυμίση εἰς τοὺς συμπρεσβυτέρους, ὅτι ἀπρέπει νὰ περιμένουν τὴν ἴδια μοίρα στὸν κόσμον, τὸ μαρτύριον»²³. Μὲ τὸ μαρτύριον ἄλλως τε τοῦτο ἐπισφραγίζεται καλλίτερον παντὸς ἄλλου μέσου ἢ διδομένη προφορικὴ ὁμολογία καὶ τὸ κήρυγμα περὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

20. Πρβλ. J. Schneider, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 88.

21. Οἰκουμένιου Τρίκκης, ἐνθ' ἄνωτ., P.G. 119, 572 B.

22. Βασ. Στογιάννου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 428.

23. Βασ. Στογιάννου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 428.

Λίαν διαφωτιστική διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ στίχου τούτου εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς περικοπὴ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἁπ. Πέτρου, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται πρὸς ὄλους τοὺς Χριστιανούς (κεφ. 4,12-17):

- 12 Ἄγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένη ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος,
- 13 ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι
- 14 εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται
- 15 μὴ γὰρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἄλλοτριεπίσκοπος·
- 16 εἰ δὲ ὡς Χριστιανὸς (πάσχει τις), μὴ αἰσχυνέσθω, δοξάζετω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ
- 17 ὅτι (ὁ) καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ»²⁴.

Πολλοὶ ἐκ τῶν ποιμένων ἐπιδιώκουν νὰ ἀποφύγουν τοὺς πειρασμούς, τὴν κόπωση, τὴν στέρησιν, τὴν θλιψίν, τὴν εἰρωνείαν, τὴν ... τὴν ... Ὅμως φαίνεται λησμονοῦν τοὺς ἀνωτέρω λόγους τοῦ Ἁπ. Πέτρου, ὅτι εἶναι μάρτυρες (πρέπει νὰ εἶναι) τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ· καὶ διὰ νὰ εἶναι περισσότερον πειστικὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῶν ἢ μαρτυρία τῶν αὐτῆ, πρέπει νὰ ἐπικυρώνεται ἀπὸ τὸ μαρτύριόν των, πρέπει νὰ γίνεται πῶς αἰσθητῆ. Ὁ λόγος των νὰ μεταβάλλεται εἰς πράξιν. Τὸ ἀκρόαμα τῶν ἀνθρώπων νὰ μετατρέπεται εἰς θέαμα. Τότε οἱ ἄνθρωποι τὸ ἀντιλαμβάνονται καλλίτερον, τότε τὸ ἐντυπώνονται περισσότερον. Τότε ὑπάρχει ἐλπίς νὰ τὸ μνηθοῦν καὶ νὰ τὸ ἀκολουθήσουν.

24. Σύντομος ἐρμηνευτικὴ ἀπόδοσις τῆς ἐν λόγῳ περικοπῆς ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἄγαπητοί, μὴ παραξενεύεσθε διὰ τὴν φλογερὴν δοκιμασίαν σας, πὺν γίνεται πρὸς δοκιμήν σας, σάν νὰ σᾶς συνέβαινε κάτι παραξένο, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον πὺν γίνεσθε κοινωνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ, νὰ χαίρετε διὰ νὰ αἰσθανθῆτε χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, καὶ ὅταν ἡ δόξα του ἀποκαλυφθῆ. Ἐὰν ὑβρίζεσθε ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, εἰσθε μακάριοι, διότι τὸ ἔνδοξον καὶ δυνατὸν Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀναπαύεται σ' ἐσᾶς· ἀπ' αὐτοὺς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημεῖται, ἀλλ' ἀπὸ σᾶς δοξάζεται. Κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ ὑποφέρῃ διότι ἐσκότωσε ἢ ἔκλεψε ἢ ἔκανε κακὸ ἢ δι' ἀνάμειξιν εἰς ξένα πράγματα. Ἄλλ' ἐὰν ὑποφέρῃ ὡς Χριστιανός, νὰ μὴ ἐντρέπεται, ἀλλὰ ἄς δοξάζῃ τὸν Θεὸν μὲ τὸ ὄνομα αὐτό. Διότι τώρα εἶναι ὁ καιρὸς νὰ ἀρχίσῃ ἡ κρίσις ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Θεοῦ» (Μτφρ. εἰς Νεοελλ. ὑπὸ Β α σ. Βέλλα, Εὐ. Ἀντωνιάδης κ. ἄ.).

γ. Βεβαιότης διὰ τὴν μέλλουσαν δόξαν.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κλείνει ὁ Ἁπ. Πέτρος τὸν πρῶτον κύκλον, τὴν πρώτην δέσμη τῶν γενικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπαξίαν ἀνάληψιν καὶ ἐπιτυχῆ ἐξάσκησιν τῆς ποιμαντορικῆς διακονίας μὲ μίαν ἄλλην προϋπόθεσιν. Ἡ προϋπόθεσις αὐτὴ ἐμφανίζεται ὡς ἀποτέλεσμα καὶ ὡς ἐπιστέγασμα τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων, ἀλλὰ βαθύτερον ἐξεταζομένη ἀποτελεῖ καὶ προϋπόθεσιν καὶ βᾶσιν καὶ θεμέλιον αὐτῶν, ὅπως καὶ ἐκείνων, πὺν θὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὸ Β' Κεφάλαιον. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ βεβαιότης, ἡ ὁποία διακατέχει τὸν Ἁπ. Πέτρον καὶ μὲ τὴν ὁποίαν συνιστᾷ ἑαυτὸν, λέγων: «Ὁ καὶ τῆς μέλλουσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός».

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον διακηρύσσει ὁ Ἁπ. Πέτρος τὴν ἀκλόνητον πεποίθησίν του, ὅτι θὰ μετάσχη εἰς τὴν ἐσχατολογικὴν δόξαν τοῦ Ἱ. Χριστοῦ. Καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀκόμη δὲν κοιπορημονεῖ²⁵, δὲν ἐπαίρεται, διότι τάχα θὰ δοξαση, ἀλλὰ προβαίνει εἰς «μίαν ἐπανάληψιν ὅσων ἔχει ἤδη περὶ ἐπανελημμένως γιὰ τὴ βεβαιότητα τῆς σωτηρίας (βλ. 1,4 ἐξ. 7,9, 11, 13 κλπ.)»²⁶. Τῆς σωτηρίας τὴν ὁποίαν τοῦ προσφέρει ὁ Ἱ. Χριστὸς καὶ ὅχι ἡ ἰδικὴ του ἰκανότης. Τὴν βεβαιότητά του δὲ αὐτὴν, τὴν «ζῶσαν ἐλπίδα» (1,3) του, τὴν μεταδίδει, τὴν μεταλαμπαδεύει καὶ εἰς τοὺς συμπρεσβυτέρους του. Τοὺς ἐνισχύει εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνουν καὶ τὸν ὁποῖον ἀκαταπαύστως ὀφείλουν νὰ διεξάγουν καὶ κηρύττοντες καὶ μαρτυροῦντες καὶ διώκοντες τὸ κακὸν καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ κακοῦ.

Βεβαίως πέραν πάσης ἀμφισβήτησεως εἶναι, ὅτι διὰ νὰ ὑπάρχη αὐτὴ ἡ βεβαιότης, πρέπει νὰ ὑπάρχη ἡ πιστότης τοῦ μάρτυρος. Νὰ εἶναι ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ ὁποῖος μεταδίδει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐαγγελίου («πιστῶς», «ὀρθῶς»), ἄνευ νοθειῶν, καὶ ὁ ὁποῖος πάσχει ὡς πραγματικὸς «Χριστιανὸς καὶ ὅχι ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἄλλοτριεπίσκοπος» (κεφ. 4,15-16).

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀκόμη ὁ Ἁπ. Πέτρος ὑποδεικνύει, ὅτι τὴν ἀκράδαντον, τὴν ἀσάλευτον, τὴν ἀπαρασάλευτον καὶ ἀπαραχάρακτον αὐτὴν πίστιν καὶ βεβαιότητα συνυφασμένως, ὀφείλει κάθε ποιμὴν μὲ τὴν σειρὰν του νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸ ποίμνιόν του καὶ ἀκολούθως νὰ παραδίδῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἐπιμένει εἰς αὐτά, διότι θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι ἡ συνύπαρξις αὐτῶν ἀνοίγει τὴν θύραν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, τῆς μοναδικῆς καὶ βεβαίας σωτηρίας. Διότι γνωρίζει καὶ δια-

25. Πρβλ. τὸ τοῦ Οἴκου μενίου Τρίκκης: «Τὸ δέ, κοινωνός... προστίθησιν, ἵνα παραστήσῃ τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ἐξαίρετον» (PG 119, 572 BC).

26. Β α σ. Στοιγιάννου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 430.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑ

ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ*

Ο ὀρθόδοξος μοναχισμός.

Στή Μικρασία διαμορφώθηκε ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμός, πού ὅπως εἶναι γνωστό, ξεκίνησε ἀπό τήν ἔρημο τῆς Αἰγύπτου¹⁹, πέρασε στή Μεσοποταμία καί τή Συρία²⁰, γιά νά καταλήξῃ μέσω τοῦ Βυζαντίου καί τῆς Μικρᾶς Ἀσίας²¹ στόν σημερινό ἑλλαδικό χῶρο (Ἄθως²², Πάτμος²³, Μετέωρα²⁴ κ.λ.π.). Τά γράφει ὠραῖα ὁ Bernandin Menthon στό βιβλίον του γιά τά Μοναστήρια καί τοὺς Ἁγίους τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας:

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 153 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

19. Βλ. Ἀββᾶ Κασσιανοῦ: Ἡ ζωὴ στὰ κοινόβια τῆς Αἰγύπτου, ἔκδ. «Παρακλήτου», Ὠρωπὸς Ἀττικῆς, 1972.

20. Βλ. Φώτη Κόντογλου: Ὁ Μυστικός Κῆπος, β' ἔκδοση, «Ἀστήρ», 1975.

21. Βλ. Παίηνς - Μός: Βυζάντιο, ἔκδ. Δημ. Παπαδήμα, σσ. 210-246, ὅπου περὶ τοῦ «Βυζαντινοῦ Μοναχισμοῦ».

22. Βλ. Ἰωάννου Π. Μαμαλάκη: Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 33, ἔκδ. Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1971.

23. Βλ. Στ. Α. Παπαδόπουλου: Μονὴ Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου, ἔκδ. Ἰ. Μ. Ἰωάννου Θεολόγου, Πάτμος 1977. Ἰ. Μ. Χατζηφώτη: Πάτμος ἡ ἱερή, Ἀθήνα 1980.

24. Βλ. Βαγγέλη Σκουβαρά: Μετέωρα, ἔκδ. Κ. Παρασκευοπούλου Γιῶν, Βόλος 1961. Μητροπολίτου Τρίκκης καί Σταγῶν Διονυσίου: Τὰ Μετέωρα, 8' ἔκδοσι, Ἀθήναι 1976. Θεοτέκνης Μοναχῆς: Τὸ Πέτρινο Δάσος τῶν Μετεώρων, δευτέρα ἔκδοσις, Ἰ. Μονὴ Ἁγίου Στεφάνου Μετεώρων, Ἀθήναι 1975.

κηρύσσει, ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλω οὐδενὶ ἡ σωτηρία, οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. 4,12).

Εἶναι δυνατὸν καί ἄλλα θρησκευτικὰ ἢ παραθρησκευτικὰ συστήματα νά φιλοδοξοῦν ἢ νά ἐπιδιώκουν νά προσφέρουν τήν σωτηρίαν, τήν ἐλευθερίαν καί τήν ἀπολύτρωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία των εἶναι προβληματικὴ μᾶλλον δὲ καί ἀβεβαία καί ἀκατόρθωτος. Μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑπάρχει καί παρέχεται ἡ βεβαία σωτηρία. Τοῦτο εἶχε διακηρύξει ὁ Ἅπ. Πέτρος ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ καί

«Ποῖός ἄκουσε ποτὲ νά μιλοῦν γιά τὴν Προύσσα καί τὸν Ὀλύμπο, αὐτὸ τὸ μεγαλόπρεπο βουνό, πού ἡ μακροπλή καί συχνὰ σκεπασμένη μὲ χιόνι κορυφή του ἐκτείνεται κατὰ μήκος τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀσίας σὲ μιὰ ἀπόσταση τριάντα σχεδὸν χιλιόμετρον ἀπὸ τὴν ὄχθη τῆς Προποντίδας; Ἄν ἐξαιρέσουμε μερικὸν βυζαντινολόγους καί μερικὸν βιομήχανους πού ἐνδιαφέρονται γιά τὸ μετὰ τῆς Προύσσας, πολὺ λίγοι γνωρίζουν αὐτὰ τὰ μέρη.

Κι ὅμως ὑπῆρχε ἐκεῖ, στὰ χρόνια τοῦ βυζαντινοῦ μεσαίωνα, ἓνα μοναστικὸ κέντρο πρώτης κατηγορίας, μιὰ ἀληθινὴ Θηβαΐδα, πού δὲν εἶχε τίποτα νά ζηλέψη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Εἶναι χωρὶς ἀμφισβήτηση κατώτερη τῆς σὲ ἀριθμὸ μοναχῶν, ἀλλὰ οἱ ἡσυχαστὲς τοῦ βουνοῦ Ὀλύμπου δὲν ὑστέρησαν σὲ ἄσκηση ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου. Κι ἐδῶ κι ἐκεῖ ἐλαμψαν τὰ ἄθη τῆς ἀγιότητος μὲ παρόμοια λάμψη κι οἱ ἅγιοι τοῦ Ὀλύμπου ξεπερνοῦσαν τοὺς προηγούμενους, γιὰτι εἶχαν τὸ προνόμιον νά συνδυάζουν τὴ θεωρία μὲ τὴ γνώση, τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνες γιά τὴν πίστη μὲ τὸ φωτιστέφανο τοῦ μαρτυρίου»²⁵.

Δὲν εἶναι διόλου τυχαῖο ὅτι τόσο ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης (9ος αἰ. μ.Χ.)²⁶ ὅσο κι ὁ Ἀ-

25. Πρβλ. Bernandin Menthon, Τὰ Μοναστήρια καί οἱ Ἅγιοι τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας, μτφρ. Ναταλίας Βασιλοπούλου, ἔκδ. «Ὀρθόδοξο Κυψέλης», Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 13.

26. Βλ. Βίο καί Πολιτεία τοῦ Θεοφύτου Πατρὸς ἡμῶν Ὀσίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, διασκευή ὑπὸ τοῦ Ὀσιωτάτου Γέροντος Παύλου Λαυριώτου, ἱατροῦ, τρίτη ἔκδοσις 1961. Μοναχοῦ Νικοδήμου Μπιλάλη: Ὁ Ὀσιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης, τόμος α'. Ὁ βίος τοῦ Ὀσίου,

τῶν πρεσβυτέρων» (Πράξ. 4,8), ἐν ἀρχῇ τῆς δράσεώς του. Καί τοῦτο ὑποδεικνύει εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τώρα νά πράττουν καί αὐτοὶ ἔμπροσθεν ἀρχόντων καί λαοῦ. Καί τοῦτο τέλος μᾶς βοηθεῖ νά κατανοήσωμεν πληρέστερον τὴν ἄλλως ἀνεξήγητον βεβαιότητα τοῦ Ἅπ. Πέτρου περὶ τῆς «συμμετοχῆς του εἰς τὴν μέλτουςαν δόξαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ».

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ δ. Θ.

Ἐπίκ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

γιος Χριστόδουλος ο Λατρηνός (11ος αι. μ.Χ.)²⁷, ιδρυτές αντίστοιχα του άγιορειτικού μοναχισμού ο πρώτος και του μοναστικού κέντρου της Πάτμου ο δεύτερος, προέρχονταν από τον μοναχισμό του Όλύμπου της Βιθυνίας²⁸.

Στό χώρο της Μικρασίας ή βυζαντινή τέχνη, αρχιτεκτονική και μουσική, ή εκκλησιαστική παιδεία έφθασαν σε ξεχωριστή άκμή. Το ανατολικό ύφος που διέκρινε την καλλιτεχνική παράδοση του Μικρασιατικού Έλληνισμού και πριν και μετά την καταστροφή, επέδρασε και στην έλλαδική²⁹. "Ας άναφερθώ άκόμη ότι το έθνικό σύμβολο των παλαιολογείων χρόνων και του μεταβυζαντινού Έλληνισμού, ο δικέφαλος άετός, στη Νίκαια της Μικρασίας δημιουργήθηκε, σαν αντίθεση στο μονοκέφαλο άετο των Φράγκων, που είχαν καταπατήσει το Βυζάντιο, ως δηλωτικός των διεκδικήσεων του Βυζαντινού Έλληνισμού στην Ευρώπη και την Άσία, όπου πριν έκτεινόταν ή Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία³⁰.

Για όλους αυτούς τους λόγους οι δεσμοί του προσφυγικού στοιχείου με την Έκκλησία και το Βυζάντιο είναι στενότατοι.

Οι έθνομάρτυρες ιεράρχες.

Άνάμεσα στους πρώτους οι Μικρασιάτες μνημονεύουν τους έθνομάρτυρες ιεράρχες τους και τη χορεία των κληρικών και μοναχών τους, που πιστοί στον Θεό και την πατρίδα, πότισαν με νέο αίμα το δέντρο της φυλής. Ο Σμύρνης Χρυσόστομος, ο Μοσχονησιών Άμβρόσιος, ο Κυδωνιών Γρηγόριος, ο Ζήλων Ευθύμιος, ο Ίκονίου Προκόπιος κι άλλοι άκόμη, είναι οι πιό ιερές περγαμηνές τους και ή θυσία τους δύναμη ήθικη τεράστια. Το παράδειγμά τους άσβεστος φάρος. Οι μορφές τους αύχημα και περηφάνεια.

"Όπως στην Τουρκοκρατία, όπως στο Είκοσιένα, όπως σε κάθε άγώνα και κρίσιμη ώρα του γένους, ή Έκκλησία και οι λειτουργοί της άγκάλιασαν και πάλι

ιστορική βιογραφία επί τη βάση των αρχαίων βίαν και λοιπών πηγών μετά πολλών σημειώσεων και εικόνων, "Άγιον Όρος — Άθήναι 1975. Ί. Μ. Χατζηφώτη: "Άγιον Όρος, έκδ. Πανελληνίου Όμίλου για την Παράδοση της Ρωμοσύνης, Άθήναι 1982, σσ. 44-65.

27. Βλ. Έρας Λ. Βρανούση: Τα Άγιολογικά κείμενα του Όσίου Χριστοδούλου, ιδρυτού της έν Πάτμω Μονής, φιλολογική παράδοσις και ιστορικά μαρτυρία, Άθήναι 1966.

28. Βλ. M e n t h o n, όπ. παρ., σσ. 295-306 και 316-319.

29. Βλ. Άνδρέου Ευγοπούλου: Σχεδιάσμα Ίστορίας της Όρησκευτικής Ζωγραφικής μετά την Άλωσιν, Βιβλιοθήκη της έν Άθήναις Άρχαιολογικής Έταιρείας άριθμ. 40, Άθήναι 1957.

30. Βλ. Σπυρίδωνος Λάμπρου: Νέος Έλληνομνήμων, 6 (1909), σσ. 463-464.

στοργικά τη Ρωμοσύνη. Έμειναν πιστοί στο έθνικό χρέος και πλήρωσαν πρώτοι. "Όπως άκριβώς ο Γρηγόριος ο Ε', ο Άγιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως³¹, έτσι κι ο Χρυσόστομος Σμύρνης είχε κάθε δυνατότητα να φύγη. Αυτό τον συμβούλευαν όλοι, "Έλληνες και ξένοι. Οι πρόσφυγες τον ήθελαν μαζί τους. Εκείνος όμως είχε πλήρη συναίσθηση ότι ήταν ποιμένας. "Όσο έμεινε εκεί έστω και μια ψυχή ζωντανή, έπρεπε να σταθεί όρθιος στο μετερίζι. "Η θέση μου είναι κοντά στο ποίμνιό μου», άπαντούσε³². Και την κράτησε ως το τέλος, όταν ο μαινόμενος όχλος, μετά από μια εικονική δίκη, κυριολεκτικά τον κατασπάραξε.

"Οι διηγήσεις, γράφει ο πράγματι Φιλέλλημ Πρόξενος των Ήνωμένων Πολιτειών στη Σμύρνη, George Horton, ποιόλλουν σχετικά με τον τρόπο που πέθανε ο Χρυσόστομος, αλλά είναι προδήλη ή πιθανότης ότι τον βρήκε ο θάνατος στα χέρια του Όθωμανικού Όχλου. Ένας Τοῦρκο άξιωματικός πήγε μαζί με δυο στρατιώτες στα γραφεία της Μητροπόλεως και τον οδήγησε στον Νουρεδίν Πασά, τον Τοῦρκο Άρχιστράτηγο, ο όποιος, όπως λέγουν, είχε υιοθετήσει την μεσαιωνική ιδέα να παραδώσει τον Μητροπολίτη στον φανατικό όχλο, για να τον κάνη, τι ήθελε. Δέν υπάρχουν επαρκείς άποδείξεις της ορθότητος αυτής της διαπιστώσεως, είναι όμως βέβαιο ότι ο Μητροπολίτης θανατώθηκε άπ' τον όχλο. Έββαιοπράγησαν επάνω του, του ξεροίωσαν τη γενειάδα του, τον έχτύπησαν με όπάλα και με μαχαίριές, ώστόσο πέθανε και όστερα τον έσυραν σβαρνίζοντας τον επάνω στους δρόμους. Το μοναδικό του φταίξιμο ήταν, ότι ήταν ένας Έλλημ με μεγάλο πατριωτισμό και εύλωττία, που επιθυμούσε την πρόοδο της φυλής του και εργαζόταν για τον σκοπό αυτό. Του είχαν προσφέρει καταφύγιο στο Γαλλικό Προξενείο και τη διαφυγή του με πλοίο του Γαλλικού Ναυτικού, εκείνος όμως δέν δέχθηκε λέγοντας ότι το καθήκον του ήταν να μείνη κοντά στο ποίμνιό του. Πέθανε σαν μάρτυρας και άξίζει να του άπονεμηθούν ύψιστες τιμές από την Έλληνική Έκκλησία και τον Έλληνική Κυβέρνηση. Είναι άξιος του σεβασμού όλων των άνδρών και γυναικών άπ' τους όποιους θ' άπαιτείτο να δείξουν γενναιότητα αντιμετωπίζοντας ένα φοικτό θάνατο³³.

Για να συνειδητοποιήση κανείς καλύτερα τη θυσία του Έθνομάρτυρα Χρυσοστόμου Σμύρνης δέν έχει παρά να τον συγκρίνη με τον Πολιτικό εκπρόσωπο της Έλλάδας στη Σμύρνη, τον γνωστό Στεργιάδη, που

31. Βλ. Ί. Μ. Χατζηφώτη: Βυζάντιο και Έκκλησία, έκδ. Άποστολικής Διακονίας, Άθήναι 1978, σσ. 65-71.

32. Πρβλ. George Horton, "Η κατάρα της Άσίας, μτφρ. Γ. Τσελίκα, έκδ. Έστίας Νέας Σμύρνης — Ένώσεως Σμυρναίων — Όρακιού Κέντρου — Έταιρείας Όρακιών Μελετών, σελ. 94.

33. Πρβλ. M o r t o n, όπ. παρ.

πιό πολύ ἐνδιαφερόταν γιὰ τοὺς ξένους φίλους του καὶ φρόντισε ἐγκαίρᾳ νὰ διαφύγῃ ἀφήνοντας τοὺς Συμυρινοὺς καὶ τοὺς Μικρασιάτες, πού εἶχαν κατακλύσει τὴ Σμύρνη στὰ νύχια τῶν Τσετῶν καὶ τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου³⁴.

Ἀπὸ τὸ 1910 κιόλας, — μόλις ἀνέλαβε τὴ διαποίμανση τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης—, ὁ Χρυσόστομος δραματιζόταν τὴν ὀργάνωση τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ πολιτικὴ βάση ὅπως ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ ἓνα σπουδαῖο ἀπόρρητο ἐγγραφοῦ τοῦ πρὸς τὸν τότε Γεν. Πρόξενο τῆς Ἑλλάδας στὴ Σμύρνη Ἀρμάνδο Ποττέν, πού ἔφερε στὸ φῶς ἀπὸ τὰ Ἀργεῖα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ὁ Περικλῆς Βουτιεριδῆς, γιὸς τοῦ γραμματολόγου Ἡλία Βουτιεριδῆ:

«Ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἐπὶ ποιῆ ζωῆς ἢ θανάτου ἐπιβάλλει νὰ ὀργανώσωμεν καὶ ἡμεῖς ἓνα πανίσχυρον Ἑλληνοθωμανικὸν (ἵνα μεταχειρισθῶ τὴν ἐρμαφρόδιτον καὶ κακέμφοτον ταύτην λέξιν καὶ ἐννοίαν) Πολιτικὸν Σύλλογον, διήκοντα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς συνταγματικῆς ταύτης χώρας, ἥτις εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων Πατρις, κατὰ μίμησιν τοῦ Παντοεργοῦ Συλλόγου («Ἐνώσεως καὶ Προόδου»), ὅστις μετατροπῆς εἰς πολιτικὸν Σωματεῖον διευθύνει ἀνευθύνως τὴν ὑπεύθυνον συνταγματικὴν Τουρκίαν, ὑπεισελθὼν εἰς τὰ ἔργα καὶ τὴν θέσιν τῆς ἐπισήμου Κυβερνήσεως, ἥτις καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ κόμματος τοῦ συνασπισμοῦ τούτου, ὅστις εἶναι πανταχοῦ ἐξηπλωμένος».

Ὁ Χρυσόστομος εἶχε συλλάβει καὶ τὸν τρόπο ὀργανώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ συλλόγου, φροντίζοντας πολὺ νωρὶς γιὰ τὴ διασφάλιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ προγονικὰ χῶματα τῆς Μικρασίας:

«Κεφαλὴ τοῦ πολιτικοῦ τούτου Συνδέσμου νὰ θεωρῆται ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοιοῦτος, ὅστις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς πνεύμονας καὶ τὸν ἐπ' ἄκρον τῆς κορυφῆς διαπεπτικὸν καὶ ἐποπτικὸν νοῦν νὰ ἀποτελῆ ἢ ἔστω καὶ ὀλιγάριθμος ὁμᾶς τῶν ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Κοινοβουλίῳ Ἑλλήνων Βουλευτῶν. Ὁφθαλμοί, ὦτα, στόμα καὶ χεῖρες καὶ πόδες νὰ εἶναι οἱ ἐν ταῖς ἔδραις τῶν Νομῶν καὶ τῶν Μητροπόλεων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ αὐτοῦ προγράμματος ἰδρυθησόμενοι πολιτικοὶ σύλλογοι, ἐδρισκόμενοι πάντοτε εἰς ἀέναον συνεννόησιν καὶ ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Κεντρικοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοιοῦτου Συλλόγου, καὶ ἐν διαρκεῖ σχέσει λήψεως καὶ δόσεως ὀδηγιῶν καὶ πληροφοριῶν καὶ ὄχι μόνον μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν τοιούτων, ὅσοι κατ' ἀπομίμησιν των ὀφείλουσιν νὰ σχηματισθῶσιν ἐν ταῖς Διοικήσεσι καὶ

Ἐποδιοικήσεσι καὶ πανταχοῦ ὅπου πάλλονται καρδίαι τῶν ὁμοεθνῶν μας»³⁵.

Τὴν ἴδια πατριωτικὴ στάση καὶ ἑλληνικότητα ἔδειξε ὁ Χρυσόστομος ὡς τὸ μαρτύριό του. Μὲ ἄρθρα στὶς ἑλληνικὲς ἐφημερίδες τῆς Σμύρνης, μὲ πύρινους λόγους ἀπὸ τὸν ἄμβωνα ἢ σὲ ἄλλες περιστάσεις. Ὅταν τὸ 1919 ἀπελευθερωνόταν ἡ Σμύρνη, ὁ Χρυσόστομος εἶχε πιά ἐγκαταλείψει κάθε προφύλαξιν καὶ διπλωματικότητα καὶ ἀφῆσε τὰ φιλογενῆ αἰσθήματά του νὰ ξεχειλίσουν. Οἱ Τοῦρκοι τὰ γνώριζαν ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ σημειῶναν. Ἔτσι, ὅταν τὸν περασάν ἀπὸ παρωδία δικαστηρίου, ἡ κυριώτερη κατηγορία ἦταν τὰ ἄρθρα καὶ οἱ λόγοι του γιὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Σμύρνης μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἄν ὁ Horton δὲν μᾶς παραδίνει ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ τὸ μαρτυρικὸ του τέλος, ὁ Γάλλος πάστορας Ἐδουάρδος Συλιέ κατέθεσε στὴ Γαλλικὴ Βουλὴ στὶς 27 Ὀκτωβρίου 1922 μὲ κάθε λεπτομέρεια τὴ βάνανυσιν θανάτωσὶ του:

«Ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀνήκει στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γαλλίας, ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ ἐκφράσω τὸν βαθύτατο σεβασμὸ μου στὴ μνήμη του. Μὲ μεγαλεῖο ψυχῆς ἀρνήθηκε νὰ δεχθῆ τὴν τελευταίαν στιγμὴ τὸ καταφύγιον πού τοῦ πρόσφερε γιὰ δευτέρην φορὰ ὁ Γάλλος Πρόξενος Γκραγιέ γιὰ νὰ μείνῃ μὲ τὸ ποιμνίον του. Μόλις ἔφυγε τὸ γαλλικὸ ἄγημα, τουρκικὸ αὐτοκίνητο μὲ ἓναν ἀξιωματικὸν καὶ δύο στρατιώτες ἔφτασαν, πῆραν τὸν Ἱεράρχην καὶ τὸν ὀδήγησαν στὸν φρούραρχον Σμύρνης Νουρετίν. Κι ἐκεῖνος τὸν παρέδωσε στὸν ἀλαλάζοντα ὄχλον. Τὸν πῆγαν πρῶτα σὲ ἓνα κουρεῖο, τοῦ φόρεσαν ἄσπρη μπλούζα, ἴσως γιὰ νὰ διακρίνεται καλύτερα καὶ ἄρχισε φοιχτὸ κακούρηγμα. Τοῦ ξεροζίζωσαν τὰ γένια, τὸν μαχαίρωσαν, τὸν τύφλωσαν ἀπὸ τὸ ἓνα μάτι, τοῦ ἔκοψαν τὰ ἄφτιά καὶ τὴ μύτη. Πλάι στοὺς ἄντρος παίρναν μέρος στὸ μαρτύριον καὶ γυναῖκες. Στὸν τουρκομαχαλὰ πού τὸν ἔσυραν, τὸν διαμέλισαν καὶ τίς σάρκες του τίς ἔρριξαν στὰ σκυλιά»³⁶.

Τὸ ν ἔ θ α ψ α ν ζ ω ν τ α ν ὸ.

Ἄλλον ἱεράρχην, τὸν Μοσχονησίων Ἀμβρόσιο τὸν ἔθαψαν ζωντανό, μαρτύριον πού τὸ ἐπιφύλαξαν καὶ σὲ πολλοὺς Ἑλληνας κληρικούς καὶ ἱερωμένους. Ὁ Χρῆστος Ἀγγελομάτης χαρακτηρίζει τὸν Ἀμβρόσιο ὡς ἓναν ἀπὸ τοὺς ἡρωικώτερους ἱεράρχους καὶ Νεομάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ σημειώνει:

«Τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς ἐορτῆς τοῦ Σταυροῦ,

35. Ὁλόκληρο τὸ ὑπόμνημα βλ. στὸ βιβλίον τῶν Ἡλίας καὶ Περικλῆ Βουτιεριδῆ: Μικρασία σὰν θρόλος τραγικός.

36. Τὴ μαρτυρία ὀφείλω στὸν φίλον Συμυρινοῦ κ. Τζών Βεῖν ὀ γ λ ο υ, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμά.

34. Βλ. Ἱ. Μ. Χατζηφώτης: Ἡ «συμφορὰ τῆς Σμύρνης», Ἱστορία Εἰκονογραφημένη, τεῦχος 173, Νοέμβριος 1982, σσ. 10-21.

διετάχθη ἀπὸ τοὺς καταλαβόντας τὰ Μοσχονήσια ὁ ἐκτοπισμὸς τοῦ πληθυσμοῦ. Δὲν θὰ ἔμενε κανεὶς εἰς τὸ Μοσχονήσι. Θὰ ὠδηγοῦντο ὅλοι εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀμβροσίου μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου βρέφους. Ἡ διαταγὴ κανένα δὲν ἐξήρει. Ἀπὸ ὅλων αὐτῶν τὸν πληθυσμὸν ἔστω καὶ ἓνας δὲν ἐσώθη, ὥστε νὰ δώσῃ πληροφορίας διὰ τὸ μαρτύριον τῶν ἑξὶ αὐτῶν χιλιάδων. Βέβαιον μόνον εἶναι ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ἐξοθηνώθη καὶ ἐθανατώθη μέσα εἰς ἓνα πρωί, μὲ π ρ ὠ τ ο ν τὸν μητροπολίτην Ἀμβρόσιον, τὸν ὁποῖον ἔθαψαν ζωντανὸν διότι ὑπῆρξε καλὸς ποιμὴν, καλὸς Ἕλληνας³⁷.

Ἄλλους ἱερωμένους τοὺς πετσόκοψαν κομμάτι κομμάτι, ἄλλους τοὺς διαπόμευσαν καὶ τοὺς διέσυραν καὶ ἄλλους τοὺς κρεμοῦσαν. Ὁ θάνατος χωρὶς μαρτύρια ἀποτελοῦσε ἐξαίρεση σπάνια. Θῆλεγε κανεὶς ὅτι τὸ ράσο γνώρισε ὅλη τὴν ἐκδικητικὴ μανία τοῦ βάρβαρου καὶ ἀλλόπιστου ἐπιδρομέα.

Τὴν ὥρα πού ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ περισώσῃ, νὰ βρῆ ἓνα μέσο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλοίμονο, τῶν πατέρων του, πού εἶχε γίνῃ γῆ πυρός, ὁ κληρὸς καὶ πρὸ πάντων οἱ ἱεράρχες ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ ζωὴ τους, κοίταζαν πῶς ν' ἀνακουφίσουν τὸν πόνο τοῦ ποιμνίου τους.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Γρηγόριου, γράφει ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ἡλίας Βενέζης, Μικρασιάτης καὶ αὐτὸς πού γνώρισε ὁ ἴδιος τὰ μαρτύρια τῶν Τούρκων, ὁ Γρηγόριος ἔμεινε στὴν πόλιν μὲ τὰ γυναικόπαιδα, ἔκανε ὅ,τι τοῦ περνοῦσε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ποιμνίου του, διαβήματα, ἐκκλήσεις στοὺς Τούρκους, νομίζοντας πῶς ἀκόμα τὸ κῆρος τῆς Ἐκκλησίας, τὰ προνόμια τὰ Σουλτανικά, εἶχαν σημασία. Σὲ λίγες μέρες ἄρχισαν νὰ φτάνουν στὸ λιμάνι βαπόρια μὲ τὴν ἀμερικανικὴ σημαία, γιὰ νὰ παραλάβουν τὰ γυναικόπαιδα. Οἱ Τούρκοι εἶπαν στὴν ἀρχή: «Ἡ ἄδεια τῆς ἀναχωρήσεως ἰσχύει μόνο γιὰ 24 ὥρες. Ὅσοι δὲν προλάβουν νὰ φύγουν, θὰ μεταφερθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀνατολῆς». Ὁ Δεσπότης πῆγε καὶ βρῆκε τὸν Τούρκο φροῦραρχο. Εἶχε πάντα τὸ νοῦράγιό νὰ μιλά αὐστηρά, ἂν καὶ μάντευε τὸ τέλος πού τὸν περιμένε. Διαμαρτυρήθηκε: Πόσοι προλάβαιναν νὰ μπαρκάρουν σὲ 24 ὥρες, μὲ τὰ λίγα μέσα πού ὑπῆρχαν;

— Ἀντιλαμβάνομαι τὰ σχέδιά σας, εἶπε στὸν Σαμπρῆ Πασά. Θέλετε νὰ μᾶς ἐξοντώσετε ὅλους. Ἀλλὰ τί ἔβρεξε ὁ οὐρανὸς καὶ δὲν τὸ ἐδέχθη ἡ γῆ;³⁸

Ὅπως καὶ στὸν Μοσχονησίων Ἀμβρόσιο ἐτοίμαζαν καὶ στὸν Γρηγόριο τὸ ἴδιο μαρτυρικὸ τέλος, σκόπευαν νὰ τὸν θάψουν ζωντανό. «Ἐσένα μπουγιούκ παπάζ, μπουγιούκ ἐντεπιζ (ἀρχιπαπά, ἀναιδέστατε),

37. Πρβλ. Ἀγγελολομάτη, ὅπ. παρ., σελ. 324.

38. Πρβλ. περ. «Νέα Ἐστία», Μνήμη Μικρῶς Ἀσίας, Χριστούγεννα 1972, σελ. 11.

δὲν θὰ σὲ σφάζω, γιὰτι ξέρεις πόσο σ' ἀγαπῶ», τοῦ εἶπε ὁ Τούρκος ὑπολοχαγὸς πού τὸν συνέλαβε. Δὲν ἐκπλήρωσε ὅμως τὸ ἄνομο σχέδιό του, γιὰτι ὁ Γρηγόριος ξεψύχησε πρὶν τὸν ἐνταφιάσουν...³⁹.

Φριχτὰ βασανιστήρια.

Ἄλλος ἱεράρχης, ὁ Ζήλων τῆς Ἀμασειᾶς Εὐθύμιος, πλήρωσε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ αἰχμαλωτισμένο ποιμνίό του μὲ τὰ πιὸ φριχτὰ μαρτύρια καὶ τὸν ἀργὸ καὶ ὀδυνηρὸ θάνατό του. Εἶχε συλληφθῆ καὶ ὁ ἴδιος στὶς 21 Ἰανουαρίου 1921 καὶ φυλακίσθηκε μὲ ὅλους τοὺς ἐξέχοντες Ρωμιούς τῆς πόλεως στὰ μπουντροῦμα τῆς Ἀμασειᾶς.

«Τὴν 18ην Ἀπριλίου, ἡμέραν τοῦ Πάσχα, γράφει ὁ Μικρασιάτης γυμνασιάρχης Ἀθανάσιος Γ. Τσερνόγλου, διαλαθὼν τῆς προσοχῆς τοῦ δεσμοφύλακος εἰσηλθεν εἰς αἴθουσαν ὅπου ἐκρατοῦντο πολλοὶ ὁμογενεῖς ἐν αὐστηρᾷ ἀπομονώσει, διὰ νὰ παρηγορήσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ αὐτούς. Καταστὰς οὕτω περισσότερον ὑποπίτος ἀπεμονώθη ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἰς τὰ ὕγρα ὑπόγεια τῶν φυλακῶν. Παρ' ἄλλων κρατουμένων διασωθέντων ἀργότερον, ἐγένοντο γνωστὰ τὰ μαρτύρια, τὰ ὁποῖα ὑπέμεινεν ἔκτοτε καὶ αἱ οἰμωγαὶ του, αἱ ὁποῖαι ἐδόνον τὴν φυλακὴν. Προφανῶς ὑπεβάλλετο εἰς βασανιστήρια. Ἄλλοτε ἠκούετο ἡ φωνὴ του ψάλλουσα τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Ἐκήδευεν αὐτὸς ἑαυτόν. Ὡς εἰρωνεῖα δὲ τῆς τύχης ἤλθε μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ καταδίκη του ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ ὑπάτου δικαστηρίου τῆς Ἀνεξαρτητίας εἰς θάνατον⁴⁰».

Τὸν Πρωτοσύγκελλό του Ἀρχιμανδρίτη Πλάτωνα Ἀιβαζίδη πού ἄντεξε στὰ βασανιστήρια, τὸν κρέμασαν μαζί μὲ τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ἔρριξαν ὅλους μέσα σὲ ἓνα λάκκο-τάφο. Στὸ στῆθος τοῦ ἱερωμένου εἶχαν καρφισώσῃ τὴν ἀπόφαση τῆς ὁμαδικῆς καταδίκης καὶ τὸ κατηγορητήριον, ὅτι ὑπονόμευαν τὸ τουρκικὸ κράτος. Δικαιολογία καὶ ἀνυπόστατες κατηγορίες εὗρισκαν πολὺ εὐκόλα. Πόσοι ἐπάνωμοι καὶ ἄνωμοι ἱεράρχες καὶ κληρικοὶ καὶ ἄλλοι πιστοὶ Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι ἀφανίσθηκαν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο;

Πῶς νὰ τὰ ξεχάσουν ὅλα αὐτὰ οἱ Μικρασιάτες; Πῶς νὰ ξεχάσουν τίς ἐθνικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Τραπεζοῦντος, μετέπειτα Ἀθηνῶν Χρυσάνθου, τὴν περιπέτεια τοῦ Ἰκονίου Προκοπίου, τίς φροντίδες τοῦ Σεβαστείας, μετέπειτα Γρεβενῶν, Γερβασίου γιὰ τὴν τύχη τοῦ ποιμνίου του καὶ τὴ διάσωση τῶν ἱερῶν του κειμηλίων;⁴¹ Πῶς νὰ ξεχάσουν τόσους ἄλλους ἱερά-

39. Βλ. Ἀγγελολομάτη, ὅπ. παρ., σελ. 322.

40. Πρβλ. Ἀθ. Γ. Τσερνόγλου: «Εὐθύμιος Ἀγοιτέλλης», Ὁρθόδοξη καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, 5 (1964), στ. 1048.

41. Βλ. Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτης: «Τὸ ἐκκλησιαστικὸ μουσεῖο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας», Ὁμολογία, Ὀκτ.-Νοέμ. 1982, σσ. 37-38.

χες κι άπλους παπάδες, πού άλλοι άφησαν στη Μικρασία την τελευταία τους πνοή κι άλλοι συνόδεψαν τους πρόσφυγες στην Ελλάδα και τους βοήθησαν να ξαναστήσουν τὰ σπιτικά, να συνεχίσουν τις άσχολιες τους ή ν' άνοιξουν καινούργιες δουλειές; Με δυσκολίες άφάνταστες, μέσα στη στέρηση και τή φτώχεια, με τήν πίστη πάντα ώστόσο, στο Θεό. Πώς να έπουλωθούν οι πληγές αυτές; Πώς να σβήση ή θράκα πού σιγοκαίει στη μνήμη;

«Κανένας λαός, γράφει ο συγγραφέας τής «Πονεμένης Ρωμοσύνης», δεν έχυσε τόσο αίμα για τήν πίστη του Χριστού όσο έχυσε ο δικός μας από καταβολή του Χριστιανισμού ίσαμε σήμερα. Κι αυτός ο ματωμένος ποταμός είναι μια πορφύρα πού φόρεσε ή Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, και θάπρεπε να τήν έχουμε για τὸ μεγαλύτερο καύχημα»⁴².

Σύγχρονοι Κρυπτοχριστιανοί.

Λέγει σε κάποιους στίχους του ο Σεφέρης:

*Ήταν ώραϊα όλ' αυτά, μιὰ περιδιάβαση.
Ὅμως τὸ ξύλινο μαγκανοπήγαδο
κοιμισμένο στὸν ἴσκιό τῆς καρδιάς
μισὸ στὸ χῶμα και μισὸ μέσα στὸ νερό,
γιατί δοκιμασες να τὸ ξεπνήσεις;
Εἶδες πῶς βόγγηξε; Κι ἐκείνη τὴν κραυγή
βγαλμένη ἀπ' τὰ παλιὰ νεῦρα τοῦ ξύλου
γιατί τὴν εἶπες φωνὴ πατρίδας;⁴³*

Ὅσο και να ματώνει τ' ανασκάλεμα στο μαγκανοπήγαδο τῆς μνήμης, είναι μιὰ ανακούφιση. Λέγοντας τὸν πόνο σου ξεδίνεις, ξαλαφρώνεις. Ὑστερα ο πόνος πάντα καρτίζει. Με τὸν πῖο φρικτὸ πόνο γεννιέται ο άνθρωπος. Με τὸν πόνο δημιουργεῖ, υπομομεύει, ανασταίνεται. Κι ὅσο πῖο μεγάλος είναι, τόσο πῖο βαθειὰ ριζώνει, για να τὸν κρατάει στα μέτρα του τ' ανθρώπινα.

Ἐξήντα χρόνια μετὰ τὴν Καταστροφή, κάνουμε και πάλι λόγο για τὴ φοβερὴ δοκιμασία, τὸν ξεριζωμό, τὴν προσφυγιά. Για τὸ τι ἦταν ἡ εὐλογημένη γῆ τῆς Μικρασίας. Ἀλλά μᾶς πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ καμμιά φορά τι ἔμεινε πίσω (παρεκτὸς βέβαια τὸ Φανάρι και τις ἄλλες ἑλληνικὲς ἐστίες πού ἔμειναν αναμμένες στην Πόλη) σε ἐκεῖνες τις ἀχανεῖς περιοχές τοῦ Πόντου, τῆς Ἰωνίας, ὀλάκερης τῆς μικρασιατικῆς παραλίας και ἐνδοχώρας; Και τί ἀπέγινε αὐτό;

42. Πρβλ. Φώτης Κόντογλου: Ἡ Πονεμένη Ρωμοσύνη (Ἔργα Γ'), γ' ἐκδοση, «Ἀστήρ», Ἀθήναι 1976, σελ. 226. Βλ. και Νίκου Ε. Μηλιώρη: Οἱ Κρυπτοχριστιανοί, ἐκδ. Ἐνώσεως Σμυρναίων.

43. Πρβλ. Γιώργου Σεφέρη: Ποιήματα, ἔβδομη ἐκδοση, «Ἰκαρος», Ἀθήνα 1967, σσ. 239-240.

Ποιά τύχη είχαν ἐκεῖνοι πού δὲν πρόλαβαν να μποῦνε σ' ἕνα καράβι και να φύγουν, με γλύτωσαν τὸ μαχαίρι τῶν ἀπιστῶν; Τὰ κορίτσια πού τὰ ἀρπάξανε στην πῖο τρυφερὴ τους ἡλικία και τὰ κλείσανε στα χαρέμιά τους. Οἱ νέοι πού πέρασαν στη δουλεψη πλούσιων τσιφλικάδων. Κάθε τόσο και κάποιος Ρωμιός, πού θα φτάση ὡς ἐκεῖ, θάχη και κάτι ν' αναφέρη για κάποιον φανέρωμα, για μιὰ ἀποκάλυψη, για τὸ μαρτύριο τῶν συγχρόνων μας αὐτῶν Κρυπτοχριστιανῶν.

Ὅπως ἀκριβῶς στα πρῶτα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, αναγκάστηκαν πολλοὶ Ρωμιοὶ και χωρὶς δλόκληρα δῆθεν να ἀλλαξοπιστήσουν», κρατώντας ὅμως σάν τὸ πῖο πολύτιμο φυλαχτὸ τὴ χριστιανοσύνη τους. Και ποῖος δὲν ἔχει ἀκούσει για τοὺς Σταυριῶτες τοῦ Πόντου, τοὺς Σπαθιωτες τῆς Ἡπείρου, τοὺς Κουρούληδες τῆς Κρήτης, τοὺς Λινοβάμβακους τῆς Κύπρου; Τοὺς τραγικοὺς ἐκεῖνους ἀνθρώπους, πού ὑποκρίνονταν τοὺς ἀλλόπιστους, πῆγαιναν στα τζαμιά, συμπεριφέρονταν σάν βέροι μωαμεθανοί, με δὲν παρέλειπαν καμμιά ὀρθόδοξη ἱεροτελεστία στα κρυφά. Φύλαγαν σάν ἱερὰ κειμήλια τὰ εἰκονίσματά τους και πρὸ πάντων είχαν τὴν καρδιά τους ἀφιερωμένη στην Ὁρθόδοξία. Κ' ἡ πίστη περνοῦσε ἀπὸ τὸν γονιὸ στα παιδιά και ἀπὸ ἐκεῖνα στα ἐγγόνια. Κάμποσοι ἀπ' αὐτοὺς μαρτύρησαν με φοιχτὰ βασανιστήρια, γιατί ὀμολόγησαν τὴν πραγματικὴ τους πίστη⁴⁴. Κι ἔγιναν Ὁμολογητὲς και Νεομάρτυρες. Με και τὰ μεγάλα ἀνώνυμα πλήθη μάρτυρες ὑπῆρξαν με τὸ καθημερινὸ τους βάσανο να ὑποκρίνονται... Τὸ Εἰκοσιδύο, νέοι Κρυπτοχριστιανοὶ ὑποχρεώθηκαν στο ἴδιο φοβερὸ μαρτύριο. Θαμμένοι μέσα στὸν φανατισμὸ και τὴν ἐξάλλοσύνη, στην ἀθλιότητα και τὸν καθημερινὸ κίνδυνο. Αὐτοὺς τοὺς ἀγνοημένους τῆς φυλῆς μας ποῖος θα τοὺς θυμηθῆ;

Κ' οἱ ἐκκλησιῆς τί ἀπέγιναν, ὅσες δὲν κἀχαν στην καταστροφή, δὲν γκρεμίστηκαν ἡ δὲν ἔγιναν τζαμιά; Και τὰ προσκυνήματα και οἱ λαξευτοὶ ναοὶ στο Γκιόρμε; Τὰ σημάδια τῆς Ὁρθόδοξης Ρωμοσύνης παρ' ὄλο τὸ πάθος δὲν ἔσβησαν. Μένουν ἐκεῖ ἀδιάψευστοὶ μάρτυρες. Ὅπως τὰ ψηφιδωτὰ κ' οἱ τοιχογραφίες τῆς Ἀγιᾶ-Σοφιάς και τῆς Μονῆς τῆς Χώρας, πού ἀποκαλύφθηκαν για λόγους ἀρχαιολογικοὺς και τουριστικοὺς, και ὅπως τὰ ἱερὰ τῆς Καπαδοκίας. Με κ' ἡ Παναγία τοῦ Σουμελά, — ὄχι τὸ νέο προσκυνήμα τῶν Ποντίων στη Βέροια, ἀλλά ἐκείνη τῆς Τραπεζούντας, ἡ πρῶτη και ἀλησμόνητη, — στέκει στη θέση της. Ἐγκαταλειμμένη και ἔρημη, ἀλλά στη θέση της. Ἐτσι τὴν εἶδε ἕνας σύγχρονος δικός μας ταξιδιώτης πρὶν λίγα χρόνια.

«Στὴν ὀροφὴ τοῦ ἱεροῦ», ἔγραφε κατόπιν, «ἕνας μεγάλος Παντοκράτορας... μᾶς κοίταξε με οἰκειότητα. Οἱ μορφὲς πάλι τῶν Ἀγίων ὀλόγυρα στα τοι-

44. Βλ. σχετικὰ στο παραπάνω βιβλίο τοῦ Ἀρώνη (σημ. 41).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου.

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρούμενη προσπάθεια πρὸς κακοποίησιν τῆς Ἐθνικῆς μας Ἱστορίας ἐκορυφώθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καθ' ὃ διάφορα δημοσιεύματα ἢ καὶ τηλεοπτικαὶ τινες ἐκπομπαὶ ἀπεπειροῦντο νὰ μειώσουν τὴν πολὺπυχνον καὶ πολυδιάστατον ἐποποιίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, συρρικνοῦντες ταύτην εἰς πλαίσια καὶ μεγέθη, κατὰ πολὺ ὑπολειπόμενα τῶν πραγματικῶν τῆς διαστάσεων. Μερικοὶ μάλιστα τὴν διεστρεβλῶσαν πλήρως ἐπὶ τῆς προκορουσιῶν κλίνης ὑλιστικῶν σχημάτων καὶ προκαταλήψεων. Οἷτοι ἀφ' ἑνὸς ἐσπύλωσαν Ἐθνομόρφους καὶ ἀγωνιστὰς καὶ ἀφ' ἑτέρου διεκλήρυσαν ὡς γενεσιουργὸν αἰτίαν τῆς

Ἐθνεγεροσίας οὐχὶ τὸ Ἑλληνορθόδοξον ἰδεῶδες τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ τὰς παραγωγικὰς σχέσεις, τοὺς οἰκονομικοὺς συσχετισμοὺς καὶ τοὺς ταξικοὺς ἀνταγωνισμοὺς.

Ἐλπίζομεν, ὅτι τὰ κρατικὰ μέσα ἐνημερώσεως δὲν θὰ ἐπιτρέψουν κατὰ τὸν ἐρχόμενον ἔτος παρομοίους ἐκπομπὰς. Τὸ ἔπος τοῦ 1821, — ὅπερ εἶναι συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ θαύματος, ὅπερ εὐηγγελίσθη ὁ ἄγγελος κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἐυαγγελισμοῦ—, ὀφείλεται εἰς τὴν σφουρηλάτησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ὑπὸ τῆς ἑλληνορθόδοξου παραδόσεως, τὴν ὁποίαν προσέβαλεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ ὑπὸ τῆς παροπαράδοτον ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. «Ὅταν πιάσαμε τὰ ἄρματα, — ἐτόνισεν ὁ Κολοκοτρώνης—,

χρώματα ἦσαν καὶ ἐκεῖνες πολὺ οἰκεῖες, ποντιακές. Βγήκαμε ἔξω, γιατί τὸ σκοτάδι δὲν ἄφηνε νὰ δοῦμε περισσότερα πράγματα... Παραδίπλα στὴ Θεοσκεπαστὴ διακρίνονταν τὰ χαλάσματα τῶν κελλιῶν καὶ τῶν ἄλλων χτισμάτων τῆς μονῆς. Ἀνεβήκαμε ἀπὸ κάτω σκάλες στὸ πεζούλι τοῦ τοίχου τῆς πρόσοψης καὶ ἀπὸ κεῖ κοιτάξαμε κάτω. Ἐνωθὰ θάμπος καὶ ἴλιγγο ἀπὸ τὸ ὕψος πρὸς βρισκόμενον. Οἱ καλόγεροι θὰ πρόεπι νὰ ἐβλεπαν συχνὰ αὐτὸ τὸ γοητευτικὸ πανόραμα ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν κελλιῶν τους: τὴν ἀπέναντι πλαγιά τοῦ Χρυσοπόταμου μετὰ τὰ ἔλατα πρὸς κατηφόριζαν ὡς κάτω, ἢ μιὰ σειρὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν πολὺστυλος ναὸς μετὰ ἀμέτρητους ὀρόφους, καὶ τὸ ποτάμι του βούιζε χαμηλὰ κατεβάζοντας τὰ λευκὰ νερά του ἀπ' τοὺς γρεμούς»⁴⁵.

Ἡ Ρωμιοσύνη ζεῖ στὴ Μικρασία.

Ἡ Ρωμιοσύνη ζεῖ στὴ Μικρασία καὶ πέρα ἀπὸ τὸ πάνσεπτο κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὴν εὐάριθμη πιά Ὀμογένεια τῆς Πόλης. Εἶναι οἱ Κρυπτοχριστιανοί. Εἶναι οἱ τοιχογραφίες μετὰ τοὺς Ἁγίους καὶ Μάρτυρες τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς μένον ἰδίως τὴν θέσιν τους σὲ πείσμα τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιστάσεων. Κ' εἶναι ἀκόμη πολλὰς ἐπιγραφὰς χριστιανικὰς στὰ ἑλληνικά, ὅπως ἐκεῖνες πρὸς διάβασε ὁ Σεφέρης:

«Τὸ τελευταῖο παρεκκλήσι πρὸς εἶδα, ἦταν κοντὰ στὴν ἐκκλησία τῶν Σπαθιῶν. Σχεδὸν ὀλίγοντα γκοεμισμένο. Πάνω στὸν τοῖχο πρὸς ἔμενε, διάβασα σὲ μιὰ ταινία τὴν ἀδέξια ἐπιγραφὴ: ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΔΟΥΛ (ΟΣ) Χ(ΡΙΣΤ)Ο(Υ). Ἀπὸ κάτω στὴν ἀριστερὴ γωνιά, σταυρὸς μετὰ τριγωνικὴ βάση, πλασιωμένους

ἀπὸ ἑνα τετράγωνο μετὰ τὴν ἐπιγραφὴ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Χρῶμα κόκκινον»⁴⁶.

Κ' εἶναι τὰ ὅστ' αὐτῶν προγόνων πρὸς μέινανε θαμμένα ἐκεῖ: καθὼς ἐπιτύμβια ἀκόμη μαρτυροῦν, μνημεῖα πρὸς περισώθησαν ἀπὸ παράξενη συγκυρία. Ἡ Ρωμιοσύνη ζεῖ σ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ σ' ἄλλα ἀκόμη. Γράφει πάλι ὁ Σεφέρης, ὅταν βρέθηκε στὰ βάρη τῆς Καππαδοκίας:

«Πρέπει νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει μετὰ ἄνεση ἑνα διάστημα σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Νὰ ἰδεῖ καὶ νὰ ξαναἰδεῖ, ν' ἀργοπορήσει, νὰ στοχασθεῖ καὶ ν' ἀναμετρήσει νὰ κοιτάξει τί χάθηκε ἀνεπανόρθωτα καὶ ὅ,τι μένει ἀπὸ τὰ καταπληκτικὰ τοῦτα ἀφιερῶματα... Κι ἂν τύχει καὶ εἶναι Ἕλληνας, πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἰδιοσυγκρασία νὰ ἰδεῖ αὐτὸ πρὸς λέμε ἑλληνικὴ παράδοση, ἐν κινήσει, ὅπου τὸ μικρὸ καὶ τὸ λησμονημένο μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἴδια σημασία μετὰ τὰ ἀπαρσάλευτα μνημεῖα τῆς τέχνης»⁴⁷.

Ἐξήντα τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ξαναγυρνᾶμε στὴ Μικρασία, στὶς σκλαβωμένες πατρίδες τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν εἶναι μιὰ «περιδιάβαση». Εἶναι ἡ μακρινὴ φωνὴ τους, πρὸς μᾶς καλεῖ, «ἀργόσυρτη, λυπητερὴ», γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν Παλαμᾶ, μαζί ὅμως ἀρχοντικὴ καὶ ὑποβλητικὴ. Εἶναι «φωνὴ πατρίδας», πρὸς ἔρχεται νὰ μαλακώσῃ τὸν πόνον μιλώντας μας γιὰ κείνο πρὸς δὲν χάθηκε, μὰ ζεῖ κομματιαστὰ ἐκεῖ, ἀτόφιο στὶς καρδιὰς μας, παρηγοριά, ἐλπίδα καὶ προσδοκία.

(Τέλος)

I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

45. Πρὸς βλ. Χρήστου Σαμουηλίδη: Ὁδοιπορικὸ στὸν Πόντο, Ἀθήνα 1979, σελ. 68-69.

46. Πρὸς βλ. Γιώργου Σεφέρη: Δοκιμὲς, δεῦτερος τόμος (1948-1971), γ' ἐκδοσὴ, «Ἰκαρος» 1974, σελ. 67.

47. Πρὸς βλ. Σεφέρη, ὅπ. παρ., σελ. 76.

εἶπαμε ποῦτα ὑπὲρ πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπὲρ παιρίδος».

«Ὅθεν οἱ ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἐπετειῶ πανηγυρισμοὶ πρόπει ἐνθεν μὲν νὰ ὑπενθυμίζουσι τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ καθιστοῦν ἀδύνατον πᾶσαν παραχάραξιν τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας καὶ ἀπ' ἐτέρου νὰ συνειδητοποιοῦν τὸ χρέος τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὸν παντὸς εἶδους πνευματικὸν ἐξανδραποδισμὸν καὶ εἰς τὴν διάθρῳσιν τῶν θεμελίων τοῦ Ἔθνους.

«Ἐγινε κατὰ μέγα μέρος διὰ κληρικῶν».

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἔθνους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐξόχως διαφωτιστικὸν εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὸ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Δημητρίου Κωτσάκη γραφὲν καὶ προσφάτως κυκλοφορήσαν ἐξαιρέσιον βιβλίον «Διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ Ἀστρονομία (1453 - 1821)».

Ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν 144 σελίδων τοῦ βιβλίου, ἢ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἀνάπτυξις καὶ αὐτῶν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἢ χρησιμοποιοῦσι τῶν νέων ἐπιστημονικῶν μεθόδων ὀφείλονται ἐνθεν μὲν εἰς τὴν ὄψησιν ὑπὸ τῆς χιλιετοῦς βυζαντινῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως, εἰσέρχων δὲ εἰς τὴν συμβολὴν ἐπιφανῶν διδασκάλων τοῦ Γένους, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν κληρικοί.

Ὡς σημειοῦται ἐν τῷ βιβλίῳ, «κατὰ κανόνα κληρικοί, ἢ κατὰ πλειονότητα κληρικοί, ἦσαν οἱ κήρυκες τῶν νέων ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεων, αὐτοὶ ποὺ ἐδίδασκαν οἷς διάφοροι Σχολῆς ἢ συνέγραψαν ἔργα μὲ τὸ νέο πνεῦμα ἢ μετέφραζαν βιβλία ἀπὸ ἀνάλογα ἐπιστημονικὰ ἔργα δυτικῶν συγγραφέων καὶ ἐπιστημῶν» (σ. 136). Ὅτιοι παρουσίασαν «θωμάσια ἐναρμόνισι τῆς αὐστηρῆς λογικῆς μὲ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψιν, τῆς θετικῆς ἐρεῦνης μὲ τὸ μεταφυσικο στοχασμὸν, ἐναρμόνισι, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον ἐπιτρέπει, ἀλλὰ καὶ προάγει τὴ δημιουργία στενωπέρου συνδέσμου μεταξὺ γνώσεως καὶ πίστεως, μεταξὺ παρόντος καὶ μέλλοντος» (σ. 142).

Ὅθεν, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἐπαληθεύει πλήρως τὸ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Διονυσίου Κοκκίνου διακηρυχθέν, καθ' ὃ «ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις (τοῦ ὑποδούλου γένους) ἔγινε κατὰ μέγα μέρος διὰ κληρικῶν».

Ὅτιοι ἀπὸ βιβλίον τοῦ Καθηγητοῦ κ. Δ. Κωτσάκη εἶναι νέα ἀποστομωτικὴ ἀπάντησις εἰς τοὺς παραχάρακτας τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, οἵτινες ἐπιδιώκουσι τὴν παρασιώπησιν ἢ διασιρέβλωσιν τῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀναγέννητικὴν πορείαν τοῦ Ἔθνους.

Ὁ Ὁρθόδοξος Μοναχισμὸς.

Ὁρθῶς ἐσημειώθη ὑπὸ ἐσπερινῆς ἐφημερίδος, ὅτι οἰκογενειακὴ τις ὑπόθεσις, συνδεομένη μετὰ τινος —ἀκολουθούσης τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον— ἰ. μονῆς τῆς Ἀττικῆς «προεβλήθη ἐν εἴδει φοβεροῦ σκανδάλου...», διὰ νὰ ἐκστρατεύσουσι πάλιν κατὰ τοῦ Μοναχισμοῦ πολλοὶ δημοσιογράφοι, συνεπικουρούμενοι καὶ ὑπὸ ὀργάνων τῆς κρατικῆς τηλεφίας καὶ «ἐπιδιώκοντες νὰ δώσουσι νέας διαστάσεις εἰς τὸ σκάνδαλον».

Ὅτιος, ἀπὸ νὰ ἐπισημανθοῦν ἀπλῶς οἱ ἄστοχοι χειρισμοὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἐγράφησαν πολυσέλιδα («ἡφιαλ»), αἵτινα ἀπέβλεπον οὐχὶ εἰς τὸ «νὰ διορθώσουσι τὰ τυχόν κακῶς ἐχόντων», ἀλλ' εἰς τὸ «νὰ κρημνίσουσι πᾶν ὅτι ὀριοθετεῖται καὶ ἀποτελεῖ παράδοσον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν».

Εἶναι ἐπὶ τέλος καιρὸς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅτι καὶ αἱ τυχόν ἀτυχεῖς ἐκφάνσεις τῆς ὀργανώσεως ἢ τῆς ζωῆς μοναστηρίων τινῶν οὐδόλως αἴρουσι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Μοναχισμὸς εἶναι ἐν τῶν ἀναπαλλοτριωτικῶν πνευματικῶν ἀδαμάντων τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ ὅτι συνιστᾷ «δύναμιν ἀντιστάσεως καὶ ἀκένωτον πηγὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἀρδεύεται διαρκῶς τόσον ἡ Ὁρθοδοξία, ὅσον καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς».

Ὅλοσθεν νοεῖται, ὅτι τὰ λεχθέντα οὐδόλως σημαίνουσι, ὅτι δὲν πρόπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν μοναστηρίων ἐξ ἐκδηλώσεων ἢ καταστάσεων, ἀπαρδουσῶν εἰς τὸ γνήσιον μοναχικὸν πνεῦμα καὶ ἀπομακρυνουσῶν ταῦτα ἐκ τῆς ἀληθοῦς ἀναγωγικῆς καὶ μυσταγωγικῆς ἀποστολῆς των.

«Πρωτῶτον».

Ἐπὶ τὰς εὐλογίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἤρξατο ἐκδιδόμενος ἐν Καρυαῖς ὑπὸ τοῦ Βιβλιοπωλείου «Πανσέληνος» τὸ «δημηριαῖο ἀγιορειτικὸν δελτίον» ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρωτῶτον», ὅστις εἶναι ἰδιαιτέρως ἐκφραστικὸς ὡς συνδεόμενος μετὰ τῆς ἀνωτάτης διοικητικῆς ἀρχῆς τοῦ Ἁθῶ καὶ μετὰ τοῦ πανσέπιου κοινοῦ Ναοῦ τῆς κοινότητος.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος περιοδικὸν θὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν Ἀγιορειτῶν, τῶν πολυπληθῶν φίλων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὡς καὶ παντὸς ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ζώντων ἐπὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ὀρθόδοξου ἐπάλλξεως, ἥτις ἐλπίει τὰ βλέμματα ὀλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Τῷ ὅτι τὸ περιοδικὸν τοῦτο καλύπτει ἐν κενῶν καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γίνωνται γνωστὰ τὰ ἐπὶ τοῦ Ἁθῶ λεγόμενα, γραφόμενα, τελοῦμενα, ψαλλόμενα, φιλοτεχνούμενα, πραιτόμενα καὶ κατορθούμενα, ὡς καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφόμενα.

Ἐνδόμειθα λαμπρὰν σταδιοδρομίαν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Ιερά Σύνοδος της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος

'Η Διαρκής 'Ιερά Σύνοδος κατά τας συνεδριάς αυτής από 1 έως 4 Μαρτίου ήσυχολήθη, μεταξύ άλλων, και με τὰ ἐπόμενα θέματα:

★ 'Απεφάσισεν ὅπως ἐξακολούθησιν νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίαν ἐν τοῖς Συνοδικοῖς Γραφείοις καὶ παρὰ τῇ 'Ι. 'Αρχιεπισκοπῇ 'Αθηνῶν, ταῖς 'Ι. Μητροπόλεσιν καὶ τῇ 'Αποστολικῇ Διακονίᾳ κληρικοί κατέχοντες καὶ ἐφημεριακὴν θέσιν ἢ θέσιν ἱεροκήρυκος, ὡς καὶ λαϊκοὶ συνταξιούχοι ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. 'Ο ἀριθμὸς τῶν οὕτως ἀπασχολουμένων δὲν θὰ ὑπερβαίῃ τοὺς 20 διὰ τὴν 'Ι. Σύνοδον, τοὺς 10 διὰ τὴν 'Αρχιεπισκοπὴν, τοὺς 5 δι' ἐκάστην 'Ι. Μητρόπολιν καὶ τοὺς 3 διὰ τὴν 'Αποστολικὴν Διακονίαν.

★ 'Εκ νέου θὰ ἀπευθυνθῇ ἡ Δ. 'Ι. Σύνοδος εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ ζητήσῃ ὅπως ἐπανεξετασθῇ με' ἰδιαιτέραν φροντίδα τὸ θέμα τῶν κληρικῶν ἐκπαιδευτικῶν.

★ Εἰς διάβημα πρὸς τὸν ὑπουργὸν 'Εσωτερικῶν προέβη ἡ Διαρκής 'Ι. Σύνοδος, με' τὸ ὁποῖον ἐζητήθη ἡ ἀποφυγὴ κάθε μορφῆς πολιτικολογίας ἀπὸ τοὺς ὀμιλητάς, οἵτινες ἐκφωνοῦν λόγους κατὰ τὰς ἐντὸς τῶν Ναῶν τελε-

τὰς καὶ ἐπισήμους δοξολογίας, ἵνα μὴ προκαλῆται δυσφορία εἰς τὸ ἐκκλησίασμα ἐκ τοῦ προκλητικοῦ περιεχομένου ὀρισμένων ὀμιλιῶν.

★ 'Εκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Δ. 'Ι. Συνόδου διεψεύσθησαν, δι' ἀνακοινωθέντος, δημοσιεύματα τῆς «'Ελευθεροτυπίας», ἅτινα ἐνεφάνιζαν τὸν ΟΔΕΠ εἰς τὰ πρόθερα τῆς χρεωκοπίας.

★ Τὴν ὀργάνωσιν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων με' ἐπίκεντρον τὴν συμπρωτεύουσαν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως 1100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν κοίμησιν τῶν 'Αγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἀπεφάσισεν ἡ Δ. 'Ι. Σύνοδος διὰ τὸ ἔτος 1985. Πρὸς τοῦτο ὥρισεν 'Οργανωτικὴν 'Επιτροπὴν με' πρόεδρον τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονα.

★ 'Η «Κυριακὴ τῆς 'Ορθοδοξίας» (27 Μαρτίου) θὰ ἐορτασθῇ με' πανηγυρικὴν Θ. 'Λειτουργίαν εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν 'Αθηνῶν, προεξάρχοντος τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν κ. Σεραφεὶμ καὶ συγχοροστατούντων Σεβ. Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν. Θὰ ὀμιλήσῃ —ἀποφάσει τῆς Δ. 'Ι. Συνόδου— ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ Ναοῦ πανοσ. ἀρχμ. κ. Παντ. Καθρεπίδης.

★ 'Υπὲρ ἐνισχύσεως τῶν πολυτέκνων Οἰκογενειῶν θὰ περιαχθῇ δίσκος ἐν τοῖς 'Ι. Ναοῖς κατὰ τὴν Θ. 'Λειτουργίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου (25 Μαρτίου).

'Απαράδεκτος γνώμη λογοτέχνου.

Δόκιμος κατὰ τὰ ἄλλα λογοτέχνης καὶ συγγραφεύς, παρουσιάζων τὸ συγγραφικόν του ἔργον ἐνώπιον ἑκατοντάδων φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ ὀμιλήσῃ διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ 'Ιησοῦ, τονίσας, ὅτι «ἦταν ἓνας ἄνθρωπος, πὸν εἶπε δυὸ λόγια σωστά γιὰ τὴν ἐποχὴν του, καὶ ὄχι Θεός, ὅπως τὸν παρουσιάζουν ἡ 'Εκκλησία καὶ οἱ παραδοθηκοενικὲς ὀργανώσεις»!

'Ομολογουμένως μένομεν ἐκπληκτικοὶ καὶ συγχρόνως λυπούμεθα διὰ τὴν ἀπαράδεκτον ἀντιχριστιανικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν. Πᾶς ἀληθὴς καὶ μέγας λογοτέχνης σέβεται τὰ διώματα τοῦ λαοῦ καὶ δὲν τὰ περιφρονεῖ με' ἰσοσύνην ἀφέλειαν καὶ ἐπιπολαιότητα. Διὰ τὸν δογματισμὸν δὲ καὶ τὴν δοκησιοφίαν, μετὰ τῶν ὁποῖων ἐπεχειρήθη ἡ ἄρνησις τοῦ κεντρικοῦ πυρήνος τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὡς καὶ διὰ πάντας τοὺς ἀρνούμενους τὸ ἐν Χριστῷ θεῖον μυστήριον, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως ἐν θαῦμα, ἰσχύει ὅτι κατὰ κλασσικὸν τρόπον διειπλώθη ὑπὸ τοῦ Pascal εἰπόντος: «Οἱ ἄπιστοι εἶναι οἱ μᾶλλον εὐπιστοι, διότι πιστεύουν ὅτι, ἢ ἄλλο ἔκτος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ πιστεύσῃ».

'Εχουν ἀπολέσει τὸν ὕγιᾶ προσανατολισμὸν.

Καθ' ἃ ἀνεγρόφη εἰς τὸν Τύπον, «ἡ σοσιαλιστικὴ νεολαία τῆς 'Ισπανίας διακήρυξε πᾶ... ἰδανικά τῆς ζητιῶντας ἄμεση νομιμοποίησι τῶν ἐλαφρῶν ναρκωτικῶν, τῆς πορνείας καὶ ἐλευθέρῃ καὶ δωρεᾶν ἄμβλωσιν». Οἱ συνέδροι τοῦ 15ου συνεδρίου τῶν «Σοσιαλιστικῶν Νεολαίων» ἐζήτησαν ἐπὶ πλέον «νὰ ἀρχίσῃ ἐκστρατεία πληροφόρησεως καὶ ἐκπαιδεύσεως προκειμένου νὰ ἐπιτευχθῇ μακροπρόθεσμα ἡ ἀποποινικοποίησις ὅλων τῶν τύπων τῶν ναρκωτικῶν. Σὲ ὅτι ἀφορᾷ στὴν ἄμβλωσιν ζητήθηκε νὰ παραχωρηθῇ ἀπόλυτη ἐλευθερία σὲ κάθε γυναῖκα νὰ διακόπῃ τὴν ἐγκυμοσύνην της κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνες. Τὸ συνέδριον ζήτησε ἀκόμη ἀπὸ τὶς ἀρχὰς τὴ νομιμοποίησιν τῆς πορνείας...».

Τὰ σχόλια εἶναι περτωτά. Μεγάλαι μερίδες τῆς νεολαίας ἔχουν ὑποστῆ ἰσχυρὰν «πλύσιν ἐγκεφάλου», ἔχουν τόσον πολὺ ἀπολέσει τὸν ὕγιᾶ προσανατολισμὸν ὡς καὶ πᾶν ἔχρος αἰδοῦς, ὥστε νὰ αἰσθάνονται ὡς πρωτοπόροι ἀναμορφωταὶ προβάλλοντες μετὰ τυμπανοκρουσιῶν δημοσίᾳ τὴν σῆψιν ὡς ὑγείαν, τὸν ἐκφυλισμὸν ὡς πρόοδον, τὴν ἀποδιοργάνωσιν τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς κοινωνίας ὡς εὐτυχεῖ ἀναδόμησιν αὐτῶν.

★ Ἡ Δ. Ἱ. Σύνοδος θὰ συνεδριάσῃ ἐκ νέου ἀπὸ 5 ἕως 8 Ἀπριλίου μὲ κύριον θέμα τὴν συζήτησιν τοῦ Κανονισμοῦ «περὶ ἐφημερίων καὶ διακόνων».

★ Πρὸς τὸν πρῶτον Διοικητὴν τοῦ ΟΔΕΠ κ. Ἀθαν. Ἀρβανίτην, ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Δ.Ι.Σ. ἀπέστειλε τὸ κατωτέρω ἔγγραφο (ἀρ. πρωτ. 4550 π.ἔ.)281)10.3.1983):

«Διὰ τοῦ παρόντος γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 2.3.83, μελετήσασα τὸ θέμα περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος ὑφ' ὑμῶν ἔργου κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς Διοικητοῦ τοῦ Ο.Δ.Ε.Π., λαβοῦσα δ' ὑπ' ὄψει τὴν ὑπ' ἀριθμ. 256)6)16.11.1982 ἀπόφασιν τοῦ Κ.Δ.Σ.)Ο.Δ.Ε.Π., υἱοθετεῖ ἡ Δ. Ἱερὰ Σύνοδος τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν καὶ ἀποδέχεται, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑμετέρας θητείας ὡς Διοικητοῦ τοῦ ΟΔΕΠ ἐπεδείξατε ἀξιόλογον ζῆλον καὶ προσεφέρατε θετικὸν ἔργον καὶ σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἐν λόγῳ Ὄργανισμόν, δι' ὃ καὶ ἐκφράζει ὑμῖν τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Μητροπόλεως Ἑλλάδος, δι' ὅσα ἀγαθὰ ὑπὲρ τοῦ ΟΔΕΠ εἰργάσθητε καὶ ἐκοπιάσατε κατὰ τὰ ἔτη τῆς ὑμετέρας ὑπηρεσίας.

Ἐντολὴ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ».

Ἱ. Μητρόπολις Ἀλεξανδρουπόλεως.

Μὲ ἐγκύκλιόν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως καλεῖ τὸν λαὸν τοῦ Ἑβρου εἰς «πορείαν εἰρήνης». Ἡ ἐκδήλωσις, ὡς τονίζει ὁ Σεβ. κ. Ἀνθιμος, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν ἐντυπώσεων ἢ προβολῆς καὶ δὲν ἔχει κομματικὸν ἢ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Τὸ αἶτημα διὰ τὸν ἀφοπλισμὸν θὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Ἡ πορεία προγραμματίζεται νὰ γίνῃ τὴν Κυριακὴν 10 Ἀπριλίου, μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν.

Ἱ. Μητρόπολις Ἡλείας καὶ Ὠλένης

Οἱ 220 ἐφημέριοι τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, μετὰ ἀπὸ τὴν εἰς Πύργον τακτικὴν ἀνὰ δεκαπενθήμερον Σύναξιν τῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Ποιμενάρχου τῶν κ. Γερμανοῦ, «λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν δαιμονικὴν μαγίαν τῶν σημερινῶν πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν τῆς Γῆς νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι καὶ εἰρηνικά», προσέβησαν εἰς τὴν σύνταξιν ψηφίσματος μὲ τὸ ὅποιον διακηρύσσουσιν τὴν ἀδελφωσύνην πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ λαῶν, καταδικάζουσιν τοὺς συμβατικούς καὶ πυρηνικούς ἐξοπλισμούς, τάσσονται ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ ἀφοπλισμοῦ καὶ ἐκφράζουν τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ θελήσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑλοποιήσουν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ «μετατρέψουν τὰ μαχαίρια σὲ ἀλέτρια καὶ τὰ δόρατα σὲ δρεπάνια...» (Ἡσαΐα Β' 14).

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος συνεκάλεσεν εἰς τὴν Ἱ. Ἐπισκοπὴν Σικάγου τὴν 23ην Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. —εἰς τὴν τακτικὴν τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα συνεδρίασιν— τὴν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς.

—Τὴν 25ην καὶ 26ην Φεβρουαρίου εἰς τὸν Φοίνικα τῆς Ἀριζόνας συνεκλήθη τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸν Συμβούλιον.

—Ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ ἀγωνίζεται νὰ διασώσῃ τὸ πρόγραμμα νεοελληνικῶν σπουδῶν τοῦ Κολλεγίου Μπάρναντ ἐν Ν. Ὑόρκῃ.

Ἁγιον Ὄρος

Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Πρωτάτων» κατέστη γνωστὸν, ὅτι ἐπὶ τῇ συμπληρώσει χιλίων ἐτῶν (982 - 1982) ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ ἀρχαγγελικοῦ ὕμνου «Ἄξιόν ἐστιν» ἐνώπιον τῆς ἐν τῷ Πρωτάτῳ θαυματουργοῦ εἰκόνης τοῦ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ ἐωρτάσθη πανηγυρικῶς ἐν Καρυαῖς ἡ ἑορτὴ τῆς εἰκόνης ταύτης.

—Ἐν Καρυαῖς ἰδρῶθη καὶ λειτουργεῖ ἐκδοτικὸς οἶκος καὶ βιβλιοπωλεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Πανσέληνος».

—Τὸ «Κέντρον διαφυλάξεως τῆς Ἀγιορειτικῆς Κληρονομίας» διέθεσε τὸ ποσὸν τῶν 60 ἑκατομμυρίων δραχμῶν διὰ τὸν δρόμον Δάφνης - Καρυῶν - Ἰβήρων καὶ 3,5 ἑκατομμύρια δραχμῶν διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς πλατείας τοῦ Πρωτάτου.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἐνωσις Ὀρθοδόξου Νεολαίας τῆς Κένυας ὠργάνωσεν ἀπὸ 17 - 19 Δεκεμβρίου 1982 μεγάλην μουσικὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Σεμινάριον «Μακάριος ὁ Γ'», εἰς Ναϊρόμπι. 25 χορωδία νέων ἔλαβον μέρος, προσερχόμενα ἐκ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τῆς Κένυας, ὡς καὶ 1000 περίπου ἄτομα. Ἡ ἐκδήλωσις ἤρχισε διὰ τῆς ἀναγνώσεως μηνύματος τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀνδροῦσης κ. Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου), τοποτηρητοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, χαιρετισμοῦ τοῦ κ. MOSES MUGO, Προέδρου τῆς Ἐνώσεως, ὡς καὶ ὁμιλίας τοῦ Δρος Α. Τιλλυρίδη, Διευθυντοῦ τοῦ Πατριαρχικοῦ Σεμιναρίου. Ἀναφερόμενος εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Μακαρίου εἰς τὴν διάδοσιν τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, ὁ ὁμιλητὴς ὑπεγράμμισεν ὅτι οὗτος ἐθεμελίωσε τὸ Θεολογικὸν Σεμινάριον «πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως βοηθήσῃ τοὺς ἀφρικανοὺς ἀδελφοὺς μας εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα κέντρον ἀπὸ τὸ ὅποιον νέοι Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ θὰ διαδώσουν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τοῦ κόσμου». Ὁ ὁμιλητὴς συνέχισεν: «Ἡ ἀφοσίωσις ὁ-

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Centre orthodoxe du Patriarcat oecuménique, Le IIe Concile oecuménique, signification et actualité pour le monde chrétien d'aujourd'hui, Chambésy-Genève 1982, σ. 592.

Ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ πραγματοποιηθέντος πρὸ διετίας παγγριστηανοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1600ῆς ἐπετείου τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381-1981) τὸ ἐν Chabésy τῆς Γενεύης Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, συμμετέχον τοῦ ἑορτα-

σμοῦ, ὠργάνωσεν ἀπὸ 29 Ἀπριλίου μέχρι 5 Ἰουλίου 1981 θεολογικὸν σεμινάριον πρὸς μελέτην τοῦ ἔργου τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τὰ πρακτικὰ τοῦ σεμιναρίου ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῷ μετὰ χειρᾶς ὀγκῶδει τόμῳ ἐκ 592 σελίδων, ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον «Ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ σημασία καὶ ἡ ἐπικαιρότης αὐτῆς διὰ τὸν σύγχρονον χριστιανικὸν κόσμον». Τοῦ σεμιναρίου τούτου μετέσχον ὑπερεβδομήκοντα ὀρθόδοξοι καὶ ἑτερόδοξοι θεολόγοι, ἐν οἷς διακεκριμένοι πανεπιστημιακοὶ καθηγηταί, ἐπίσκοποι καὶ νεώτεροι θεολόγοι, μελετῶντες ἰδίως θέματα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ οἰκουμενισμοῦ.

λων σας εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον μιᾶς στερεᾶς καὶ αἰωνίου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἀφρικήν. Εἴθε τὸ μέλλον αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Καλεῖσθε νὰ μοιρασθῆτε τὸ πνεῦμα τοῦ ὀρθοδόξου ἠθους καὶ τῆς ὀρθοδόξου σκέψεως (...). Ἀναλάβετε μὲ θάρρος τὰς εὐθύναι σας, ἐνδύμενοι τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ δυνηθῆτε νὰ ἀντισταθῆτε εἰς τὸ καιρὸν καὶ νὰ οἰκοδομήσετε μίαν ζωὴν, ἡ ὁποία νὰ εἶναι ὠλοκληρωμένη καὶ χαρούμενη».

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' τὴν 25ην Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. ὑπέγραψε νέον Κώδικα Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, δι' οὗ ἀναγνωρίζονται νέα δικαιώματα εἰς τὰς γυναῖκας, γίνονται συντηρητικώτεροι οἱ περὶ τῆς ἀκρωσέως τῶν γάμων κανονισμοί, ἀναγνωρίζονται οἱ μικτοὶ γάμοι μεταξὺ Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Χριστιανῶν ἄλλων ὁμολογιῶν, ἀπαγορεύεται πᾶσα πολιτικὴ καὶ συνδικαλιστικὴ δραστηριότης τοῦ κλήρου καὶ ἀναγνωρίζεται ἡ καύσις τῶν νεκρῶν, ὅταν αὕτη δὲν ἀποφασίζεται ὡς πράξις προσβολῆς τῆς πίστεως.

Ὁ νέος Κώδιξ διατηρεῖ τοὺς κανόνας, οἵτινες ἀπαγορεύουν τὴν χειροτονίαν τῶν γυναικῶν ἢ τῶν ἐγγάμων ἀνδρῶν. Ἐπίσης διατηρεῖ τὸν ἀφορισμὸν τῶν διενεργούντων ἐκτρώσεις, ἐνῶ δὲν προβλέπει —ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν παλαιότερον κώδικα— ἀφορισμὸν διὰ τοὺς ρωμαιοκαθολικούς, οἵτινες γίνονται Μασσῶνοι.

Ἐπίσης ὁ Κώδιξ ἐπιτρέπει εἰς τὰς γυναῖκας νὰ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον εἰς τοὺς ναοὺς ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, νὰ ὑπηρετοῦν ὡς μέλη πνευματικῶν δικαστηρίων. Ὡς «παιδιὰ τοῦ Ἱεροῦ» δύνανται νὰ ὑπηρετοῦν μόνον ἄρρενες. Εἰς χῆρον ἢ χήραν ἐπιτρέπεται ἡ τέλεις γάμου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς τοῦ νεκροῦ συζύγου.

Ὁ νέος Κώδιξ, ὅστις θὰ ἰσχύσῃ ἀπὸ τῆς 27ης Νοεμβρίου 1983, περιλαμβάνει 1752 κανόνας ἀντὶ τῶν 2414 τοῦ παλαιοῦ.

ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ

Εἰς τὸ 23ον Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ὅπερ συνήλθεν ἐν Βιέννῃ ἐξητάσθη, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸν Ρωμαιοκαθολικισμόν. Ἐξ ἄλλου ἡ διεθνὴς σύνοδος τῶν ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων ἔκρινεν ὡς «δυνατὴν κατ' ἀρχὴν καὶ ἐπιθυμητὴν» τὴν καθιέρωσιν τοῦ διακονικοῦ λειτουργήματος τῶν γυναικῶν, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὰς παλαιοκαθολικὰς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ προηγουμένως καθορισθῶν τὸ νόημα τοῦ λειτουργήματος αὐτοῦ καὶ τὸ τυπικὸν τῆς σχετικῆς χειροτονίας.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Τὴν Κυριακὴν, 23ην Ἰανουαρίου τρ. ἔ., ἡ Σύναξις τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Κοινοτήτων τῆς Γενεύης ὠργάνωσεν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς «Ἐβδομάδος Προσευχῆς διὰ τὴν ἐνότητα», οἰκουμενικὴν ἐκδήλωσιν, ἀφιερωθεῖσαν εἰς τὸ θέμα τῆς προσεχοῦς Γενικῆς Συνλεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν εἰς Βανκούβερ: «Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου».

—Ἀπὸ 27 - 30 Δεκεμβρίου 1982 συνήλθεν εἰς τὸ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης Ὁρθόδοξον Κέντρον ἡ Β' Ὑποεπιτροπὴ διὰ τὸν θεολογικὸν διάλογον Ὁρθόδοξων - Ρωμαιοκαθολικῶν.

—Εἰς τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους 1983 θὰ συνέλθῃ εἰς τὴν πρώτην συνεδρίαν αὐτῆς ἡ νέα Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ Διαλόγου τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀγγλικανικῆς καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς.

—Τὴν 24 - 25 Ἰανουαρίου τρ. ἔ. ἡ Ἐπιτροπὴ Διαλόγου μεταξὺ Ὁρθόδοξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν ἐν Ἐλβετίᾳ πραγματοποίησε τὴν βην συνάντησιν αὐτῆς ἐν Λουκέρνη.

Τούτων τὰ κείμενα 40 εισηγήσεων συμπεριελήφθησαν ἐν τῷ ἐκδοθέντι συλλογικῷ τούτῳ ἔργῳ, καὶ δὴ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκάστου ὁμιλητοῦ γλώσῃ, ἐν ᾗ ἐξεφωνήθησαν, ἤτοι τῇ γαλλικῇ, τῇ γερμανικῇ καὶ τῇ ἀγγλικῇ.

Τοῦ βιβλίου προτάσσεται σύντομος πρόλογος τοῦ προϋσταμένου τοῦ Πατριαρχικοῦ Κέντρου μητροπολίτου Ἑλβετίας Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου, ἐπεταὶ δὲ εἰσαγωγῇ, ἐν τῇ ὁποίᾳ μνημονεύονται καὶ ἀναλύονται διὰ βραχέων αἱ γενόμεναι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σεμιναρίου εισηγήσεις, κατανεμηθεῖσαι μεθοδικῶς εἰς τὰς ἐπομένους πέντε κατηγορίας καὶ δημοσιευόμεναι εἰς ἰσάριθμα τμήματα. Ἐν τῷ πρώτῳ τούτων, ἐπιγραφομένῳ «ἱστοριοδογματικοὶ ὄροι καὶ προϋποθέσεις τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου», περιελήφθησαν καὶ δημοσιεύονται (σ. 31-135) αἱ ἐξῆς ἐξ εισηγήσεις: Τοῦ ἐν Χαϊδελβέργῃ καθηγητοῦ Adolf-Martin Ritter δύο εισηγήσεις, τιτλοφορούμεναι ἡ μὲν πρώτη «ἡ σύγκλησις τῆς Συνόδου ἐν τῇ ἱστοριο-διδασκτικῇ συναφείᾳ αὐτῆς», ἡ δὲ δευτέρα «ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ ἀποδοχὴ αὐτῆς». Τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ ἱστοριοδογματικαὶ προϋποθέσεις τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Τοῦ καρδινάλου Ἰωάννου Willebrands, ἀρχιεπισκόπου Οὐτρέχτης, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 381, Β' Οἰκουμενικὴ, ἡ σημασία καὶ ἡ ἐπικαιρότης αὐτῆς». Τοῦ καθηγητοῦ Παναγιώτου Χρήστου, «αἱρέσεις καταδικασθεῖσαι ὑπὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Καὶ τοῦ καθηγητοῦ Δημητρίου Θηραίου, «ἡ Σύνοδος τοῦ 381 ἐν τῇ πολιτιστικῇ καὶ φιλοσοφικῇ συναφείᾳ αὐτῆς».

Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι, ἐπιγραφομένῳ «τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τῆς Συνόδου», δημοσιεύονται (σ. 137-197) αἱ ἐπόμεναι τέσσαρες εισηγήσεις: Τοῦ ἐν Χαϊδελβέργῃ καθηγητοῦ Edmund Schlink ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ βιβλικὴ βᾶσις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ 381». Τοῦ ἐν Βοστώνῃ καθηγητοῦ Θεοδ. Στυλιανοπούλου, «ἡ βιβλικὴ βᾶσις τοῦ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Τοῦ ἐν Βόννῃ καθηγητοῦ Wilhelm Schneemelcher, «ἡ γένεσις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381)». Καὶ τέλος τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, μὲ τίτλον «ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ τὸ σύμβολον πίστεως αὐτῆς».

Ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι, ἐπιγραφομένῳ «ἡ Πνευματολογικὴ προβληματικὴ τῆς Συνόδου», δημοσιεύονται (σ. 199-374) αἱ ἀκόλουθοι δώδεκα εισηγήσεις: Τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ καθηγητοῦ Dimitru Staniloae, «ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Υἱὸν ὡς βᾶσις τῆς υἰοθεσίας καὶ τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου». Τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ Wolf-Dieter Hauschild, «ἡ Τριαδολογικὴ διδασκα-

λία τῆς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν δ' αἰῶνα». Τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ Μέγα Φαράντου, «παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Τριαδολογικῆς καὶ Πνευματολογικῆς διδασκαλίας τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τῆς Νικαίας — Κωνσταντινουπόλεως». Τοῦ ἐν Λουκέρνη καθηγητοῦ Dietrich Wiederkehr, «ζήμια καὶ κέρδος τῆς Τριαδικῆς πίστεως». Τοῦ ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ Boris Bobrinskoy, «τὸ Filioque χθὲς καὶ σήμερον». Τοῦ ἐν Avignon θεολόγου Juan - Miguel Garrigues, «σκέψεις ἐνὸς καθολικοῦ θεολόγου ἐπὶ τοῦ Filioque». Τοῦ ἐν Βέρνη καθηγητοῦ Herwig Aldenhoven, «τὸ Filioque ἐξ ἐπόψεως παλαιοκαθολικῆς». Τοῦ canon Donald Allehin, (ἡ ἀγγλικανικὴ θέσις ἐν τῇ συγχρόνῳ συζητήσει τοῦ προβλήματος τῆς προσθήκης τοῦ Filioque). Τοῦ ἐν Γενεύῃ καθηγητοῦ Gabriel Widmer, «ἡ Καλβινικὴ θεολογία καὶ τὸ Filioque». Τοῦ ἐν Βέρνη θεολόγου Lukas Vischer, «ἡ συζήτησις τοῦ θέματος τοῦ Filioque ἐν τῇ κινήσει «πίστις καὶ τάξις». Τοῦ ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ Olivier Clément, «σημασία τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον». Καὶ τοῦ ὁμοίως ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ Yves Congar, «γενικὴ σύνθεσις τῆς προβληματικῆς περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σκέψεις καὶ προοπτικαί».

Ἐν τῷ τετάρτῳ τμήματι, ἐπιγραφομένῳ «ἡ κανονικὴ προβληματικὴ τῆς Συνόδου», δημοσιεύονται (σ. 375-413) αἱ ἐξῆς τρεῖς εισηγήσεις: Τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ καθηγητοῦ καὶ μητροπολίτου Τυρολόης Παντελεήμονος Ροδοπούλου, «πρωτεῖον τιμῆς καὶ δικαιοδοσίας». Τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ, «τὰ κανονικὰ κριτήρια τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Καὶ τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καθηγητοῦ John Meyendorff, «ἡ Σύνοδος τοῦ 381 καὶ τὸ πρωτεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Ἐν τῷ πέμπτῳ τμήματι, ἐπιγραφομένῳ «ἡ ἐπικαιρὸς προβληματικὴ τῆς Συνόδου», δημοσιεύονται (σ. 415-563) αἱ ἐπόμεναι ἑνδεκα εισηγήσεις: Τοῦ ἐν Ἐρλάγγῃ καθηγητοῦ Reinhard Slenezka, «ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ οἰκουμενικὸν κῦρος αὐτῆς σήμερον». Τοῦ μητροπολίτου Ἑλβετίας Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου, «σκέψεις ἐπὶ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως». Τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ Wolfhart Pannenberg, «ἡ ὁμολογία πίστεως ἐν τῇ Λουθηρανικῇ παραδόσει». Τοῦ ἐν Σόφιας καθηγητοῦ Todor Sabev, «ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως διὰ τὰς Ἐκκλησίας αἱ ὁποῖαι ἀναγνωρίζουσι τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον». Τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ Νικολάου Νησιώτου, «ἡ σπουδαιότης τῆς περὶ Τριάδος διδασκαλίας διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀρχῶν τῶν συγχρόνων σχέσεων ἐν τῇ δογματικῇ θεολογίᾳ καὶ τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας». Τοῦ ἐν Βελιγραδίου καθηγητοῦ Ἀθανασίου Yevtic, «ὁ κίνδυνος τῶν Τριαδολογικῶν αἰρέσεων ἐν τῇ συγχρόνῳ θεολογίᾳ».

Τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ Χρήστου Γιανναρά, «συνέπειαι μιᾶς ἡμαρτημένης Τριαδολογίας ἐν τῷ νεωτέρῳ κόσμῳ». Τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐπισκόπου Πιτσβούργης (U.S.A.) Μαξίμου Ἀγιωργούση, «συνέχεια καὶ ἀνανέωσις». Τοῦ ἐν Φρειβούργῳ καθηγητοῦ Christof Schoeborn, «ἀποδοχὴ καὶ ὑποχρεωτικότης τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συμβόλων». Τοῦ μητροπολίτου τοῦ Ὀρους Λιβάνου Γεωργίου Khodr, «τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, μελέτη ἐρμηνείας αὐτοῦ ἐν μὴ χριστιανικῶ περιβάλλοντι». Καὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ καθηγητοῦ Giovanni Vodopivec, «ἡ ὁμολογία τῆς Τριαδικῆς πίστεως ἐν τοῖς μὴ εὐρωπαϊκοῖς πολιτισμοῖς».

Τέλος ἐπηκολούθησεν ἐν ἑκτῷ τμήματι συζήτησις στοργυλῆς τραπέζης (σ. 565-584), καθ' ἣν ἐξητάσθη «ἡ δυνατότης καὶ ἡ ἐπικαιρότης τῆς διατυπώσεως νέας τινὸς ὁμολογίας πίστεως», κατατεθέντων καὶ δημοσιευομένων τῶν ἐπομένων τεσσάρων κειμένων: Ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σηλυβρίας Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδου, «εἰς μεθὰ ἐτοιμοὶ διὰ νέαν ὁμολογίαν πίστεως;». Ὑπὸ τοῦ ἐν Παλέρμῳ καθηγητοῦ Crispino Valenziano, «ἡ δυνατότης καὶ ἡ ἐπικαιρότης διατυπώσεως νέας ὁμολογίας πίστεως ἐξ ἐπόψεως ρωμαιοκαθολικῆς». Προσέτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ ἐν Γενεύῃ καθηγητοῦ Gabriel Widmer ἐξ ἐπόψεως καλβινικῆς, καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ καθηγητοῦ Ion Bria ἐπὶ τοῦ θέματος «ἡ δυνατότης καὶ ἡ ἐπικαιρότης διατυπώσεως νέας ὁμολογίας πίστεως ἐν κατηχητικῇ καὶ ἱεραποστολικῇ προοπτικῇ».

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τῆς μετὰ χειρᾶς ἀξιολογωτάτης καὶ λίαν καλαισθήτου ἐκδόσεως τοῦ ἐν Chambésy Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Διὰ τῆς ἐπιλογῆς ὀνομαστῶν εἰδικῶν θεολόγων ἐρευνητῶν, ὀρθοδόξων τε καὶ ἑτεροδόξων ὡς ὁμιλητῶν ἐν τῷ σεμιναρίῳ καὶ τῶν ἐπακολουθησασῶν συζητήσεων, ὡς καὶ διὰ τῆς μεθοδικῆς κατατάξεως καὶ δημοσιεύσεως τῶν ὁμιλιῶν ἐπετεύχθη ἡ παμμερῆς καὶ εἰς βάθος ἐξέτασις τῶν κατὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ 381. Ὡς δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνωτέρω πίνακος τῶν δημοσιευθεισῶν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ εἰσηγήσεων καταφαίνεται, τὸ κέντρον τοῦ βάρους εὐλόγως ἐρρίφθη κυρίως ἐπὶ τοῦ δογματικοῦ ἔργου τῆς Συνόδου, διὰ τῆς βαθείας διερευνήσεως τοῦ ὑπ' αὐτῆς συμπληρωθέντος καὶ ὁλοκληρωθέντος ἱεροῦ συμβόλου τῆς πίστεως, γνωστοῦ ὡς συμβόλου Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ τῆς μεταγενεστέρως προσθήκης εἰς αὐτὸ τοῦ λατινικοῦ Filioque, καὶ γενικῶς τῆς ὅλης Πνευματολογίας αὐτοῦ. Ὁρθῶς δὲ ἐξαιρεται καὶ ἡ ἐπικαιρότης τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς Συνόδου ταύτης ἱεροῦ συμβόλου τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει καὶ σήμερον τὴν κοινὴν Τριαδικὴν πίστιν τῆς διηρημένης χριστιανοσύνης, δυνάμενον νὰ ἀποτελέσῃ τὸ σύμβολον τοῦτο τὴν βάσιν τοῦ διεξαγομένου οἰκουμενικοῦ διαλόγου πρὸς ἐπανάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία πάντοτε ὑπεστή-

ριξε καὶ ὑποστηρίζει καὶ νῦν ἐν τοῖς διεκκλησιαστικοῖς διαλόγοις, ὅτι ἡ ἐπανάνωσις τῆς χριστιανοσύνης δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς δυναμικῆς ἐπιστροφῆς τῶν διηρημένων χριστιανῶν εἰς τὰς κοινὰς ρίζας αὐτῶν, καὶ προεχόντως εἰς τὴν κοινὴν πίστιν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου τῆς πίστεως Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὁποῖον περιέχει «ὅ,τι πάντοτε, πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων ἐπιστεύθη» καὶ ἐξακολουθεῖ πιστευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ συγχρόνου χριστιανικοῦ κόσμου περὶ τοῦ ἐνός καὶ τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀκροτελευτίων δογματικῶν διδασκαλιῶν τοῦ συμβόλου.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Τίτου Ἐμμ. Ματθαίου κη, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, «Θεμὰ τὰ τοῦ ἁμῶνος» (Ὁμιλίαι, λόγοι, μελέται, ἄρθρα), Τόμος Γ', Ἀθήναι 1983, σελ. 500.

Ἐν συνεχείᾳ τῶν συγγραφεύτων ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας κυρίου Τίτου δύο προηγουμένων τόμων καὶ ἐκδοθέντων ἐν ἔτει 1980 καὶ 1981, ἐξεδόθη κατ' αὐτὰς ὁ παρῶν τόμος, οὗτω δὲ ὁλοκληροῦται ἡ τρίτος αὐτῆς σειράς τῶν «Θεμὰ τὰ τοῦ ἁμῶνος», ἡ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσα.

Ταῦτα, ὡς ἀναφέρει οὗτος ἐν τῇ προλόγῳ τοῦ βιβλίου τούτου, συνεγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ ἄσπερ σχεδιαγραμμάτων λόγων καὶ ὁμιλιῶν αὐτοῦ, χρησιμοποιοθέντων εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερατικὴν διακονίαν. Ἐνεκα τούτου «ἡ τρίτος αὐτῆς σειράς τῶν «Θεμὰ τὰ τοῦ ἁμῶνος», ποικίλου περιεχομένου, ἀποδεικνύει χρησιμότητα ὁρήθημα εἰς τοὺς κηρύσσοντας τὸν θεῖον λόγον. Ὅσονδήποτε καλῶς κατηρητισμένος καὶ ἂν τις ἦ καὶ ὁσαυδήποτε ἱκανότητος, ἐμφύτους καὶ ἐπικτήτους, τυχὸν κέκτηται, πάντοτε ἔχει ἀνάγκη βοθημάτων κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ θεοῦ κηρύγματος». «Ἐν αὐτοῖς παρατάσσεται ἅπαν τὸ ἀναγκαῖον ὕλικόν πρὸς διατύπωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν θεμάτων, τὰ σχετικὰ ὄρητὰ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἄλλα ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας κείμενα, εἰκόνας ἢ καὶ τινα παραδείγματα, ὡς καὶ πᾶν ἄλλον στοιχείον, δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν δομὴν τοῦ θεοῦ κηρύγματος». Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται εἰς μεθόδους συντάξεως καὶ προπαρασκευῆς τοῦ θεοῦ κηρύγματος, τὰς ὁποίας οὗτος ἠκολούθησε κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ εἰρημένου «Θεμὰ τὰ τοῦ ἁμῶνος» καὶ τῶν τριῶν τόμων. Κατὰ συνέπειαν δὲν πρόκειται περὶ Κυριακοδρομίῳ συνήθους μορφῆς, ἀλλὰ περὶ βιβλίων τὰ μέγιστα ὑποδοθηθόντων εἰς τὴν προετοιμασίαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐπ' ἁμῶνος θεοῦ κηρύγματος.

Καὶ οἱ μὲν δύο προηγουμένοι τόμοι περιέχουν θέματα, εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν καθ' ὅλας τὰς Κυ-

ριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ Ἐθαγγελικῶν καὶ Ἀποστολικῶν περικοπῶν, ὁ δὲ τρίτος τόμος περιλαμβάνει: ὁμιλίαις, λόγους, μελέτας καὶ ἄρθρα αὐτοῦ.

Οὗτος διαχωρίζεται εἰς τέσσαρα μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος περιέχονται θέματα ὁμιλιῶν ἐξ ἀναγινωσκόμενων Ἐθαγγελικῶν καὶ Ἀποστολικῶν περικοπῶν, εἴτε κατὰ τὰς δεσποτικὰς, θεομητορικὰς καὶ λοιπὰς Ἀγίων ἑορτῶν, εἴτε κατ' ἄλλας τῆς θείας λατρείας ἀκολουθίας.

Τούτων ἕπεται ἡ παράθεσις ὁλοκλήρου πραγματείας, ἐν ἣ ἀναφέρονται: «π α ρ ο μ ο ι ὡ σ ε ι ς τ ο ὦ λ ὸ γ ο υ τ ο ὦ Θ ε ο ὦ ἐ ν τ ῆ Ἁ γ ί α Γ ρ α φ ῆ». Ταύτης τὸ εὐρὸν περιεχόμενον, συναφές πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐπ' ἄμδωνος θείου κηρύγματος, ἀποβαίνει λίαν ἐπωφελές πρὸς τοὺς κήρυκας τοῦ θείου λόγου, ἀντιδῶντας ἐξ αὐτοῦ πολὺτιμα στοιχεῖα, δυνάμενα νὰ χρησιμοποιοῦνται παρ' αὐτῶν ἐκάστοτε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ παρόντος τόμου παρατίθενται ἑορταστικοὶ τινες λόγοι τοῦ Σεβ. συγγραφέως, ἐκφωνηθέντες παρ' αὐτοῦ. Καὶ οὗτοι: συνεγράφησαν μετὰ πολλῆς μεθοδικότητος καὶ χάριτος.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος περιέχονται σύντομοι ὁμιλίαι αὐτοῦ ἐκφωνηθεῖσαι ἐκ τοῦ ῥαδιοφωνικοῦ σταθμοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἔτει 1948 - 1950, ὡς ἐν τινι ὑποσημειώσει: τούτων οὗτος ἀναφέρει, δηλαδὴ κατ' ἦν χρονικὴν περίοδον ἐτύγχανε Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ὁ ἀείμνηστος Βασίλειος Βέλλας († 1969), Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Καὶ τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν τὰ περιεχόμενα ἀνάγονται εἰς λίαν ἐνδιαφέροντα καὶ ἐπίκαιρα συγχρόνως θέματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιμαρτυρεῖται: τὸ ἄμεσον διαφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ ὑποθέσεων καὶ προβλημάτων ἀπασχολούντων τοὺς ἀνθρώπους τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ὡς καὶ ἡ ἀγαθὴ ταύτης ἐπίδρασις ἐπ' αὐτῶν.

Εἰς δὲ τὸ τέταρτον μέρος τοῦ τόμου τούτου καταχωροῦνται: ἄρθρα ἑορταστικοῦ καὶ ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου, συνταχθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ δημοσιευθέντα κατὰ καιροὺς εἰς ἐκκλησιαστικὰ παρ' ἡμῖν περιοδικὰ. Καὶ τούτων τὰ περιεχόμενα ἐξυπηρετοῦν τὰ μέγιστα τὴν ὅλην ὑπόθεσιν τοῦ θείου κηρύγματος. Ἐν τέλει τούτων παρατίθενται: τρεῖς τοῦ συγγραφέως αὐτοτελεῖς μελέται, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον εἶναι: λίαν ἐπίκαιρον καὶ ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα τὴν σωτηριώδη ὑπόθεσιν τοῦ θείου κηρύγματος. Αἱ σύντριες αὗται ἐργασίαι: ἐκθέτουν: α' Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν νεότητα, β' Τοὺς προβληματισμοὺς τῆς συγχρόνου νεανίδος καὶ γ' Τὴν μὲν ἔργον τῆς γυναικός.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει: διὰ τῆς τριτόμου ταύτης σειρᾶς τῶν «Θεμάτων τοῦ ἄμδωνος» ὁ Σεβ. συγγραφεὺς, γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων αὐτοῦ πονημά-

των, προσφέρει ἐν σπουδαίῳ ἔργον, ἐν πολλοῖς πρωτότυπον, συμβάλλον κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν εἰδικὴν περὶ τὸ κηρύσσειν τὸν θεῖον λόγον ἐπιμύρφωσιν τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιπροσθέτως ἡ τρίτομος αὕτη σειρά τῶν «Θεμάτων τοῦ ἄμδωνος» τοῦ πολιοῦ Ἱεράρχου τῆς Ἐκκλησίας ἀποβαίνει ἐντρυφήμα τῶν χριστιανῶν, συμβαλλομένη εἰς τὴν κατὰ Θεὸν οἰκοδομὴν αὐτῶν. Διὰ τοὺς εἰρημένους τούτους λόγους εὐχαρίστως προσάλλομεν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ δελτίου τῆς «Ἐκκλησιας» τὴν προσφορὰν ταύτην εἰς τὴν παρ' ἡμῖν Ἐκκλησίαν καὶ Θεολογίαν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς προσφάτου ἐκδόσεως τοῦ Γ' Τόμου αὐτῆς.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἰωλκοῦ Βόλου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ πρὸς τοῦτο κανονικὰ καὶ τυπικὰ προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Βόλῳ τῆ 1η Μαρτίου 1983,

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ζακύνθου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν, προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Κοινότητος Κυψέλης, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Ζακύνθῳ τῆ 5η Μαρτίου 1983

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Έχοντες ύπ' όψει: α) Τό Ν.Δ. 1398)73 «περί συστάσεως όργανικών θέσεων διακόνων παρά τή 'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών και ταις 'Ιεραϊς Μητροπόλεσι τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος», β) τόν Νόμον 673)77 «περί άνακατανομής και ρυθμίσεως όργανικών τινων θέσεων διακόνων», γ) τήν ύπ' άριθ. 4)30.1.1978 Πράξιν ήμών και δ) τας διατάξεις τών άρθρων 33 και 34 τού ύπ' άριθ. 2)1969 Κανονισμού «περί 'Ιερών Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών» καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τά κανονικά και νόμιμα προσόντα, ίνα καταλάβωσι τήν κενήν όργανικήν θέσιν Διακόνου τού 'Ιερού Ναού 'Αγίου Λαζάρου, πόλεως, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης εις τό περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσιν ήμίν τας αίτήσεις αυτών μετά τών νομίμων δικαιολογητικών διά τά περαιτέρω.

Έν Ζακύνθω τή 5η Μαρτίου 1983

† 'Ο Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ίερά Μητρόπολις

Φλωρίνης, Πρεσπών και Έορδαίας.

Έχοντες ύπ' όψει τας διατάξεις τού άρθρου 38 παρ. 2 τού Ν. 590)1977 «περί Καταστατικού Χάρτου τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος» και τών άρθρων 33-37 τού ύπ' άρ. 2)1969 Κανονισμού τής 'Ιεράς Συνόδου «περί 'Ι. Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών», προκειμένου νά πληρώσωμεν τας κενάς όργανικές θέσεις τακτικών εφημεριών 'Ι. Ναών, 1) 'Αγ. 'Αχιλλείου τής όμώνύμου κοινότητος Πρεσπών, 2) 'Αγ. Νικολάου 'Ακρίτα, 3) 'Αγ. Κωνσταντίνου και 'Ελένης 'Αμυνταίου (6' θέσις), 4) 'Αγ. Δημητρίου 'Ανω Γραμματικού Πέλλης, 5) Καϊμ. Θεοτόκου 'Ατραπού, 6) 'Αγ. Παρασκευής Λαιμού Πρεσπών, 7) 'Αγ. 'Αθανασίου 'Αλώνων, 8) 'Αγ. Δημητρίου Μαυροπηγής, 9) 'Αγ. Κηρύκου και 'Ιουλίττης Παρορίου, 10) 'Αγ. Γεωργίου Πλατέος, 11) 'Αγ. Σκέπης Πτολεμαΐδος (6' θέσις), 12) 'Αγ. Τριάδος Πτολεμαΐδος (6' θέσις), 13) 'Αγ. Νικολάου οικισμού Καρδίας Πτολεμαΐδος, 14) 'Αγ. Στεφάνου Πτολεμαΐδος (6' θέσις), 15) 'Αγ. Νικολάου Τριβούνου, 16) 'Αγ. Γεωργίου Τροπαιούχου, 17) 'Αγ. Παρασκευής Πισοδερίου, 18) 'Αγ. Γεωργίου πόλεως Φλωρίνης (6' θέσις) και 19) Μεταμ. Σωτήρος οικισμού Σωτήρος 'Αμυνταίου, καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τά κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης έν τώ περιοδικώ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλωσι τά άπαιτούμενα δικαιολογητικά διά τήν κατάληψιν τών άνωτέρω κενών θέσεων.

Έν Φλωρίνη τή 5η Μαρτίου 1983,

† 'Ο Φλωρίνης, Πρεσπών και Έορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

Έχοντες ύπ' όψει: 1) τας διατάξεις τών Νόμων 1398)73 και 673)77 περί πληρώσεως θέσεων Διακόνων, 2) τήν ύπ' άριθ. 174)1979 άπόφασιν ήμών περί κατανομής τών όργα-

νικών θέσεων Διακόνων εις ένορίας, καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τά κανονικά και νόμιμα προσόντα διά τήν κατάληψιν τών κάτωθι όργανικών θέσεων Διακόνων, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης εις τό περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλουν τά ύπό τού Νόμου προβλεπόμενα δικαιολογητικά: 1) 'Ι. Ν. 'Αγ. Παντελεήμονος πόλεως Φλωρίνης, 2) 'Ι. Ν. 'Αγ. Παρασκευής πόλεως Φλωρίνης, 3) 'Ι. Ν. 'Αγ. Νικολάου πόλεως Φλωρίνης, 4) 'Ι. Ν. 'Αγ. Τριάδος Πτολεμαΐδος, 5) 'Ι. Ν. 'Αγ. 'Ιωάννου Πτολεμαΐδος, 6) 'Ι. Ν. 'Αγ. Στεφάνου Πτολεμαΐδος και 7) 'Ι. Ν. 'Αγ. Κωνσταντίνου και 'Ελένης 'Αμυνταίου.

Έν Φλωρίνη τή 5η Μαρτίου 1983,

† 'Ο Φλωρίνης, Πρεσπών και Έορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Έχοντες ύπ' όψει τας διατάξεις τού άρθρου 38 παρ. 2 τού Ν. 590)1977 «περί Καταστατικού Χάρτου τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος» και τών άρθρων 33-37 τού ύπ' άρ. 2)1969 Κανονισμού τής 'Ιεράς Συνόδου «περί 'Ι. Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών», προκειμένου νά πληρώσωμεν τήν κενήν όργανικήν θέσιν τακτικού εφημερίου τού 'Ι. Ναού Εύαγγελιστρίας Παλαιοχωρίου, καλούμεν τούς έπιθυμούντας και έχοντας τά ύπό τών 'Ιερών Κανόνων και τών Νόμων τού Κράτους προβλεπόμενα προσόντα όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης προκηρύξεως έν τώ Περιοδικώ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσιν ήμίν τά άπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Έν Μυτιλήνη τή 9η Μαρτίου 1983

† 'Ο Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Ν. Ίωνίας και Φιλαδελφείας

Έχοντες ύπ' όψει τας διατάξεις τού άρθρου 38 παρ. 2 τού Ν. 590)1977 «περί Καταστατικού Χάρτου τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος» και τών άρθρων 33-37 τού ύπ' άρ. 2)1969 Κανονισμού τής 'Ιεράς Συνόδου «περί 'Ι. Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών», προκειμένου νά πληρώσωμεν τήν κενήν όργανικήν θέσιν τακτικού εφημερίου τού 'Ι. Ναού 'Αγίας Τριάδος 'Ηρακλείου 'Αττικής, καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τά κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης έν τώ περιοδικώ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλωσι τά άπαιτούμενα δικαιολογητικά διά τήν κατάληψιν τής άνωτέρω θέσεως.

Έν Ν. Ίωνία τή 7η Μαρτίου 1983,

† 'Ο Ν. Ίωνίας και Φιλαδελφείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Σύμφωνα μὲ τὴν ἰσχύουσα Ἐκκλησι. Νομοθεσία καὶ τὴν 6)83 πράξη μας προκηρύσσομε τὴν κενὴ Ἐφημεριακὴ θέση τῆς Ἑνορίας Δρακῶνας Κυδωνίας καὶ προσκαλοῦμε ὅσους ἐπιθυμοῦν καὶ ἔχουν τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα νὰ καταθέσουν μέσα στὶς νόμιμες προθεσμίες τὰ σχετικὰ δικαιολογητικά των.

Χανιά 28η Φεβρουαρίου 1983,

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ἀρ. 7

Τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας συνελθὼν, Σεπτῆ Ἐντολῆ τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς Κου Κου Νικολάου ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 82 καὶ ἀπὸ 5 Φεβρουαρίου 1983, τὴν 14ην Φεβρουαρίου 1983 ἵνα ἐπιληφθῆ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Διακόνου ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΧΟΡΕΥΤΗ ἀπεφάσισε: . . . . .

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Δικάζον ἐρήμην τοῦ Διακόνου Ἀντωνίου Χορευτῆ καὶ ὁμοφώνως κρίνον αὐτὸν καθαιρετέον καθαιρεῖ αὐτὸν καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν κατάγει αὐτὸν ἀποστερούμενον τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἱερατικοῦ ὀνόματος.

Ἐκρίθη ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆ 21η Φεβρουαρίου 1983

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ: † Ὁ Πηλουσίου Βαρνάβας

Ο ΔΙΚ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ: Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας

P. O. BOX 3058

JOHANNESBURG 2000

R. S. AFRICA

Καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ ὑπηρέτησουν παρ' ἡμῖν ἐν Νοτίῳ Ἀφρικῇ, κληρικούς ἢ λαϊκούς καὶ ἔχοντας τὰ ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων ὀριζόμενα προσόντα ὅπως ὑποβάλωσι τὰ δικαιολογητικά των διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κάτωθι δύο κενῶν θέσεων. α) Τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἀλμπερτον καὶ β) Τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου τοῦ Τριγώνου Βάαλ. Ἀποδοχαὶ λίαν ἱκανοποιητικά.

Ἐν Γιοχάννεσμπουργκ τῆ 8η Φεβρουαρίου 1983,

† Ὁ Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας ΠΑΥΛΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Μηθύμνης ΙΑΚΩΒΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικῶς : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

Β) Ἐξωτερικῶς : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωσις τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας.

Μητροπ. Μεσσηνίας Χρυσοστόμου, Ἱεροκήρυκες ἐν Εὐβοίᾳ.

Χρυσοστόμου (Γερασίμου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δραματισμοί).

Παν. Ι. Μπούμη, ἐπικ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως—ποιμένος.

Ι. Μ. Χατζηφώτη, Ἡ Ἐκκλησία στὴ Μικρασία πρὶν καὶ μετὰ τὴν Καταστροφὴ.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ. 721.073

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.